

ПРИРУЧНИК ЗА НАСТАВНИКЕ У ОСНОВНОЈ ШКОЛИ

**ОДЈЕЉЕЊСКИ СТАРЈЕШИНА И ВАСПИТНИ
РАД У ОДЈЕЉЕЊСКОЈ ЗАЈЕДНИЦИ**

ТРЕЋИ ДИО

ВАСПИТНИ РАД У ОДЈЕЉЕЊИМА ДРУГЕ ТРИЈАДЕ

(Модел радионица за четврти, пети и шести разред)

2021. година

САДРЖАЈ

5.2. ВАСПИТНИ РАД У ОДЈЕЉЕЊИМА ДРУГЕ ТРИЈАДЕ	5
5.2.1. Циљеви и исходи учења у настави ВРОЗ-а за другу тријаду	
5.2.2. МОДЕЛИ РАДИОНИЦА ЗА ВРОЗ У ЧЕТВРТОМ РАЗРЕДУ	7
5.2.2.1. ОБЛАСТ: КУЛТУРА ЖИВЉЕЊА	
Тема 2: Култура понашања и наша традиција	8
-Радионица 1: Жеље и потребе (Модел 1)	
-Радионица 2: Жеље и потребе (Модел 2)	9
5.2.2.2. ОБЛАСТ: ЗДРАВИ СТИЛОВИ ЖИВОТА	
Тема 1: Животне вриједности	12
-Радионица 3: Развијање позитивне слике о себи: „Игром до себе“ (Модел 1)	
-Радионица 4: Развијање позитивне слике о себи: „Игром до себе“ (Модел 2)	14
-Радионица 5: Развијање перцепције о себи: „Шта волим код себе?“	16
-Радионица 6: Емоционално описмењавање: „Зашто неће са мном да се друже?“ (Модел 1)	17
-Радионица 7: Емоционално описмењавање: „Зашто неће са мном да се друже?“ (Модел 2)	18
-Радионица 8: Комуникација и емпатија: „Коцка за емпатију“	19
-Радионица 9: Моја осјећања: „Има нешто што ме тишти“	20
-Радионица 10: Сукобљавање: „Како се осјећамо кад се сукобљавамо?“	21
Тема 2: Чувари здравља и природе	
-Радионица 11: Заштита животне средине (хигијена ваздуха, земљишта и воде) (Модел 1)	23
-Радионица 12: Заштита животне средине (хигијена ваздуха, земљишта и воде) (Модел 2)	25
Тема 3: Учење	30
-Радионица 13: Самостално планирање учења	
-Радионица 14: Унутрашња мотивација за учење	34
-Радионица 15: Да ли треба да учим за знање или за оцјену?	38
-Радионица 16: Борба против негативних утицаја (љенчарење, кампањско учење)	40
-Радионица 17: Игра и учење	41
-Радионица 18: Пажња (дистрактори/ометачи пажње)	43
-Радионица 19: Усклађеност школских и других обавеза са слободним временом ученика	44
-Радионица 20: Учење текста	46
5.2.3. МОДЕЛИ РАДИОНИЦА ЗА ВРОЗ У ПЕТОМ РАЗРЕДУ	48

5.2.3.1. ОБЛАСТ: КУЛТУРА ЖИВЉЕЊА	
Тема 1: Организација одјељењског колектива	49
-Радионица 1: Правила за наше одјељење (уговор за наше одјељење -израда и потписивање)	
Тема 2: Култура понашања и наша традиција	51
-Радионица 2: Културно опхођење-бонтон	
-Радионица 3: Солидарност, сарадњом до циља	52
5.2.3.2. ОБЛАСТ: ДЈЕЧИЈА ПРАВА И ОДГОВОРНОСТИ	
Тема 1: Дјечија права и обавезе	53
-Радионица 4: Дјечија права која су нам посебно важна	
-Радионица 5: Наше одговорности у одјељењу и породици	55
5.2.3.3. ОБЛАСТ: ЗДРАВИ СТИЛОВИ ЖИВОТА	
Тема 1: Животне вриједности	57
-Радионица 6: „Имам проблем – коме се могу обратити?“	
-Радионица 7: Затворена и отворена комуникација (позитивна и негативна комуникација)	60
Тема 2: Наше емоције	61
-Радионица 8: Растанци	
-Радионица 9: Ја на преласку из разредне у предметну наставу	63
-Радионица 10: „Волим да ...“	64
Тема 4: Учење	66
-Радионица 11: Размјена искустава –Како учити текст	
5.2.4. МОДЕЛИ РАДИОНИЦА ЗА ВРОЗ У ШЕСТОМ РАЗРЕДУ	70
5.2.4.1. ОБЛАСТ: КУЛТУРА ЖИВЉЕЊА	
Тема 2: Развој социјалних вјештина	71
-Радионица 1: Моји вршњаци и ја (право и привидно другарство)	
-Радионица 2: Дружење и пријатељство (Модел 1)	72
-Радионица 3: Дружење и пријатељство (Модел 2)	76
-Радионица 4: Шаљемо лијепе поруке-шта ми се свиђа код друга	80
-Радионица 5: Лијепе ријечи и осмјех у комуникацији (Модел 1)	81
-Радионица 6: Лијепе ријечи и осмјех у комуникацији (Модел 2)	83
-Радионица 7: Шта је конфликт?	85
-Радионица 8: Шта осјећам током конфликта?	86
-Радионица 9: Који је твој окидач? (Модел 1)	87
-Радионица 10: Који је твој окидач? (Модел 2)	88
-Радионица 11: Стилкови рјешавања конфликта	92
-Радионица 12: Правила мирног рјешавања конфликта	94
-Радионица 13: Рјешавање проблема: „Помозите ми како да ријешим проблем“	96
-Радионица 14: Рјешавање проблема: „Наше дрво проблема“	97

5.2.4.2. ОБЛАСТ: ДЈЕЧИЈА ПРАВА И ОДГОВОРНОСТИ	
Тема 1: Дјечија права и одговорности	100
-Радионица 15: Одлучивање о дјечијим правима: „Дрво дјечијих права“	
-Радионица 16: Дјечија недјеља и Међународни дан дјечијих права (садржај/ активности обиљежавања)	101
5.2.4.3. ОБЛАСТ: ЗДРАВИ СТИЛОВИ ЖИВОТА	
Тема 1: Животне вриједности	103
-Радионица 17: Култура и вриједности: Аспекти културе	
-Радионица 18: Предрасуде и стереотипи: „Да ли је ово чињеница или мишљење?“ (Модел 1)	104
-Радионица 19: Предрасуде и стереотипи: „Да ли је ово чињеница или мишљење?“ (Модел 2)	105
-Радионица 20: Предрасуде и стереотипи: „Сви губимо.“ (Модел 1)	108
-Радионица 21: Предрасуде и стереотипи: „Сви губимо.“ (Модел 2)	110
-Радионица 22: Мој идентитет: Шта је идентитет и шта га обликује? (Модел 1)	113
-Радионица 23: Мој идентитет: Шта је идентитет и шта га обликује? (Модел 2)	114
-Радионица 24: Мој идентитет: „Ко сам ја, а ко смо ми?“ (Модел 1)	117
-Радионица 25: Мој идентитет: „Ко сам ја, а ко смо ми?“ (Модел 2)	118
-Радионица 26: Мој идентитет: „Рецепт за срећну школу“ (Модел 1)	120
-Радионица 27: Мој идентитет: „Рецепт за срећну школу“ (Модел 2)	121
Тема 2: Здрави начини живота	124
-Радионица 28: Имунолошки систем организма	
-Радионица 29: Екологија и здравље (вода, аерозагађивање, бука, глобално загађивање)	124
-Радионица 30: Инфекције и заразне болести (како се заштитити)	126
-Радионица 31: Односи у породици-комуникација са родитељима	128
-Радионица 32: Толеранција и равноправност међу половима	129
-Радионица 33: Волонтаризам код младих	132
-Радионица 34: Опасности у околини које могу да угрозе здравље и живот	133
Тема 3: Учење учења	135
-Радионица 35: Лична психо-физичка припрема за учење	
-Радионица 36: Мотивација за учење и стратегије мотивације	136
-Радионица 37: „Ко сам ја-како да учим?“	137
-Радионица 38: Мапа ума-једна од техника успјешног учења (Модел 1)	139
-Радионица 39: Мапа ума-једна од техника успјешног учења (Модел 2)	141
5.2.5. ЛИТЕРАТУРА	144

5.2. ВАСПИТНИ РАД У ОДЈЕЉЕЊИМА ДРУГЕ ТРИЈАДЕ

5.2.1. Циљеви и исходи учења у настави ВРОЗ-а за другу тријаду

Одређивање циља поучавања односно учења је логичан почетак процеса поучавања, па тако и у васпитном раду са одјељењском заједницом. Наставник (одјељењски старјешина) себи поставља питање: Шта желим да ученици науче/остваре? Како ће се научено примјењивати у стварном животу, односно одређене промјене манифестовати у понашању? Одређивање циља је корисно, чак и нужно. Наиме што су јаснији циљеви учења бољи су и резултати поучавања. Циљеви поучавања омогућавају наставнику да:

- одабере одговарајућу методу поучавања,
- лакше изврши евалуацију исхода учења,
- подстакне ученика на улагање напора за постизање што бољих оптималних резултата.

Циљеви васпитног рада у одјељењској заједници произилазе из васпитно-образовних циљева школе, који се опет базирају на друштвено-економским потребама, развојним тенденцијама и другим факторима који утичу на сам процес институционалног васпитања и образовања.

Општи циљеви рада у одјељењској заједници имају свој потпуни смисао и функцију када се операционализују, тј. дефинишу у посебним односно појединачним циљевима. Они представљају прецизнија одређења тога шта ће ученик моћи, знати, умјети, као резултат поучавања.

Након дефинисаних општих и посебних циљева одређују се исходи учења који представљају директне тврдње о томе шта ће ученик да зна, шта ће бити у стању, моћи и умјети урадити, након процеса учења. Најчешће се изражавају као знање, вјештине и ставови.

С обзиром да су за другу тријаду као општи циљеви дефинисани социјална компетенција, здраве навике и стил живота, те одговорност и морална аутономија, као и стваралаштво и систематичност у раду може се рећи да у процесу рада са одјељењском заједницом на нивоу друге тријаде имамо за **циљ развити код ученика основне компетенције за здрав, функционалан и одговоран живот у друштвеној средини.**

Посебни циљеви васпитног рада у одјељењској заједници у другој тријади се могу дефинисати као развој способности, вјештина и умијећа код ученика да:

- одговорно извршава обавезе које се тичу културе живљења и понашања у одјељењском колективу,

- разумије која су то његова права, али идентификује и одговорности које произилазе из тих права,
- развија и његује/примјењује здраве животне навике и вриједности,
- препозна властита, али и туђа осјећања и адекватно их изражава,
- стиче правилне навике учења и способност процјене властитих и постигнућа других ученика,
- препозна и адекватно дефинише своја интересовања и потребу за стицањем одређених сазнања на тему која није у оквиру предвиђеног плана и програма.

У наставку текста дати су примјери модела педагошких радионица за часове ВРОЗ-а у четвртм, петом и шестом разреду. Избор модела педагошких радионица, као и њихово осмишљавање и креирање захтијевало је консултовање са многобројном литературом која обухвата садржаје одређених области и тема наставног програма васпитног рада у одјељењској заједници. Неки од модела радионица су модификовани и кориговани у односу на већ постојеће моделе, а неколико приједлога модела радионица за четврти и пети разред су припремили студенти са одсјека разредне наставе на Филозофском факултету Универзитета у Бањој Луци. Одређени модели радионица су преузети у потпуности из кориштене литературе, а неки су у цјелости креација самих аутора овог Приручника. У овом дијелу Приручника одабрано је или креирано **70 модела педагошких радионица за другу тријаду**, 20 модела радионица за четврти разред, 11 модела радионица за пети разред и 39 модел педагошких радионица за шести разред. Моделе радионица за шести разред могуће је, уз мању или већу адаптацију, користити и за ученике треће тријаде, а све према потреби и процјени водитеља радионица тј. одјељењских старјешина. Такође, могу да се прилагођавају одјељењима и специфичностима школског колектива, мјесту боравка и другим специфичностима.

Преглед литературе која је кориштена у осмишљавању модела радионица за четврти, пети и шести разред налази се на крају овог дијела Приручника.

5.2.2. Модели радионица за ВРОЗ у ЧЕТВРТОМ разреду

Одјељењски старјешина у четвртом разреду на располагању има укупно 20 модела педагошких радионица које може користити приликом припреме и организације часова васпитног рада са ученицима.

Модели радионица обухватају садржаје и активности које могу допринијети остварењу исхода учења дефинисаних у наставном програму ВРОЗ-а за четврти разред. Примјери модела радионица су организовани и систематизовани по областима и темама које су предвиђене наставним програмом ВРОЗ-а за четврти разред. У оквиру модела радионица истакнути су: циљеви радионице, исходи учења, материјал и прилози за рад, вријеме трајања радионице, те структура реализације планираних активности/садржаја током радионице (уводни, главни/средишњи и завршни дио).

За неке области/теме понуђено је више, а за неке мање модела радионица, али су обухваћени исходи учења дефинисани наставним програмом васпитног рада у одјељењској заједници за четврти разред. Понуђене моделе радионица наставници могу користити приликом припреме часова васпитног рада са ученицима одјељења у којем имају улогу и задатак одјељењског старјешине. С обзиром на специфичности сваког одјељења предложене моделе радионица могуће је/потребно је (чак и пожељно) модификовати, допунити, кориговати или дорадити, а све са циљем ефикаснијег и квалитетнијег начина остварења исхода учења у складу са могућностима сваког ученика. Модификација понуђених модела радионица ће зависити и од тога колико су ученици већ остварили исходе учења који су дефинисани као кључни за одређену област или тему наставног програма ВРОЗ-а.

За Област *Култура живљења* у оквиру *Теме 1: Култура понашања и наша традиција* предложена су два (2) модела радионице, док је Област *Здрави стилови живота* *Тема 1: Животне вриједности* заступљена са чак осам (8) модела педагошких радионица. За *Тему 2: Чувари здравља и природе* из исте области предложена су два (2) модела радионица, али је за *Тему 3: Учење* понуђено осам (8) модела радионица. Исходи учења који су дефинисани за горе наведене теме из области о здравим животним стиловима могуће је остварити кроз реализацију садржаја и активности који су планирани у педагошким радионицама.

Област: Култура живљења

Тема 2: Култура понашања и наша традиција

Радионица 1: ЖЕЉЕ И ПОТРЕБЕ (Модел 1)

Циљ радионице: Упознати ученике са појмовима потреба и појам жеља, осјећањима која прате потребе и жеље, разликовање онога што жели од онога што му стварно треба, препозна и процијени када треба направити компромис између својих потреба и жеља. Која се осјећања јављају када не могу задовољити своје потребе и како оне утичу на цјелокупно понашање.

Материјал: фломастери, селотејп, хамер папир са контуром тијела дјетета и облачићи, наставни листић са контуром дјетета и облачићи.

Вријеме радионице: предвиђено је 45 минута

Прилог: Приручник за наставнике о превенцији насиља које укључује дјецу, аутор: Save the Children UK, Бања Лука 2010. године.

Структура радионице:

Уводни дио (5 минута):

Креирање атмосфере повјерења међу ученицима, како би дјеца слободно изразили своје емоције. Сваки ученик каже како се сада осјећа (може користити термине временске прогнозе: сунчано, облачно, кишовито, сунчано с маглом). Наставник уочава какво расположење и каква осјећања доминирају у одјељењу.

Главни дио (30 минута):

Наставник нацрта на табли контуру тијела дјетета мало раширених руку и ногу са облачићима за уношење коментара или припреми на хамер папиру који залијепи на зиду или табли. Ученицима се даје објашњење да је то наше тијело изнутра. Ученицима подјели већ унапријед умножене листове папира са нацртаном фигуром дјетета. Подјеле се фломастери. Наставник замоли ученике да пажљиво слушају упутства:

„Када сам љут/а гдје је то у твом тијелу? Нађи на свом цртежу то мјесто у тијелу и обоји љутњу. Која боја би то била?“

Када ученици обоје љутњу у облачићу поред тијела треба да напишу шта их чини љутим. (Кад ме мама ружи, кад ме удари друг из разреда, кад ме друг задиркује, или ме назива погрдним надимком, кад ми се руга).

Послије тога имају задатак да пронађу мјесто у тијелу гдје осјећају **радост-срећу, тугу, страх**. Могу обојити бојом коју желе и у простору за стрип уписати које су то ситуације које их чине срећним, тужним, уплашеним.

Поједини радови ученика или читавог одјељења могу се издвојити и залијепити селотејпом како би добили изложбу одјељења.

Наставник може на добровољној основи да тражи ученика за вођење разговора или уз одобрење ученика да анализира цртеж уз подстицајна питања наставника:

„Видим твоју љутњу на цртежу нпр. у грудима, шта се то дешава? Љут си када ти родитељи не дозвољавају да до касно играш игрице? (ученик је то навео у свом стрипу). Како се осјећаш? Какав је то осјећај у тијелу? Угодан или неугодан? Шта би ти помогло да будеш мање љут? Како се тада понашаш, како изражаваш љутњу?“

Може се тражити и од осталих ученика да своје одговоре о томе шта раде да смање своју љутњу упишу у облачић као стрип поред контуре људске фигуре. Наставник поставља питања и усмјерава разговор са ученицима:

„Шта мислиш да ли је то потреба или жеља? Видјели сте на примјеру вашег друга, који је рекао да је љут када му родитељи не дозвољавају да до касно игра игрице, да нека његова потреба није задовољна? Шта мислите која овдје потреба није задовољена код вашег друга и које су биле потребе његових родитеља у том тренутку?“

Ученици треба да што самосталније доносе закључке. (Пожељно је уочити да је њихов друг желио да се забави на телефону што је штетно за дијете, а родитељи не дозвољавају играње игрица до касно у ноћ). Питања за дискусију:

- Када тражите од родитеља испуњавање неких својих жеља (нове патике, играчке, нови телефон или игрица, слаткише итд.)?
- Која је реакција ваших родитеља на неке ваше жеље?

Након вођене дискусије, наставник објашњава да родитељи треба да испуне дјететове потребе (за сигурношћу, храном, топлином, одјећом, здрављем љубављу), али не и увијек жеље.

Значи можемо разликовати жеље од истинских потреба. Подстаћи ученике да изнесу неке примјере жеља које нису задовољене јер могу имати штетан ефекат за ученика. Приједлог (неки спортови се називају ризичним или екстремним, јер могу бити опасни по живот). Важно је нагласити, да задовољење својих потреба не смије угрожавати властиту сигурност и сигурност других.

Завршни дио (10 минута):

Са ученицима укратко коментарисати цртеже о осјећањима које су ученици наводили кроз приче. Уочити најдоминантније осјећање и кратко прокоментарисати разлику између потреба и жеља.

Радионица 2: ЖЕЉЕ И ПОТРЕБЕ (Модел 2)

Исходи учења - ученик ће бити у стању да:

- разликује појам жеље и потребе,
- разликује оно што жели од онога што му стварно треба,
- препозна и идентификује своје и потребе других људи,
- препозна и процијени када треба направити компромис између својих и туђих потреба, а кад треба рећи НЕ и изаћи у сусрет својим потребама,
- закључи да су права дјетета заправо права на остваривање темелних потреба,
- развије социјалне вјештине.

Средства/материјал за рад: картице жеља и потреба, хамер папир, фломастери.

Ток активности:

Уводне активности:

Игра: Глава – рамена – кољена – прсти

Ученици стану у круг. Учитељ каже: „Имам потребу и жељу да се мало играмо. Имате ли и ви ту жељу? Ја говорим и радим покрете, а ви радите исто.“ Рукама додирује главу, рамена, кољена и прсте на стопалима. Учитељ може да мијења редослијед по жељи. Дужину игре одмјерити према расположењу дјете и према расположивом времену.

Главне активности:

Први корак: Кажите једну своју жељу. Почните обавезно ријечима: „Ја имам жељу...“ па кажите жељу, нпр. да тренирам кошарку..., а сљедећи говори своју жељу... и тако редом укруг.

Други корак: Чули смо све ваше жеље. Неке се могу лако остварити, а неке теже, неке су нам више важне, а неке мање. Размислите и реците шта је од ових изречених жеља нама стварно потребно. (Повући паралелу – разлику између жеља и потреба.)

Трећи корак: Формирање група (формирати четири до пет група у зависности од броја ученика):

- код формирања група могу се користити различити критерији груписања,
- када се групе формирају, налазе себи простор за рад и сједају укруг,
- свакој групи подијелити картице потреба и жеља.

Четврти корак: Рад с картицама

Свака група добија картице жеља и потреба. Ученици имају задатак да разврстају картице у двије групе: картице потреба и картице жеља. Када то ураде, издвоје три картице које говоре о најважнијим потребама на које дијете има право. Треба да образложе зашто су баш њих одабрали. Презентација групног рјешења.

Пети корак: Листа потреба – права: Ученици праве заједничку листу наших основних потреба, односно права. На заједнички пано исписати све потребе, односно права која су дјеца издвојила.

Завршна активност:

Учитељ истиче да су током рада нагласили неке потребе које су уједно и наша права (да имамо име, да нам је средина уредна, да учимо, да се дружимо...).

Рећи да постоји књига која се зове Конвенција о правима дјетета у којој су написана сва дјечија права. У њој су и нека права која су и данас поменута. Објаснити да су се готово све земље свијета договориле и потписале да ће примјењивати ова права једнако према сваком дјетету.

Прилог: Картице жеља и потреба

ИГРАЧКЕ	ХРАНА	ВОДА ЗА ПИЋЕ	ЧОКОЛАДА
ОБРАЗОВАЊЕ	ИМЕ	КРЕВЕТ	ГИТАРА
КУЋНИ ЉУБИМАЦ	ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА	ДЈЕЧИЈА СОБА	КУЋА/СТАН ДОМ
ЗАШТИТА ОД НАСИЈА	РАЧУНАР	ОДЈЕЋА	ОДЈЕЋА ПО ПОСЉЕДЊОЈ МОДИ
ПУТОВАЊА	ВЈЕРА	ЗАШТИТА ОД ДИСКРИМИНАЦИЈЕ	МОБИЛНИ ТЕЛЕФОН
ЦЕПАРАЦ	РОЛЕРИ	ЉЕТОВАЊА	ЗАШТИТА ОД ДРОГА

Област: Здрави стилови живота

Тема 1: Животне вриједности

**Радионица 3: РАЗВИЈАЊЕ ПОЗИТИВНЕ СЛИКЕ О СЕБИ
„ИГРОМ ДО СЕБЕ“ (Модел 1)**

Циљ радионице: Развијање свијести код ученика о постојању физичких особина кроз игру и пјесму, уочавање да се разликујемо по физичким и унутрашњим особинама и интересовањима. Подстицање јавног, афирмативног позитивног говора о себи и другима.

Материјал: ЦД или интерактивна табла, фломастери, блок, маказице, хамер папир за лијепљење цртежа.

Трајање радионице: 45 минута

Структура радионице:

Уводни дио: (10 минута)

Представљање теме и циља радионице. Уводна игра слушање пјесме која уводи ученике у тему. Наставник после слушања пјесме, може да нагласи да се сви разликујемо по физичким особинама.

Ја сам ја
Мама каже злато моје,
Очи су нам исте боје.
А татин је главни штос
Да ја имам његов нос.
О љепото бабина,
Јуначино дедина.
Моја памет каже тетка
И све тако из почетка.
Видите из ове приче
Сви би да на мене личе

Средишњи дио: (30 минута)

Сваки ученик добије задатак да на листу блока нацрта своју руку. На сваком прсту одговори на сљедећих пет питања о себи.

- Моја омиљена књига?
- Мој омиљени спорт?

- Моја омиљена музика?
- Мој хоби?
- Волим размиљати о ...?

Ученици треба да руку или прсте украсе бојом коју воле и исјећи маказама. Ученици у пару размјењују цртеж руке са учеником из клупе и разговарају о личним интересовањима и одговорима који су дали на постављена питања. Ученицима се даје могућност и јавног излагања о наведеној активности уколико желе да је подјеле са разредом.

Циљ игре је да ученици открију своје особине, да се боље упознају и упознају интересовања другара из одјељења, а и личне особине појединачно.

Завршни дио: (5 минута)

Заједно можете направити плакат с цртежима руке, разговарајте како је сваки цртеж посебан и јединствен, те да доприноси да плакат изгледа занимљиво. Похвалите креативност, стрпљење, рад у пару и позитивне особине ученика.

Радионица 4: РАЗВИЈАЊЕ ПОЗИТИВНЕ СЛИКЕ О СЕБИ „ИГРОМ ДО СЕБЕ“ (Модел 2)

Исходи радионице: Могућност сагледавања карактеристика свог властитог ја. Подстицање позитивног сагледавања себе. Критичко сагледавање и идентификација позитивних особина код других. Идентификација промјена неких особина кроз вријеме.

Потребан материјал за рад: Фломастери, папир А3.

Наставне методе: метода наставног разговора, метода усменог излагања у настави, метода писаних радова.

Васпитне методе: метода комуникације, метода разговора, метода афирмације.

Први корак (7 минута) – Нешто о мени

Наставник/ца ученике упућује у тему кратким разговором. Ученици на листу добијају питања на која ће да дају одговоре. Сваки ученик одговара на питања самостално.

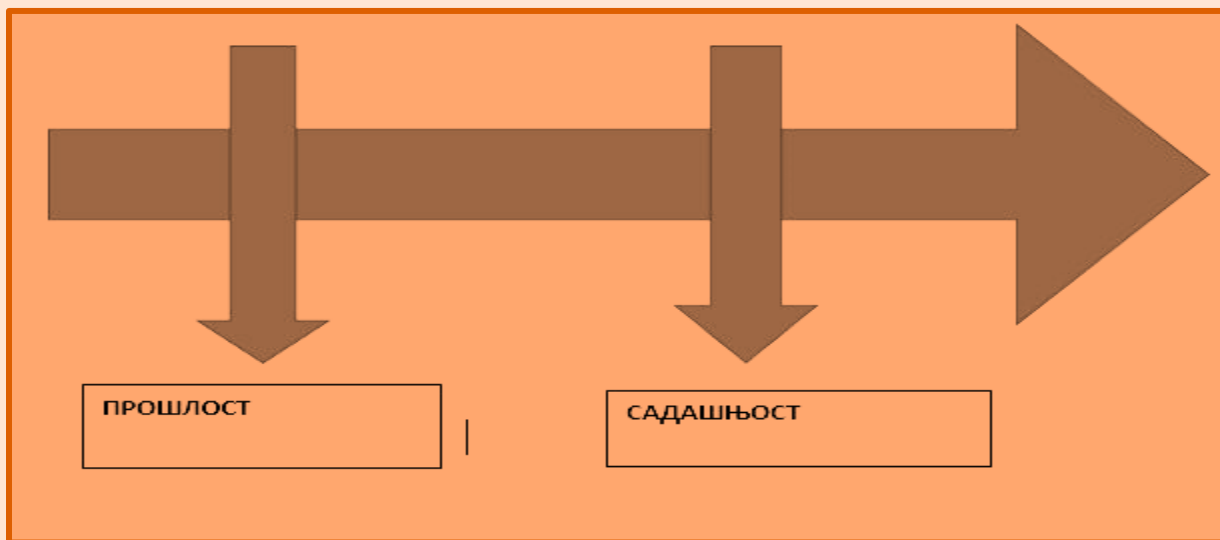
Име и презиме? _____
Град у којем живим? _____
Колико имам година? _____
Са колико година сам кренуо у школу? _____
Имам ли брата или сестру? _____
Имам ли кућног љубимца? Којег? _____
Име и презиме родитеља? _____
Ко ми је најбољи друг/другарица? _____

Други Корак (13 минута) – Лична карта кроз вријеме

Ученици праве своју „личну карту кроз вријеме“. Сваки ученик ће добити папир на коме је нацртана линија која има два дијела: ПРОШЛОСТ и САДАШЊОСТ. Ученици ће црвеном бојом написати своје особине у прошлости (нпр. Како су се осјећали приликом преласка у школу, пресељења, уписивања у одређени спортски клуб, како су себе доживљавали раније, шта им се код њих самих свиђа из прошлости..). Исто тако, ученици плавом бојом раде и за колону садашњост. Особине у колонама могу да се односе и на физички изглед, на оно што су им други људи говорили о њима и слично.

*Напомена

Приликом писања особина и доживљаја у колоне акценат се ставља на позитивне особине!

Трећи корак (10 минута) - Дискусија

Након што заврше други корак, ученици разговарају са учитељем и међусобно дијеле своја запажања. Дискутују о томе како себе виде у прошлости, које особине би промијенили, на који начин су се коментари околине одразили на њихове позитивне особине у садашњости.

Четврти корак (10 минута) – Реално и идеално

Сваки ученик ће да добије папир на којем је табела у коју треба да напише своје особине у двије колоне. Особине треба да „распореде“ у колону „Реално ја“ и „Идеално ја“.

РЕАЛНО ЈА	ИДЕАЛНО ЈА

Пети корак (5 минута) - Рефлексија

У овом кораку, ученици са наставником дискутују о задатку и праве кратку рефлексију на данашњу тему. Наставник их подстиче питањима:

- Да ли је било тешко написати нешто о себи?
- Да ли можете рећи да сами себе добро познајете?
- Колико особина се мијењало током времена?
- Шта мислите које још особине можемо мијењати и како?

Радионица 5: РАЗВИЈАЊЕ ПЕРЦЕПЦИЈЕ О СЕБИ „ШТА ВОЛИМ КОД СЕБЕ“

Циљ радионице: Упознати што боље пријатеље из разреда, истаћи своје позитивне особине, подстицати самопоуздање и развијати позитивну слику о себи и другима.

Материјал: стикери, цртеж сладоледа са пет кугла. **Трајање радионице:** 45 минута

Структура радионице:

Уводни дио: (5 минута)

Ученици добију стикер на коме треба да напишу једну позитивну ријеч или реченицу која их описује. Наставник прочита сваку особину и лијепи стикере на таблу.

Главни дио: (30 минута)

Ученици добију цртеж сладоледа са пет кугла. Задатак је да на куглама напишу одговоре на питања која је припремио наставник.

- Шта највише волите код себе?
- У чему сте добри, а у чему сте најбољи?
- Које су твоје добре особине?
- Шта је добро код тебе што би волио/вољела да други знају?
- Чиме се поносите?

Повремено можете питати ученике да ли се слажу да наглас читате њихове одговоре. Ако вам допусте, изаберите неколико одговора и прочитајте их. Можете и водити дискусију с ученицима како би подстакли позитивне особине ученика и мотивисали за учешће у дискусији. Можете добијене цртеже са одговорима искористити и за изложбу у одјељењу.

Завршни дио (10 минута):

Кратка дискусија о томе шта су ново сазнали једни о другима.

**Радионица 6: ЕМОЦИОНАЛНО ОПИСМЕЊАВАЊЕ:
„ЗАШТО НЕЋЕ СА МНОМ ДА СЕ ДРУЖЕ?“ (Модел 1)**

Циљ радионице: Прихватање својих и различитих особина другара као предности, а не мане. Помоћи ученицима да разумију ситуације у којима се јављају различита осјећања: усамљеност, срећа, туга, одбаченост, љубазност и повјерења једних у друге.

Материјал: прича *Ружно паче*, наставни листић *Ружно паче* и облачићи, Радни лист 2. *Ружно паче*.

Прилог: Приручник за наставнике о превенцији насиља које укључује дјецу, аутор: Save the Children UK, Бања Лука 2010. године

Структура радионице:

Уводни дио: (10 минута)

Користити ликове из приче *Ружно паче* да би подстакли ученике да боље препознају своја осјећања и осјећања других и суочили се са сопственим понашањем у ситуацијама које треба да разумију, те да се у њима сналазе.

Главни дио: (30 минута)

Подијелити ученике у групе ради драматизације приче. Потребно је водити рачуна о избору ученика који ће имати улогу *Ружног пачета*. Најбоље је узети ученика који се добровољно јави за ту улогу. Једна група има задатак да чини да се *Ружно паче* осјећа лоше, друга су посматрачи који препознају и биљеже доминантна осјећања на припремљеном наставном листићу на коме се налази *Ружно паче* и облачићи.

У облачић записују шта је доживљавало? Како се паче осјећало? Како сте се ви осјећали? Окружење *ружног пачета*?

Наставник након драматизације, анализира доминантна осјећања из приче и наводи ученике да препознају нека понашања која доводе до осјећања усамљености, одбачености, туге, среће, љубазности, неприхватања и прихватања. Разговарајте о лику, околностима како би се они осјећали и понашали. Питајте ученике:

- Јесте ли икада видјели слично понашање међу дјецом?
- Јесте ли доживјели искључивање из друштва јер се неке не свиђа нечија одјећа, изглед, оцјене?
- Да ли вам се догодило да вас неко наговара да се с неким не дружите?
- Да га називате погрдним именима, задиркујете, ударате?
- Како се можете супротставити понашањима која изазивају лоша осјећања?

Завршни дио: (5 минута)

Кратким разговором осврнути се на ситуацију да се сви можемо наћи у позицији *Ружног пачета* и како ту позицију искористити за позитиван исхо

**Радионица 7: ЕМОЦИОНАЛНО ОПИСМЕЊАВАЊЕ:
„ЗАШТО НЕЋЕ СА МНОМ ДА СЕ ДРУЖЕ?“ (Модел 2)**

Исходи учења - ученик ће бити у стању да:

- идентификује себе и друге по истакнутим особинама,
- разумије осјећања себе и других у ситуацијама неприхватљивог односа између вршњака,
- пронађе рјешење за неку проблемску ситуацију.

Материјално-техничка основа: папир, оловке, бојице.

Васпитне методе: метода комуникације, метода практичних радова, метода афирмације, метода слушања, метода кооперације.

Наставне методе: метода писаних радова, метода демонстрације у настави, метода наставног разговора.

Облици рада у настави: индивидуални облик наставе, групни облик наставе.

1. КОРАК: Уводно излагање (5 минута)

Наставник започиње тему кроз причу како данас имамо дјецe која су одбачена од својих вршњака. Ученицима показујемо да то није крај свијета и да се то свакоме дешава и да не требају бити узнемирени због тога, али јако је битно да у свему томе знамо зашто смо одбачени од својих вршњака и зашто они не желе да се друже са нама.

2. КОРАК: Први задатак (10 минута)

Ученици ће имати задатак да свако за себе напише на лист папира шта очекује од свог пријатеља, које особине његов пријатељ или пријатељица треба да посједује, а када то ураде онда ће написати каква очекивања имају од себе у пријатељству, какви они треба да буду. Док ученици раде задатак наставник прави табелу на табли. Табела треба да има двије колоне у коју ће ученици уносити своја размишљања. Једна колона шта очекујемо од нашег пријатеља и друга колона шта очекујемо од себе.

3. КОРАК: Реализација задатка (5 минута)

Када заврше задатак ученици излазе један по један пред таблу и попуњавају табелу тако што ће написати по један одговор са свог листа и тако док свако не напише по један одговор. Након овога ученици ће имати увид у то шта друге особе очекују од свога пријатеља. Кроз ово ученици могу и да открију неке своје грешке у понашању и да их поправе.

4. КОРАК: Други задатак (10 минута)

Ученике ћемо подијелити у 4 групе по 5 ученика. Двије групе ће имати задатак да осмисле мали скеч/играказ неприхватљивог друштвеног понашања, док ће друге двије групе осмислити скеч/играказ друштвено прихватљивог понашања у одређеној ситуацији.

5. КОРАК: Реализација задатка (10 минута)

Ученици излазе пред таблу и глуме осмишљене скичеве. Кроз њихове скичеве други ће видјети како се у тим ситуацијама осјећа једна, а како друга страна, како неке ситуације нису намјерне него случајне и како требамо поступити у одређеној ситуацији, а да се друга страна не увриједи или ражалости.

6. КОРАК: Сумирање утисака (5 минута)

Да ли су они икад били одбацивани од свог друштва? Да ли знају који је разлог удаљавања друштва од њих? Да ли су у току часа уочили неке грешке које су правили у току дружења, а које су можда довеле до удаљавања другара од њега или ње? Да ли сада знају боље шта се очекује од пријатеља али и од њих самих?

Радионица 8: КОМУНИКАЦИЈА И ЕМПАТИЈА: „КОЦКА ЗА ЕМПАТИЈУ“

Циљ радионице: Упознати ученике са појмом емпатија. Развијати способност да разумију и осјете оно што други осјећају, како би били брижни према другима. Саосјећати са својим пријатељем нашао се он у тужној или срећној ситуацији.

Материјал: ЦД, коцка са осјећањима, коцка за убацивање и стикери.

Структура радионице:

Уводни дио: (10 минута)

Слушање и имитирање пјесме „Кад си сретан“

Главни дио: (30 минута)

Наставник користи коцку, на свакој страни коцке се налази по једно осјећање, нпр. срећа, љутња, страх, стидљивост, изненађење, туга... Ученицима се каже да направе израз лица који представља емоцију или покретом тијела изразе основне емоције, које су добили бацањем коцке.

Подијелити ученике у двије или више група. Свака група има могућност бацања коцке више пута. Зависно о осјећању које се појави на горњој страни коцке, група треба да изабере свог представника који ће навести једну или више ситуација у којој су доживјели извучено осјећање. Представник групе се договара са осталим ученицима, записује или информише остале групе у одјелењу.

Заједно коментаришите одигране улоге, погађајте емоције које су ученици одглумили, подстичите ученике на навођење могућих разлога тих емоција.

Сљедећа активност односи се на провјеру разумијевања емпатије код ученика. Наставник помаже ученицима да препознају испољену емоцију код других у некој од сљедећих ситуација:

- особа која је изгубила љубимца...
- особа коју боли глава...
- особа која је поражена у игри....
- особа која је добила поклон који није жељела...
- особа која је добила пет из теста...
- особа која је побједила на такмичењу....
- особа која је добила скупи телефон...
- особа која је изгубила скупи телефон...

Похвалите примјере у којима су ученици изразили емпатију једни према другима.

Завршни дио: (5 минута)

У коцку ученици убацују стикер на којем су нацртали осјећање које је по њиховом мишљењу доминирало тог дана.

Радионица 9: МОЈА ОСЈЕЋАЊА – „ИМА НЕШТО ШТО МЕ ТИШТИ“

У понуђеним пољима доцртај дијелове лица али тако да приказује осјећање које је написано испод поља:

срећа   туга   љутња   кривица

изненађење   стид   страх

Ја се данас осјећам

Разговарајте са ученицима о нацртаним осјећањима. Објасните им да ће у наредној активности замишљати различите ситуације (пријатне и непријатне) потребно је препознати доминантно осјећање које наведена ситуација изазива и коме би се повјерили у ситуацијама нелагоде.

Разговарати са ученицима имају ли особу од повјерења са којом радо подјеле оно што их тишти. У наведеним ситуацијама постављајте ученицима питања и помажите им да се развије групна дискусија. Потребно је сваког ученика подстакнути да одговори на питања и наведе своја осјећања у датим ситуацијама. Како би се осјећао/осјећала...

- Да си одао тајну најбољег пријатеља?
- Да си најомиљеније дијете?
- Да те неко исмијава, вријеђа?
- Да у школу долазиш без ужине?
- Да те неко малтретира?
- Да ти је опасно проћи неком улицом до школе?
- Да ти читање иде тешко?
- Да си најбољи ђак у школи?
- Да носиш наочаре?
- Да ти неко не дозвољава да се укључиш у игру или активност зато што си дјечак или дјевојчица?
- Да си од другара добио лопту?

У завршној активности ученици устају са столице и почињу се кретати по учионици. Имају задатак да загрле што више другара и да у загрљају остану најмање пет секунди.

Загрљаји значе да је важно имати особу од повјерења јер свака срећа је двоструко већа кад се подијели, а туга је дупло мања.

Радионица 10: СУКОБЉАВАЊЕ: „КАКО СЕ ОСЈЕЋАМО КАДА СЕ СУКОБЉАВАМО?“

Циљ радионице: Подстицање ученика да разумију своја сопствена осјећања и осјећања других током сукобљавања. Разумијевање емоција и њихово прихватање.

Материјал: одштампане ситуацијске картице.

Структура радионице:

Уводни дио: (5 минута)

Разговор о игри „Човјече, не љути се“, о осјећањима која се јављају прије почетка игре (узбуђење, радост игре), о осјећањима која су преовладала током игре и на завршетку. Освијестити код ученика постојање више осјећаја и скренути пажњу да је важно научити како се ријешити неугодних осјећаја, а да тиме не повриједе ни себе ни друге.

Средишњи дио: (30 минута)

Наставник подијели ученике у три групе. Свака група добија једнак број картица на којима су написане различите ситуације о сукобима са којима се ученици сусрећу. Задатак ученика у групи је да прочитају текст са картице, размисле о ситуацији и дају одговоре на следећа питања:

- Која осјећања преовладавају код учесника сукоба?
- Који би савјет дали учесницима за рјешавање сукоба?

Завршни дио: (10 минута)

Ученици могу да подијеле своја лична искуства као учесници сукоба, о осјећањима и поступцима које су предузели за рјешавање сукоба.

Прилог: Ситуацијске картице

КАРТИЦА 1

Маја је моја најбоља другарица. Јуче сам на часу српског језика заборавио/ла читанку. Питао/ла сам је да ми позајми своју. Она је то одбила.

КАРТИЦА 2

Учитељ/учитељица нам је рекла да пронађемо пара са којим ћемо радити домаћи задатак. Мислио/ла сам да ћемо Петар и ја бити пар, али он је изабрао Милоша.

КАРТИЦА 3

Случајно сам гурнуо/ла ученика на улазу у школу. Појавила му се крв из носа.

КАРТИЦА 4

Друг/другарица је на тесту преписивао/ла од мене задатак. Учитељ/учитељица је мени дала јединицу.

КАРТИЦА 5

Друг/другарица из одјељења ме исмијава пред осталим ученицима због начина облачења.

КАРТИЦА 6

Задиркују ме, јер муцам.

КАРТИЦА 7

Друг из разреда је сломио прозор у учионици. То се догодило на одмору док учитељ/учитељица није био/била ту. Оптужио је мене.

КАРТИЦА 8

Митар је украо гумицу Иви. Митар негира да је то урадио, Ја сам видио, али се претварам да ништа не знам.

КАРТИЦА 9

На повратку из школе Кристина ме је почупала и рекла ружне ријечи.

Област: Здрави стилови живота

Тема 2: Чуvari здравља и природе

**Радионица 11: ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ
(ХИГИЈЕНА ВАЗДУХА, ЗЕМЉИШТА И ВОДЕ) – Модел 1**

Циљ радионице: Подизање свијести ученика о значају чувања околине и њеног утицаја на здравље човјека.

Материјал: ЦД, папири или стикери у зеленој и црвеној боји, одштампана еколошка питања

Структура радионице:

Уводни дио: (5 минута)

Слушање пјесме „Домовина се брани лепотом” Љубивоја Ршумовића.

Домовина се брани реком
и рибом у води
и високом танком смреком
што расте у слободи.
Домовина се брани цветом
и пчелом у цвету
маком и сунцокретом
и птицом у лету.
Домовина се брани књигом
и песмом о небу
сестрином сузом и мајчином бригом
и оним брашном у хлебу.
Домовина се брани лепотом
и чашћу и знањем
домовина се брани животом
и лепим васпитањем.

Главни дио: (30 минута)

Наставник дијели ученике у двије групе. Сваки ученик има два папира или стикера зелене и црвене боје. Зелена боја има значење: „Само тако настави, природа ће да награди! Црвена боја носи поруку: „Стоп, природа је у опасности!“

Наставник бира једног ученика који ће да биљежи број тачних одговора обје групе, а може то бити и ученик добровољац. Циљ квиза (игре) је скупити што више зелених папира односно тачних одговора. Наставник чита еколошка питања са картице, а ученици подижу папир у боји за који сматрају да је тачан одговор и тако рјешавају еколошка питања.

Завршни дио: (10 минута)

Ученици износе своје мишљење како они чувају околину и бирају једног ученика у одјељењу који ће бити „еко-полицајац“ и бринути се о хигијени учионице. „Мандат“ еко-полицајца траје једну седмицу или мјесец дана и поставља се нови за наредну седмицу или мјесец.

Прилог: Еколошка питања

- 1) Шетао си поред ријеке, а ниси бацио смеће у њу.
- 2) Био си на излету. Очистио си смеће које су излетници оставили иза себе.
- 3) Ловокрадице законито лове и убијају животиње.
- 4) Шумски пожар је користан – уништава жбуње и ниско растиње, а животиње могу слободно да се крећу.
- 5) За прославу Првог маја лијепо је видјети аутомобилске гуме у пламену.
- 6) Ако је број ватрогасаца 124, подигни зелени картон.

- 7) Не трошиш воду ако немаш разлога за то.
- 8) Члан си еколошке секције у својој школи.
- 9) Члан си секције истраживачи завичаја.
- 10) Учествујеш у прољећној акцији уређења града која се организује сваке године и позиваш своје другове/другарице да буду учесници.
- 11) Забавно је гађати птице и рушити им гнијезда.
- 12) Лакше је и боље кидати гране кад береш трешње.
- 13) Бесмислено је разврставати отпад на стакло, папир и биоразградиви материјал.
- 14) Бацити папир гдје стигнеш није велика штета за природу.
- 15) Пластична амбалажа се брзо разграђује у природи.
- 16) Бицикл треба што више да користимо као превозно средство јер не загађује ваздух.
- 17) Упозорио си пријатеља да смеће баци у канту за отпатке.
- 18) Шуме су плућа планете.
- 19) Волиш пјешачити.
- 20) Пошумљавање је корисно јер спречава појаву клизишта.
- 21) Многе ствари које свакодневно користимо можемо да рециклирамо умјесто да бацимо у смеће.

Радионица 12: ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ (ХИГИЈЕНА ВАЗДУХА, ЗЕМЉИШТА И ВОДЕ) – Модел 2.

Исходи учења - ученик ће бити у стању да:

- схвати значај заштите животне средине, али и да научи научи на који начин може дати свој лични допринос очувању животне средине.

Васпитне/наставне методе: метода разговора, метода слушања, метода практичних радова, метода илустрације, метода демонстрације, метода подстицања здравог начина живота, метода подстицања, метода кооперације.

Облици наставног рада: фронтални, групни и индивидуални облик наставног рада.

Материјално – техничка основа: видео запис, наставни листићи са задатком и упутством за рад у групама, четири картонске кутије, оловке, бојице, фломастери, маказе и остали материјал по избору.

1. Корак – Уводна активност (1 минут):

На почетку часа, учитељ ће поздравити ученике, питаће их како се осјећају и да ли су спремни за рад.

2. Корак – Упознавање са новом наставном јединицом (3 минуте):

Након кратког увода у нови наставни час, учитељ ће обавијестити ученике да ће се упознати са новим садржајима који носе назив „Заштита животне средине“, те им поставља питање да ли су упознати са начинима заштите и очувања животне средине. Учитељ ће на видео пројектору пустити кратак видео запис који одговара поменутом наставном садржају (https://www.youtube.com/watch?v=ad2TtAH_wMo).

Слика 1. Сачувајмо нашу планету

(<https://zimo.dnevnik.hr/clanak/kako-ukljuciti-djecu-u-zastitu-okolisa-zemljoteka-ih-moze-pretvoriti-u-zemljine-cuvare-i-heroje---637289.html>)

3. Корак – Разговор о видео запису (3 минуте):

Када ученици погледају видео запис, учитељ ће им постављати сљедећа питања:

- Како се осјећате после одгледаног видео записа?
- Зашто је дјечак на видео запису тужан?
- У којој мјери чувате вашу животну средину?
- Како можемо заштитити нашу природу?
- Да ли правилним одлагањем отпада можемо сачувати нашу околину?

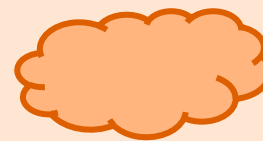
4. Корак – Формирање група (3 минуте):

Учитељ ће обавијестити ученике да ће данас радити у групама. Објасниће начин на који ће формирати групе. Чланови група ће бити добијени извлачењем облика из чаробног шеширића. Сваки ученик ће прићи чаробном шеширићу који се налази код учитеља, а затим ће се смјестити у групу која одговара извученом облику. Облици су сљедећи:

Прва група – ЗВЈЕЗДИЦЕ

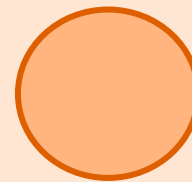
Друга група – ОБЛАЧИЊИ

Трећа група – ТРОУГЛИЊИ

Четврта група – КРУЖИЊИ

5. Корак – Подјела задатака за рад (5 минута):

Када се ученици смјесте у групе, учитељ ће их обавијестити о даљем раду. Поставиће им питање да ли су икада видјели кутије или канте за рециклажу отпада, те ће им рећи да данас израђују исте с циљем очувања животне средине, показујући им сљедећу слику:

Слика 2. Примјер кутија за рециклажу

https://www.google.com/imgres?imgurl=https%3A%2F%2Fwww.labzabshop.com%2Fwp-content%2Fuploads%2F2021%2F04%2FIMG_1488_scaled.jpg&imgrefurl=https%3A%2F%2Fwww.labzabshop.com%2Fproizvod%2Fdiy-kutije-za-reciklazu%2F&tbid=9WTw6y_EZ6ZM7M&vet=12ahUKEwjov9CRs5D0AhXRVeUKHRKMDJwQMygAegUIARCoAQ..i&docid=iD4cS1WEQuaCFM&w=2560&h=2337&q=kutije%20za%20recikla%C5%BEu%20za%20djecu&ved=2ahUKEwjov9CRs5D0AhXRVeUKHRKMDJwQMygAegUIARCoAQ

Учитељ ће објаснити ученицима да је ово само један од многобројних начина израде кутија за рециклажу, али и да ће они на што креативнији начин осмислити своје кутије.

Учитељ ће ученике обавијестити да се у учионици налазе четири бијеле кутије од картона. Свака група ће узети једну кутију и потребан материјал за рад који се налази на учитељевом радном столу. Свака група ће добити написан задатак и упутство за рад које слиједи у прилогу:

Прва група – ЗВЈЕЗДИЦЕ:

Драги ученици, пред вама се налази један јако занимљив и важан задатак. За израду овог задатка биће вам потребна једна бијела картонска кутија, бојице, фломастери, маказе и сав додатни материјал за који се ви одлучите да вам је потребан. Ваш задатак је да направите кутију која ће бити погодно мјесто за одлагање папирног материјала, односно за рециклажу папира. Нагласите који материјал се одлаже у кутију коју ћете направити.

Желим вам срећан и успјешан рад! ☺

Друга група – ОБЛАЧИЋИ:

Драги ученици, пред вама се налази један јако занимљив и важан задатак. За израду овог задатка биће вам потребна једна бијела картонска кутија, бојице, фломастери, маказе и сав додатни материјал за који се ви одлучите да вам је потребан. Ваш задатак је да направите кутију која ће бити погодно мјесто за одлагање предмета од метала, односно за рециклажу метала. Нагласите који материјал се одлаже у кутију коју ћете направити.

Желим вам срећан и успјешан рад! ☺

Трећа група – ТРОУГЛИЋИ:

Драги ученици, пред вама се налази један јако занимљив и важан задатак. За израду овог задатка биће вам потребна једна бијела картонска кутија, бојице, фломастери, маказе и сав додатни материјал за који се ви одлучите да вам је потребан. Ваш задатак је да направите кутију која ће бити погодно мјесто за одлагање предмета од пластике, односно за рециклажу пластике. Нагласите који материјал се одлаже у кутију коју ћете направити.

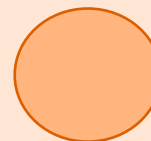
Желим вам срећан и успјешан рад! ☺

Четврта група – КРУЖИЋИ:

Драги ученици, пред вама се налази један јако занимљив и важан задатак. За израду овог задатка биће вам потребна једна бијела картонска кутија, бојице, фломастери, маказе и сав додатни материјал за који се ви одлучите да вам је потребан. Ваш задатак је да направите кутију која ће бити погодно мјесто за одлагање предмета од стакла, односно за рециклажу стакла. Нагласите који материјал се одлаже у кутију коју ћете направити.

Желим вам срећан и успјешан рад! ☺

6. Корак – Рад у групама (20 минута):

Учитељ ће објаснити ученицима да имају 20 минута за рад на задатку и да је веома важно да нагласе који материјал се одлаже у кутије за рециклажу које израђују, те да исте кутије украсе по жељи. Пожељеће им срећан и успјешан рад.

7. Корак – Презентовање резултата групног рада (5 минута):

Када се рад у групама заврши, учитељ ће ученике питати да ли су спремни да једни другима покажу у којој су мјери испунили задатак. Свака група ће представљати свој резултат рада, док ће остале групе пружати подршку и сваку групу наградити аплаузом.

8. Корак – Завршна активност (5 минута):

Након презентовања резултата групног рада, учитељ ће заједно са ученицима кренути у ходник школе. Пронаћи ће видно мјесто погодно за смјештање кутија за рециклажу разног материјала. Потом ће свако од ученика донијети материјал или отпад који је потребно бацити (могуће је да то буде и преостали материјал од израде кутија), пронаћи ће одговарајућу кутију и одложити исти.

Кутије за рециклажу ће бити доступне свим ученицима и запосленим лицима школе, а уједно ће се свијест о заштити животне средине подигнути на један виши ниво.

Област: Здрави стилови живота

Тема 3: Учење

Радионица 13: САМОСТАЛНО ПЛАНИРАЊЕ УЧЕЊА

Исходи учења - ученик ће бити оспособљен да:

- креира план рада и план учења током дана,
- усклади га са распоредом часова,
- разумије да оцјена није огледало појединца,
- повеже игру и учење,
- препозна и разликује ометаче (дистракторе) пажње док учи и ситуације када ТВ, мобилни телефон и рачунар могу негативно утицати на учење.

Материјално - техничка основа: табла, креда, дневни и седмични распореди обавеза, бојице.

Наставне методе: метода наставног разговора у настави, метода писаних радова, метода илустрације, метода усменог излагања.

Васпитне методе: метода здравог начина живота, метода комуникације, метода кооперације, метода слушања, метода разговора, метода подстицања.

Облици наставног рада: фронтални облик рада, индивидуални облик рада.

Први корак: (2 минуте)

Прије самог часа, учитељ/ица припрема различите дневне и седмичне распореди, црно бијеле, да их ученици могу обојити (прилог 1). Најављује ученицима занимљиву тему о учењу.

Други корак: (3 минуте)

Прије почетка часа, учитељ/ица на табли исписује сљедећа питања:

1. Шта ме мотивише да учим?
2. Да ли треба да учим за знање, или за оцјену?
3. Да ли планирам како и када ћу учити?
4. Могу ли учити кроз игру?
5. Шта ме највише омета када учим?

Трећи корак: (5 минута)

Као увод за данашњи час учитељ/ица користи исписана питања. Поставља их ученицима и биљежи њихове одговоре на таблу (прилог 1). Одговоре искористити даље у току часа.

Четврти корак: (5 минута)

Након што су дали своје одговоре, учитељ/ица започиње кратко излагање у току којег истиче да не учи свако на исти начин, наглашава неке од начина које ученици истакли, али и неке стратегије учења које они можда још не познају. Такође, подсећа ученике да немају сви иста интересовања и ваншколске обавезе, што утиче на учење. Повезујући ваншколске обавезе, јасно је и да немају сви исту количину слободног времена, и да то значајно утиче на планирање и резултате учења. Показује им неке од планова учења које је донио/донијела за примјер (прилози: 2.а и 2.б) и како изгледа када неко себи организује обавезе. Указује на то да планови могу бити дневни, седмични или мјесечни. У складу са њиховим узрастом, предлаже им да је најкорисније правити план за неколико дана или седмични план, у зависности од индивидуалних способности и аспирација ученика.

Пети корак: (20 минута)

Учитељ/ица обавјештава ученике да ће њихов задатак бити да украсе и испуне свој план учења. Назначиће које лекције треба да спреме, а они треба да испланирају своје учење у складу са својим обавезама и осталим домаћим задацима. Ученици могу прићи столу учитеља и изабрати неки од дневних, седмичних или чак мјесечних распореда који им се највише допада (прилози 2.а, 2.б, 2.в, 2.г, 2.д). Док ученици бирају и боје своје распореде, учитељ/ица записује смјернице за креирање распореда. Прије него што почну са испуњавањем распореда, потребно је ученике подсетити да је ово самосталан рад, посебно из разлога јер сви имају другачије обавезе поред школе, и свако има свој темпо учења. У планове укратко назначити колико, када и како уче.

Шести корак: (10 минута)

Након што су написали своје седмичне планове учења, добровољци свој план могу презентовати, а сви ученици ће свој први план учења окачити на разредну огласну таблу да им послужи као примјер ако некада одлуче направити свој.

За крај, учитељ/ица тражи повратну информацију од ученика:

- Да ли им се допада оваква врста часа одјељенске заједнице?
- Да ли ће планирати своје учење у будућности?
- Да ли им је још нешто било корисно са часа?

Прилог 1: Изглед школске табле

1. Шта ме мотивише да учим?	<u>Како направити добар план учења?</u>
2. Да ли треба да учим за знање или оцјену?	Направићу сопствени распоред
3. Да ли планирам како и када ћу учити?	Написаћу списак предмета или задатака за сваки предмет
4. Могу ли учити кроз игру?	Процијенићу тежину и количину градива
5. Шта ме највише омета када учим?	Одредићу рок за сваки дио градива
	Понављање је кључ успеха
<u>Стратегије и технике учења које можемо користити:</u>	
	Правим сажетке
	Креирам мапе ума
	Учим у групи са другарима
	Пишем биљешке
	Тражим сличности са градивом које знам од прије

Прилог 2.а: Дневни план учења

Вријеме учења	Који предмет учим
13:00 – 14:00	Српски језик (спремам контролни)
14:00 – 14:30	Пауза
14:30 – 15:30	Природа и друштво (домаћа задаћа)
15:30 – 16:00	Пауза
16:00 – 16:30	Ликовна култура (домаћа задаћа)

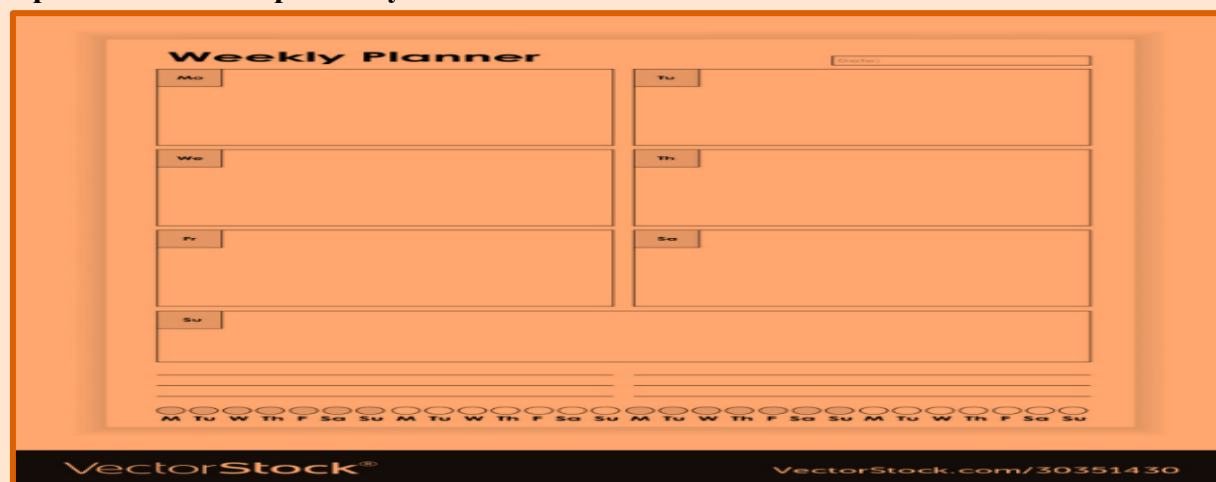
Прилог 2.б: Седмични план учења

Понедељак	Уторак	Сриједа	Четвртак	Петак
12-13h 18-20h	16-20h	12-13h	17-18h	19-21h
Писање	Слушање и читање	Учење нових 30 ријечи	Говор/конверзација	„Забаван петак“
Напишите текст од 500 ријечи на енглеском	Пронађите аудио текстове и преслушајте пар поглавља затим прочитајте 30 страница неког текста.	Извучите ријечи и значење из текста који сте претходног дана читали.	Вјежбајте разговор са пријатељима.	Одгледајте неки од омиљених филмова без превода.

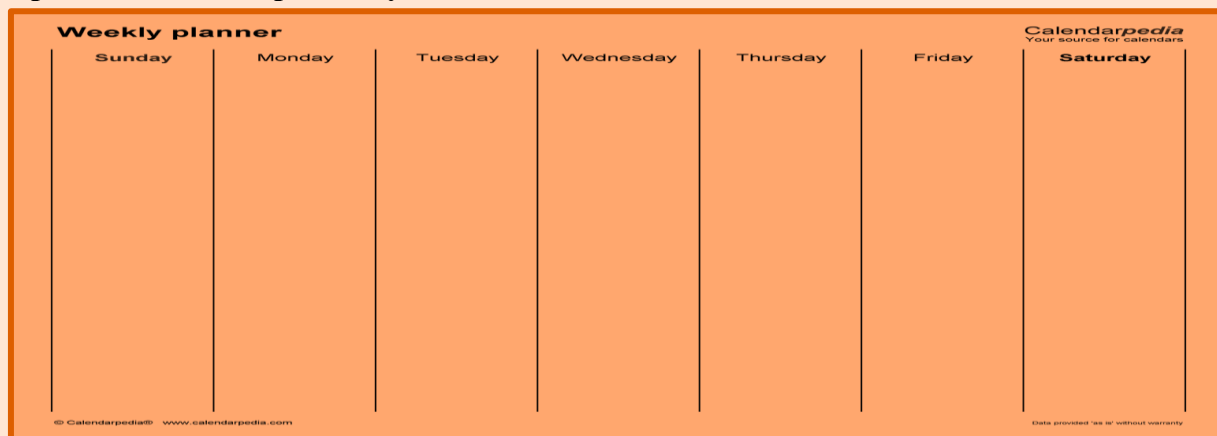
Прилог 2.в: Мјесечни план

децембар	Активности	Циљеви	Могуће сметње	Одмор	Награда
јануар	Активности	Циљеви	Могуће сметње	Одмор	Награда

Прилог 2.г: Планер за испуњавање

Прилог 2.д: Планер за испуњавање

Радионица 14: УНУТРАШЊА МОТИВАЦИЈА ЗА УЧЕЊЕ

Смјернице за реализацију наставне јединице:

- Самостално планирање учења (у складу са могућностима).
- Унутрашња мотивација.

Процес учења је веома битан јер човек учи од рођења. Под појмом учења се не подразумева само учење у смислу стицања образовања већ се уче и емоције, навике, ставови, предрасуде, интересовања.

Највећи изазов за сваког наставника у каријери је како подстаћи ученика на учење и активно учешће у настави. Не постоји универзални рецепт јер је сваки ученик индивидуа за себе.

Мотивација за учење се развија од раног дјетињства и то учењем по моделу родитеља, старије браће и сестара, бака и дека или других значајних особа. Разликујемо **унутрашњу и спољашњу мотивацију**. Коријен **унутрашње мотивације** је у заинтересованости за оно што се учи. Учење изазива осјећај задовољства. Мотив радозналости је један од најзначајнијих мотива који покрећу активност учења, градиво за које постоји интересовање просто се и лако усваја. Унутрашњу мотивацију карактерише и жеља да будете добри ученици, сутра вриједни људи и добри стручњаци. Ученици који су мотивисани овом мотивацијом често улажу више труда, упорнији су, уче с разумијевањем и користе више различитих техника учења. **Спољашња мотивација** долази из окружења из жеље да оствари одређени циљ, односи се на оцјене, похвале, награде од родитеља као и да се избјегне нека непријатност или казна.

Можете разговарати са ученицима када је доминантна унутрашња, а када спољашња мотивација. Могу ли уочити разлику између ове двије мотивације? Ученици могу описати процес учења или начин учења ? Шта ученика мотивише за учење? Какав став имају према школи, позитиван или негативан? Зашто је учење битно? Шта мислите зашто неки ученици имају боље оцјене од других? На који начин уче? У чему траже мотивацију?

Када разговарамо о мотивацији важно је да нагласимо **сљедеће елементе** који су јако важни приликом **учења**.

- **Радне навике** - ученик без радних навика не учи добро, тешко започиње процес учења, измишља послове или одлаже почетак учења нпр. једе, шета, обавља неке послове које не мора да обавља у датом трену. Када започне процес учења то иде споро, отежано, мисли бјеже и потребно је више уложити напора за учење уколико нису стечене радне навике. Зато стичимо радне навике за учење.
- **Заборављање** - процес који је природан, умањује се понављањем јер у народу постоји изрека да је понављање мајка знања. Заборављање се јавља одмах после престанка учења. Процес заборављања је у почетку бржи, а касније спорији. Због тога у почетку треба чешће понављати научне садржаје, док се касније може понављати и у дужим временским интервалима.
- **Резултати систематског учења** - учењем не само да стичемо знања и добре оцјене у школи, већ се свакодневним учењем развија: мишљење, памћење, концентрација, анализа, говор, комуникација, постаје се вриједнији, дисциплинованији, одговорнији, истрајнији и емоционално стабилнији. Ученик уколико чешће доживљава успјех биће продуктивнији, срећнији осјећаће се задовољно. У супротном ученици који не постижу добар успјех у школи своје незадовољство могу исказати кроз разне неприхватљиве облике понашања. Зато је потребно да ученици усвајају знање у школи као и да развијају способности до максимума.

Предлажемо неколико савјета и активности у нади да ћемо ученике подстаћи да нађу нове методе које њима највише одговарају. **Шта ме мотивише?**

Обиљежићу активности које ми се највише допадају:

- спорт (плес, фудбал, кошарка, одбојка...)
- активности у природи (животиње, баштованство, земљорадња...)
- читање и писање (измишљање прича, пјесма, вођење дневника...)
- рад рукама (сликање, мајсторисање, кување...)
- технологија (компјутер, таблет, видео-игрице...)
- музика (слушање, пјевање) плес или представе (гледање или глума)
- биоскоп, филмови
- учење страног језика
- друго ...

Одабраћу оно што желим да покушам како бих био мотивисанији.

- Разумијевање онога што учим. Не могу да се заинтересујем за нешто што не разумијем. Без оклијевања постављам питања наставнику или родитељима како бих нешто боље разумио, чак иако та питања могу да изгледају глупаво.
- Можда нешто не волим зато што ми је то непознато. Могу да испробам нове активности и да онда формирам своје мишљење.
- Знања која сам стекао у школи примјењујем у свакодневним животним ситуацијама. На примјер, ако волим изласке, компјутере и писање могу да направим фото-албум. Написаћу кратак текст о ономе што сам доживио, залијепићу фотографије и украсићу га. То могу да радим и на интернету.
- Покушаћу да не волим само оне предмете у којима сам добар. Понекад нисмо надарени за неко подручје, али нас оно ипак може занимати.
- Ако наиђем на досадну лекцију, покушаћу да пронађем начин на који ћу је учинити живљом, користићу боје, записиваћу важне ријечи итд.
- Учићу енглески језик како бих могао разговарати преко интернета са неким другим другарима из иностранства.

Разговарајте са ученицима о важности испуњавања неких предуслова неопходних за бољи успјех у учењу:

- битна је концентрација (ако током учења мисли бјеже, сањаримо и нисмо концентрисани требамо о том садржају учења мислити прије него што започнемо рад. Треба учење започети оштро без великих прекида. Концентрацију можемо и вјежбати нпр.
  - простор, тј. стално мјесто које ће бити асоцијација за учење или мјесто које је угодно за учење.
- усмјерите пажњу. Осим што је битно макнути све вањске дистракторе нпр. телефон, таблет или искључити ТВ. Важно је елиминисати унутрашње ометање, као што су мисли о неким другим темама. Како би сте то олакшали, прије учења покушајте се сјетити шта сте радили на посљедњем часу и шта знате о тој теми. Можете одвојити 5 минута да напишете све чега се сјећате и шта желите постићи.
- можете одвојити битно од небитног и то нека буде први дио учења,
- комбинујте мало читања мало рјешавања задатака,
- створити навику за мјесто и вријеме учења - као што имамо навику за храну, спавање, тако је потребно и за учење,
- планирање учења - ученик планира вријеме за учење, дужину учења која је различита код сваког ученика иако уче исту лекцију, јер не постоје два једнака ученика. Сви се разликују по способностима, предзнању, мотивацији, навикама и техникама учења. Ако се учи више предмета, онда се прво учи најтежи, потом најлакши па онда средње тежак предмет. Потребан је континуитет у раду.
- обезбиједити оптималну температуру у соби и пријатну атмосферу (тиху, ненаметљиву музику, адекватно освјетљење),

- правити паузе које треба прилагодити себи,
- важност сна.

Заједно са ученицима направите распоред дневних активности од јутра до мрака имајући на уму учење, одмор и разоноду.

Примјер - Распоред дневних активности

Распоред дневних активности		
7.00	Устајање	✓
8.00	Настава	✓
10.00	Провјера знања из српског језика	✓
13.00	Долазак кући, ручак	✓
14.00	Одмор	✓
15.00	Научити пјесмицу	✓
15.30	Одмор	✓
16.00	Домаћи рад из математике	✓
17.00	Одмор, игра са другарима	✓
18.00	Учење природе	✓
19.00	Помоћ у кући, вечера	✓
20.00	Понављање пјесмице и природе	✓
21.00	Припрема за сутра, гледање ТВ	✓
21.30	Читање лектире, спавање	✓

Поента дневника активности је стварање радних навика, истицање важности организације времена и истрајности у испуњавању задатака. Можете подстаћи ученике да на часу направе своје распореде радних активности о којима можете дискутовати или разговарати о понуђеним дневним активностима.

Примјер распореда дневних активности ученика четвртог разреда

Распоред дневних активности		
8.00	Устајање, доручак, цртани	✓
9.00	Учење	✓
10.30	Играње игрица, игра, цртани	✓
12.25	Настава	✓
17.00	Ручак	✓
17.30	Задаћа	✓
18.00	Игра	✓
18.30	Тренинг	✓
20.00	Вечера	✓
20.30	Учење	✓
21.00	Вријеме за одмор	✓
22.00	Кревет	✓

Радионица 15: ДА ЛИ ТРЕБА ДА УЧИМ ЗА ЗНАЊЕ ИЛИ ЗА ОЦЈЕНУ?

Исходи учења - ученик ће бити у стању да:

- разумије да оцјена није „огледало“ личности појединца,
- разумије да су оцјене процјена тренутног знања ученика,
- разумије сврху провјере знања.

Материјално-техничка основа наставе: табла, текст и слике.

Методе васпитног рада: метода усменог излагања, метода наставног разговора, метода рада на тексту, метода илустрације.

Облици васпитног рада: фронтални облик наставног рада и индивидуални облик наставног рада.

ПРВИ КОРАК:

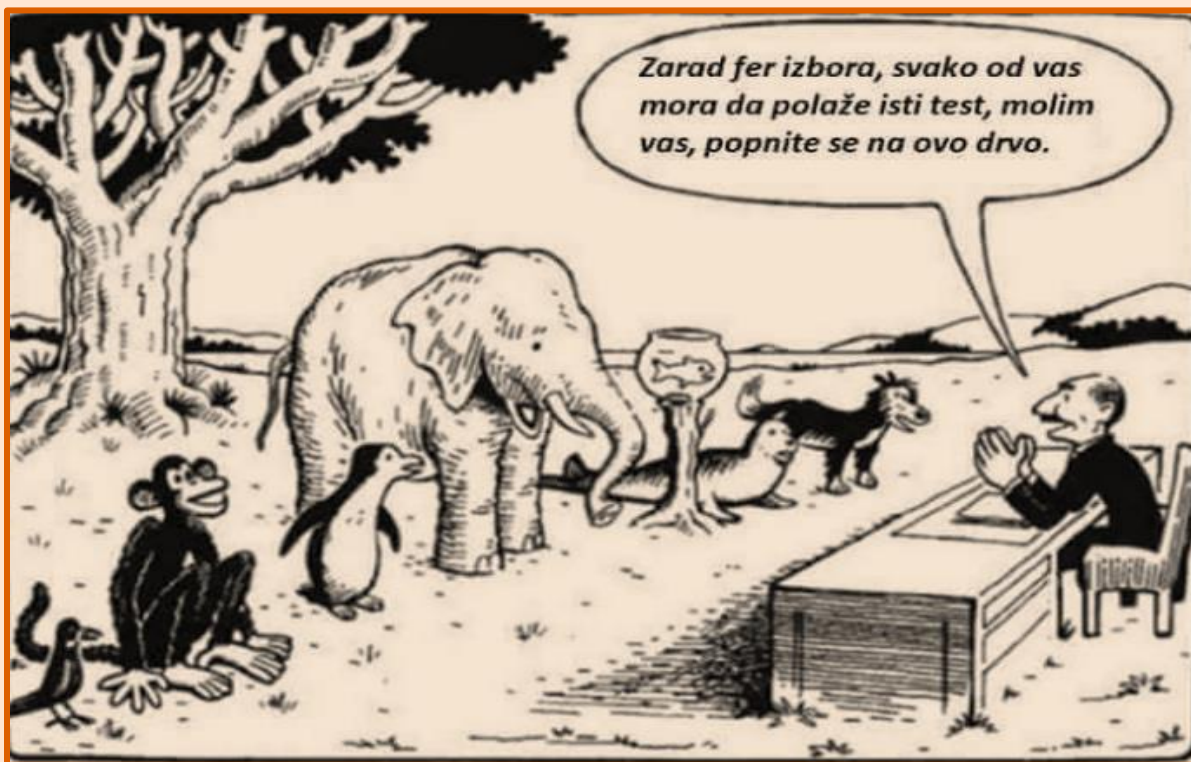
Наставник поставља питање ученицима - Колико су пута учили због себе, а колико за оцјену? Затим их пита да ли је могуће нешто научити, без страха од оцјене. Након кратке

дискусије, наставник говори ученицима да затворе очи и покушају замислити каква би била школа без оцјена. Пар ученика износи своје идеје.

ДРУГИ КОРАК:

Наставник лијепи слику (већих димензија, да је видљива свим ученицима) на таблу, те чита ученицима реченицу са слике. Затим, пита ученика шта све виде на слици. Наставник их усмјерава да опишу сваку животињу са слике - какве су њене способности. Ко ће најбоље, а ко најлошије, испунити постављени задатак? Зашто?

Слика 1.

ТРЕЋИ КОРАК:

Након што су ученици протумачили постављену слику, наставник им гласно и разговоријетно чита поучну причу:

„Једном давно, животиње су закључиле да морају да ураде нешто изузетно да би ријешиле проблем „новог свијета“. Зато су организовале школу. Усвојиле су распоред часова који је укључивао трчање, пентрање, пливање и летење. Да би се распоред лакше испоштовао, све животиње морале су да уче све предмете.

Патка је била изванредна у пливању, заправо боља и од свог наставника, али је добила једва пролазну оцјену летења, а јако слабо је трчала. Пошто је споро трчала, морала је послије школе да остаје и одрекне се пливања да би вјежбала трчање. Тако је било све док јој се опне

на ногама нису израђавале, па више није могла добро ни да плива. Међутим, у школи се прихватала ПРОСЈЕЧНОСТ, па се нико, осим патке, није због тога узбуђивао.

Зец је био најбољи у трчању, али је на крају имао лош просјек оцјена, јер је све вријеме морао да вјежба пливање.

Вјeverица је била одлична у пентрању све до фрустрације на часи летења, када је наставник тјерао да лети са тла умјесто врха дрвета надолу. Доживјела је стрес и добила упалу мишића од претјераног напора, а затим је оцијењена тројком из пентрања и четворком из трчања.

Орао је био проблематично дијете, јер га је било тешко дисциплиновати. На часу пентрања побиједио је остале у трци до врха дрвета, али је био упоран у томе да на свој начин до тамо стигне. На крају године, јегуља, која је знала изузетно добро да плива, али сасвим слабо да трчи, пентра се и лети, имала је најбољи просјек и била је похваљена.“ Наставник пита ученике:

- Шта закључујете?
- Да ли оцјене стварно описују нас и наше способности?
- Да ли можемо бити најбољи у свему?
- Зашто је вјeverица доживјела стрес, а патки израђавале ноге?
- Зашто је јегуља имала бољи просјек?

ЧЕТВРТИ КОРАК:

Наставник додаје другу половину слике и лијепи на таблу, те чита ученицима, наглашавајући суштину. Уједно, истиче и главну поруку часа и говори ученицима:

„Свако од вас је посебан и различит, те надарен за нешто. Важно је да настојимо пронаћи свој дар и развијамо га. Тако ћете остварити успјех и бити срећни.“

Радионица 16: БОРБА ПРОТИВ НЕГАТИВНИХ УТИЦАЈА

Исходи учења - ученик ће бити у стању да:

- самостално креира план рада,
- образложи ситуације када ТВ, мобилни телефон и рачунар могу негативно утицати на процес учења,
- освијести који дистрактори утичу на процес учења.

Материјал за рад: хамер папир, бојице, фломастер, креде у боји.

Облици рада: групни и индивидуални рад.

Наставне методе: метода разговора, метода слушања, метода практичних радова, метода подстицања, метода навикавања.

Први корак: Ученицима укратко представити тему. Упознати их са тим који су то све негативни утицаји на учење. Затим на табли нацртати један круг и у њему наслов данашње теме, а задатак сваког ученика је да додају по једну латицу на круг. Под латицом се подразумијева да наведу неки негативан утицај који утиче на учење. Након што сваки ученик дода своју латицу добићемо један цвијет који ће нам дати увид у све негативне ствари које могу утицати на учење. Ова игра је веома корисна јер подстиче ученике на различита мишљења и даје им представу о томе да и други ученици имају проблема са учењем што може утицати на промјену става према учењу.

Други корак: Наставник/ца формира групе ученика тако што сваки ученик из шешира извлачи по један папир у боји, они ученици који извуку папир исте боје иду у једну групу. Свака група добиће хамер папир, фломастере и бојице. Задатак сваке групе је да направе нови цвијет односно „латице рјешења“. За одређену латицу која нам представља један од проблема ученици требају наћи адекватно рјешење и образложити га уз адекватне аргументе. Затим на хамер папиру исцртати свој нови цвијет који ће касније презентовати.

Трећи корак: Након што свака група заврши своје излагање слиједи евалуација урађеног. Представник сваке групе ће презентовати урађене задатке. Остали ученици пажљиво слушају да би након тога могли дискутовати.

Четврти корак: За крај ће ученици одиграти једну партнерску игру гдје ће сваки ученик индивидуално написати шта жели промијенити у свом приступу учења. Када оба пара заврше ротирају се са својим радовима и читају наглас. Овим приједлозима (рјешењима), закључујемо активности.

Радионица 17: ИГРА И УЧЕЊЕ

Исходи учења - ученик ће бити у стању да:

- увиди повезаност игре и учења,
- научи на који начин да кроз игру учи и развија своје вјештине,
- направи добар план коришћења слободног времена (игра),
- увиди како да, кроз игру, пронађе одговоре на своја питања, те гдје и како да провјери њихову ваљаност.

Материјално техничка основа часа: табла, креде у боји, картице.

Васпитне методе: метода разговора, метода слушања, метода комуникације, метода практичних радова.

Наставне методе: метода наставног излагања, метода разговора, метода усменог излагања, метода рада на тексту.

Први корак:

Учитељица након поздрава, ученике пита шта је за њих игра, шта је за њих учење и да ли могу да повежу учење и игру, тј. шта им је заједничко, а по чему се разликују.

Други корак:

Након кратке дебате, учитељица од табле прави картицу идеја, дијели таблу на два дијела и наранџастом кредом на једну половину пише основну мисао: „Учење је мало озбиљнија игра у којој на забаван и смијешан начин учимо нове ствари“, а на другу половину зеленом кредом пише контраст (супротност) и даје ученицима слободу да изнесу своја мишљења која она записује на табли. Пошто је записала све што су ученици рекли, учитељица изводи закључак и објашњава ученицима да лако можемо (и треба) учење и игру поистовјетити у одређеној мјери, јер док учимо ми се и играмо, и док се играмо ми учимо. Свака игра и свако учење нама могу бити и тешки и лагани, и забавни и досадни, зависно колико се залажемо за то.

Трећи корак:

Учитељица са ученицима бира предмет и садржај на коме ће показати да је могуће ефикасно спојити игру и учење.

Примјер: Изабрани предмет – математика

Садржаји: Множење и дијелење бројева

Средства за рад: картице са задацима множења и дијелења бројева, на примјер $3 \cdot 8$, $6 \cdot 4$, $6 \cdot 6$, $9 \cdot 6$ ...

Ученици имају задатак да пронађу картице чија рјешења дају исти производ или количник.

Четврти корак:

По завршетку прве игре, ученик који сакупи највише картица добија награду (награда, такође, треба да буде на тему игре и учења), али и прилику да осмисли идућу игрицу бирајући други предмет. На примјер из Природе и друштва - ученику се може помоћи приликом формулисања игре. Побједник осмишљава један појам из посљедње области коју су учили (на примјер: саобраћај – брод), а други ученици наводе ријечи, појмове које их највише асоцирају на тај појам.

Ученицима дати могућност да дају још неку идеје за учење кроз игру.

Пети корак:

На крају часа учитељица пита ученике да ли су задовољни данашњим часом и какво им је сада мишљење о игри и учењу. Заједно изводе закључке и дискутују о учењу и игри.

Радионица 18: ПАЖЊА (ДИСТРАКТОРИ/ОМЕТАЧИ ПАЖЊЕ)

Исходи учења - ученик ће бити у стању да:

- идентификује и разликује дистракторе (ометаче пажње) током учења,
- наведе што више дистрактора који ометају њихово учење или неку другу активност.

Материјално-техничка основа: листови са активностима и дистракторима, папирићи за паное са дистракторима, папири за личне поруке.

Облици рада: фронтални облик рада, рад у пару, индивидуални облик рада.

Васпитне методе: убјеђивање, вјежбање и навикавање.

Наставне методе: метода наставног разговора, метода излагања, метода рада на тексту, метода демонстрације.

Корак 1: (10 минута)

Наставник објашњава ученицима појмове пажња и дистрактори пажње. Пажња је усмјереност наших чула и менталне активности на неке надражаје из околине. Најважније у учењу је постићи пажњу и овладати њом. Обично се фокусирамо на нове ствари и брзе промјене. Дистрактори су заправо ометачи. Они нам одвлаче пажњу када радимо одређене ствари и ометају нас.

Корак 2: (15 минута)

Ученици формирају парове. У сваком пару један ученик из шешира извлачи цедуљицу на којој је исписана одређена радња, а други цедуљу из другог шешира и на њој исписује дистрактор. Ученици треба да глуме или имитирају оно што су „извукли“ из шешира. Примјер ове игре би могао бити: један ученик извуче цедуљу на којој је написано Учење, што значи да треба да узме одређени садржај који ће научити читајући у себи. Други ученик извлачи цедуљу на којој је исписан дистрактор, на пример, отпјевај своју омиљену пјесму. Ова два ученика треба да раде свој посао у исто вријеме. Други парови имају сличне примјере.

Корак 3: (5 минута)

Након истека времена које смо планирали за игру, питамо ученике који су реализовали задатак да ли су и у којој мјери успјели у томе.

- Шта их је мучило?
- Како називамо ове ствари једним именом? (ометачи, дистрактори)

Корак 4 (10 минута)

Ученици треба да користе метод „бура мозга“ и да наведу што више дистрактора који их ометају током учења. Учитељ/ица записује све што ученици говоре на мале папире у боји и лијепи на једну таблу. Што више идеја и примјера, то ће пано бити богатији. Као наслов на пано исписујемо великим словима ДИСТРАКТОРИ, а на крају остављамо таблу у учионици као подсјетник да сви дистрактори постоје. Неки од примјера су сљедећи:

Корак 5: (5 минута)

Замолити ученике да свако за себе напише поруку на папиру како се борити против дистрактора који им највише одвлачи пажњу. Овај папир могу украсити и поставити код куће на видно мјесто. Кад год осјете да постоји нешто у њиховом учењу што их омета, требало би да прочитају поруку коју су себи написали и тако превазиђу ометаче. Дистракторе не можемо елиминисати, али их можемо игнорисати.

Радионица 19: УСКЛАЂЕНОСТ ШКОЛСКИХ И ДРУГИХ ОБАВЕЗА СА СЛОБОДНИМ ВРЕМЕНОМ УЧЕНИКА

Исходи учења - ученик ће бити у стању да:

- објасни појам слободног времена,
- направи добар план кориштења слободног времена,
- процијени усклађеност слободног времена са школским обавезама.

Материјално-техничка основа наставног рада: кутија, балони и/или лопте различитих величина, папирџи, селотејп, папири А4 формата, фломастери и бојице.

Облици рада: фронтални и индивидуални рад.

Наставне методе: метода усменог излагања, метода наставног разговора, метода писаних радова и метода демонстрације у настави.

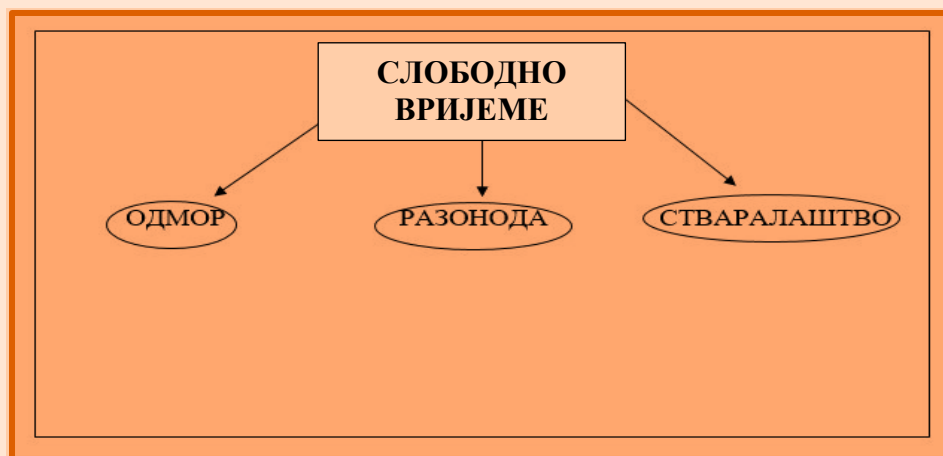
Васпитне методе: метода увјеравања, метода подстицања и метода вјежбања и навикавања.

I КОРАК:

Ученици, заједно са наставником, сједе у кругу како би се створила повољнија и топлија атмосфера за предстојеће активности. Техником „Олуја идеја“ (енг. *Brainstorming*) наставник уводи ученике у планирану тему. Наиме, ученици наводе све оно што их асоцира на појам слободног времена, након чега, обухватајући све оно што су навели, заједно са наставником осмишљавају своју дефиницију слободног времена.

II КОРАК:

Након што су дефинисали слободно вријеме, наставник ученицима поставља питање: „Чему нам служи слободно вријеме“ Узимајући у обзир њихове одговоре, наставник објашњава три функције слободног времена: одмор (игра), разонода (хоби) и стваралаштво, те их записује на таблу. Ученицима се дијеле папирићи на којима пишу своје примјере односно активности у слободном времену које затим разврставају тако што папириће лијепе испод назива функције коју имају (један папирић – једна активност). По завршетку, наставник чита залијепљене примјере. План записа на табли би могао да изгледа овако:

III КОРАК:

Циљ је навести ученике да уоче колико су заправо организација и планирање важни стога наставник изговара сљедећу реченицу: „Изгубљено вријеме се не може више никада пронаћи.“ - William Faulkner, на основу које настоји објаснити и указати на значај правилне организације слободног времена али прије тога пружа ученицима прилику да они кажу како схватају изговорену реченицу.

Како би ученицима додатно приближили значај усклађености наших обавеза, наставник износи кутију и балоне и/или лопте различитих величина. Идеја је да кутија представља наше вријеме, а балони и лопте наше обавезе (величина балона једнака је важности обавеза). Између свих тих балона протиче наше слободно вријеме, све оне активности које су наведене на табли (реализатор може да их одлијепи, а затим да их убаци у кутију). Поставља се питање: „Како све то постићи?“

IV КОРАК

Као могуће одговоре на претходно постављено питање, ученицима се представљају одређене смјернице на основу неких од могућих грешака или ометача приликом планирања и организовања слободног времена:

- све нам је подједнако важно → одредимо приоритете (организација према важности),
- тежња да се све обави одједном → рјешавање задатака један по један,
- одустајемо услијед неуспјеха → морамо бити упорни, стрпљиви и истрајни,
- бавимо се активностима без временског ограничења → планирајмо активности и одредимо им вријеме трајања,
- док се бавимо одређеном радњом мислимо о другим стварима → у потпуности се посветимо тренутној активности,
- листа није коначна јер се укључују ученици са својим идејама и приједлозима.

V КОРАК:

Ученици добијају задатак да свако за себе направи план кориштења слободног времена за наредну седмицу. На папиру А4 формата, требало би да напишу дане у седмици и своје активности водећи рачуна о њиховом распореду и организацији времена. Имају на располагању фломастере и бојице како би план учинили и визуелно примамљивим, а све то с циљем додатне мотивације да остану истрајни и досљедни при томе.

VI КОРАК:

Радионица се завршава излагањем ученика односно представљањем својих планова за кориштење слободног времена. У међувремену, остали ученици заједно са наставником, пажљиво слушају и коментаришу. Такође се оставља простор за могућа питања и недоумице. Кратким резимирањем, наставник завршава активности.

Радионица 20: УЧЕЊЕ ТЕКСТА

Циљ радионице: Размијенити искуства о начину учења са другим ученицима, идентификовати нека од правила и техника за успјешно учење текста

Исходи учења - ученик ће бити у стању да:

- размијени искуства о учењу,
- схвата значај технике читања за успјешно учење текста,
- описује начин учења текста и основна правила за издвајање битних дијелова.

Материјал: фломастери, бојице, оловке, празан лист папира А4 формата, хамер папир, наставни листић (текст који се учи). **Вријеме радионице:** 45 минута.

Структура радионице:

Уводни дио (5 минута):

Креирање опуштене, мотивирајуће атмосфере међу ученицима, како би дјеца слободно изразили своје мисли, ставове и емоције. Игра „бура мозга“ - наставник ученицима поставља питања кратка и јасна, а они требају у што краћем року дати свој одговор, мисао која им прва падне на памет:

1. Зашто учим?
2. Како најчешће учим?
3. Колико сати дневно код куће проводим у учењу?
4. Највише волим учити....?

Главни дио (30 минута)

Након уводне игре наставник покреће разговор са ученицима. „Размислите, колико волите учити? Да ли је учење за вас мучење или учите са лакоћом? Оно што је важно знати јесте како учити. Које нам то технике учења могу помоћи да што лакше савладамо неки садржај и успјешно га научимо. Постоји низ фактора од којих зависи успјешно учење (мотивација за учење, мјесто гдје учимо, вријеме у које учимо, стање ума и тијела у моменту када учимо, тј. да ли смо уморни или не итд.), а ми ћемо данас говорити о различитим „техникама учења текста“ и како нам оне могу олакшати сам процес учења.“

Ученици се дијеле у групе (према неком од принципа подјеле, не више од 3 ученика у групи). Свака група добија на листу одштампан текст, са садржајима који су им блиски, који требају да науче. Учити могу самостално или једни с другима. На располагању имају 15 минута, користећи све расположиве и њима познате технике учења градива. На празном листу А4 формата у току учења неко од ученика ће записивати све технике које су употребили приликом учења. Након тога слиједи дискусија:

1. На који начин сте учили текст?
2. Да ли су вам биле јасне чињенице наведене у тексту?
3. Да ли је свако за себе учио или сте посебно учили?
4. Да ли сте у току учења подвлачили неке дијелове текста или нешто записивали на папир?
5. Да ли сте учили наглас или у себи?
6. Да ли сте са лакоћом усвојили садржај или сте се „мучили“ док сте учили?
7. Да ли сте се уморили?

Након дискусије ученици по групама издвоје неколико правила односно техника за учење текста које су им по њиховом мишљењу дале најбоље резултате. Представници група на пану (хамер папиру) исписују та правила и тако ћемо добити листу правила односно начина(техника) на које се може најуспјешније учити текст. На овај начин ученици ће

размијенити своја искуства о томе на који начин уче, сагледаће предности и недостатке одређених техника учења, те упознати неке нове технике којима се до сада нису користили а другима су дале добре резултате.

Завршни дио (10 минута):

Дискусија на задату тему. Са ученицима разговарати о томе како најчешће уче, шта им представља највећу потешкоћу у учењу, колико су мотивисани за учење, шта највише воле учити и сл.

5.2.3. Модели радионица за ВРОЗ у ПЕТОМ разреду

Приликом припреме и организације часова васпитног рада у одјељењској заједници одјељењским старјешинама у петом разреду на располагању је укупно 11 модела педагошких радионица.

Модели радионица за пети разред систематизовани су по областима и темама које су предвиђене наставним програмом ВРОЗ-а за пети разред. У оквиру модела радионица истакнути су: циљеви радионице, исходи учења, материјал и прилози за рад, вријеме трајања радионице, те структура реализације планираних активности/садржаја током радионице (уводни, главни и завршни дио). Садржаји и активности који су обухваћени у понуђеним радионицама могу утицати на остварење исхода учења дефинисаних у наставном програму ВРОЗ-а за пети разред.

Понуђене моделе радионица наставници могу користити приликом припреме часова васпитног рада са ученицима одјељења у којем су одјељењске старјешине, а не и као готове моделе писаних припрема за часове ВРОЗ-а. С обзиром на специфичности сваког одјељења предложене моделе радионица потребно је/могуће је (чак и пожељно) модификовати, допунити, кориговати или дорадити, а све са циљем ефикаснијег и квалитетнијег начина остварења исхода учења у складу са могућностима сваког ученика. Модификација понуђених модела радионица ће зависити и од тога колико су ученици већ остварили исходе учења који су дефинисани као кључни за одређену област или тему наставног програма ВРОЗ-а.

За Област *Култура живљења* у оквиру *Теме 1: Организација одјељењског колектива* понуђен је један (1) модел радионице, док су за *Тему 2: Култура понашања и наша традиција* предложена два (2) модела радионица. Област *Дјечија права и одговорности* обухвата два (2) модела педагошких радионица.

Област *Здрави стилови живота* Тема 1: *Животне вриједности* заступљена је са два (2) модела педагошких радионица, Тема 2: *Наше емоције* са три (3) модела, док је за Тему 4: *Учење* понуђен један (1) модел радионице. Исходи учења који су дефинисани за горе наведене теме из области о здравим животним стиловима могуће је остварити кроз реализацију садржаја и активности који су планирани у педагошким радионицама.

Област: Култура живљења

Тема 1: Организација одјељењског колектива

**Радионица 1: ПРАВИЛА ЗА НАШЕ ОДЈЕЉЕЊЕ
(УГОВОР ЗА НАШЕ ОДЈЕЉЕЊЕ-ИЗРАДА И ПОТПИСИВАЊЕ)**

Циљ радионице: Упознати ученике са постојећим правилима понашања и посљедицама кршења правила у школи.

Исходи учења - ученик ће бити у стању да:

- предложи правила која ће убудуће важити у одјељењу,
- преузме одговорности за поштовање утврђених правила понашања.

Материјал: фломастери, бојице, оловке, хамер папир са контуром отворене књиге, наставни листић (лист папира А4 формат за исписивање правила), стикери (самољепљиви листићи).

Вријеме радионице: предвиђено је 45 минута

Структура радионице:

Уводни дио (5 минута):

Креирање опуштене, мотивирајуће атмосфере међу ученицима, како би дјеца слободно изразила своје мисли, ставове и емоције. Сваки ученик каже своје име и придјев који почиње са првим словом његовог имена, а за који мисли да му најбоље пристаје и описује га. Игру започиње наставник, како би охрабрио ученике, те даје свој примјер. (нпр. Николина – нестрпљива; Марко – марљив...). Наставник уочава какво расположење доминира у одјељењу.

Главни дио (30 минута):

Наставник нацрта (унапријед) на хамер папиру „отворену књигу“ (контуре листова отворене књиге) који залијепи на зиду или табли. Ученицима подјели већ унапријед припремљене празне листове А4 формата и стикере (самољепљиве листиће) за уписивање правила. Подијеле се фломастери или бојице. Ученици раде подијељени у групе (принцип формирања

групе одређује сам наставник на часу у зависности од карактеристика одјељења као групе: оптимално 4 - 5 ученика у групи, а 5 - 6 група).

Наставник затим даје одређене кратке информације, тј подсјећа ученике на прописана правила понашања која вриједе у школи. Слиједи дискусија о правилима, вриједностима које треба да се примјењују у одјељењу, посљедицама непоштовања правила.

Питања која поставља наставник (за покретање дискусије и размишљања):

- Како се његују вриједности у школи?
- Правила у функцији заштите вриједности – писана и неписана;
- Зашто је важно имати јасно дефинисана правила?

Наставник подсјећа ученике на критеријуме добрих правила: да су позитивна и примјенљива, да се односе на реалне ствари и појаве, говоре које је понашање прихватљиво и очекивано, да су јавна и јасна, истакнута на видном мјесту, лако уочљива.

Наставник замоли ученике да пажљиво слушају упутства за рад:

„Свака група треба да дефинише вриједности које желите да се његују у школи, односно у одјељењу, а затим да набројите понашања која су по вашем мишљењу неприхватљива за школу.“

Сљедећи корак за групни рад је да умјесто непожељног понашања формулишу правило понашања које је у складу са дефинисаним вриједностима и напријед наведеним критеријумима добрих правила (усмјерити ученике на она непожељна понашања која најчешће доводе до међусобних конфликта и насиља у школи).

Затим ученике у групама спајамо (по двије групе у једну). Новоформиране групе се усаглашавају и уједначавају правила, тако да на крају буду најмање четири правила по групи. Групе се поново спајају у веће групе (двије групе да остану), те се чланови групе усаглашавају око најважнијих правила. Та правила се исписују на стикере и лијепе на лијевој страни „отворене књиге“ на хамер папиру. Ученици из двије групе усаглашавају се затим око хијерархије (важности) самих правила и тако дефинисана правила са успостављеном хијерархијом исписују се лијепо и читко на десној страни „отворене књиге“

Завршни дио (10 минута):

Дискусија о томе да ли су ученици спремни да поштују правила која су предложили? Зашто? Хамер папир са јасно исписаним правилима понашања ставља се на видно мјесто, да буде у сваком моменту доступан свима (ученицима и наставницима).

Ученици затим за крај одаберу по једну ријеч која описује њихово тренутно осјећање и ту ријеч изговоре наглас стојећи у кругу или сједећи.

Област: Култура живљења

Тема 2: Култура понашања и наша традиција

Радионица 2: КУЛТУРНО ОПХОЂЕЊЕ-БОНТОН

Исходи учења - ученик ће бити у стању да:

- идентификује, објасни и примијењује облике културног опхођења у школи.

Материјално - техничка основа: пројектор, видео, папири и оловке.

Облици наставног рада: фронтални и групни облик наставног рада.

Васпитне методе: метода практичних радова, метода комуникације, метода афирмације, метода кооперације, метода слушања, метода разговора и метода подстицања.

Наставне методе: метода наставног разговора, метода писаних радова, метода илустрације у настави, метода демонстрације у настави.

Први корак (7 минута):

Погледати видео: Бонтон понашања- 24 правила понашања. У видео се спомињу правила као што су: чаробне ријечи, не упадај у ријеч, добро, а ти; нема дебелих, не бацај смеће, опростите требама вас, буди добар гост и слично.

Други корак (3 минуте):

Започети разговор о видеу. Иако је у видеу свако понашање објашњено и поткрепљено разлогом због чега би то требали поштовати.

- Да ли вам се допао видео?
- Ви сте већ велики и сматрам да сте већину ових правила понашања требали већ усвојити и поштовати.
- Има ли неко правило понашања за које први пут чујете да треба да се поштује или да вам није јасно због чега га је важно га поштовати?

Трећи корак (3 минуте):

Подстакнути ученике који желе да испричају због чега некога воли (нпр. зашто он воли своју сестру или брата). Док један ученик прича, задатак осталих јесте да га слушају, а касније да уоче по чему закључујемо да неко није слушао.

Четврти корак (7 минута):

Дискусија.

- Да ли би ми неко могао навести изразе лица који тврде да особа слуша другу?
- Да ли сам ја слушала вашег друга/другарицу?
- По чему сте закључили да јесам?

Рећи, на примјер, док је спомињао како га сестра штити ја сам се осмјехнула. Израз лица се мијењао. У сретним моментима ми се насмијемо, док слушамо особу док прича. Али када су тужни моменти нама буде тешко.

- Да ли сте ви некада уочили да вас особа не слуша тј. прави се да вас слуша?
- Како се осјећате у том моменту?

Пети корак (15 минута):

Вјежба: Ученике подијелити у 4 групе са по 4/5 чланова. Групе дијелити тако што ће се два ученика окренути другарима који сједе иза њих. Уколико неко дијете нема пар, то дијете ставити у претходно формирану групу. Двије групе треба да напишу шта је то за њих културно понашање и да се унутар групе договоре како би извели неки скеч културног понашања. Друге двије групе треба да напишу шта је то за њих некултурно понашање и да се, такође, унутар групе договоре да изведу неки скеч некултурног понашања.

Шести корак (8 минута)

Реализација вјежби - Свака група чита одговоре, а затим изводе скеч/игроказ који су осмислили прикладан датој теми.

Седми корак (2 минута):

Сумирање утисака - Каква су њихова осјећања када им се неко некултурно обрати? Каква су њихова осјећања када се неко културно обрати? Тиме завршавамо час.

Радионица 3: СОЛИДАРНОСТ: САРАДЊОМ ДО ЦИЉА

Циљ радионице: Изградња стабилних међуљудских односа и њихова важност у животу; разликовати такмичење од сарадње, свађу од споразумијевања

Исходи учења - ученик ће бити у стању да:

- опише појам солидарност,
- представи вјештине сарадње у тиму,
- препозна неопходност доприноса сваког члана у раду тима, те колико је важно преузети одговорност за своју улогу у тиму.

Материјал: лист папира за цртање, оловка, боје, удараљке, лутке.

Вријеме радионице: предвиђено је 45 минута

Структура радионице:

Уводни дио (5 минута):

Игра за опуштање: ученици стоје у кругу, свако се представи тако што каже своје име и при томе изведе покрет који сви након тога понове.

Главни дио (30 минута)

Ученици су подијељени у групе и свака група добија свој задатак који требају заједнички да обаве(задачи могу бити написани на листићима које групе извлаче). Задаци:

- **Група 1:** Имате на располагању пар лутака, смислите кратку причу и одглумите.
- **Група 2:** Насликајте заједнички једну слику. Имате на располагању већи папир и боје.
- **Група 3:** Имате на располагању различите ударалке. Компонујте малу композицију и изведите.
- **Група 4:** Смислите кратку причу, а потом је прикажите плесом.

Након што свака група проведе свој задатак ученици требају да кажу како су се осјећали стварајући заједнички, а како изводећи своје остварење пред другима? Да ли заједнички рад у тиму(групи), сарадња и међусобно уважавање доприносе ефикаснијем остваривању крајњег циља.

Завршни дио (30 минута)

Наставник узима платнену лоптицу и каже прву реченицу, нпр: „Био је лијеп и сунчан дан“; затим лоптицу добади некоме од учесника, он дода другу реченицу и тако редом....све док наставник не процијени да је прича завршена. На крају свако од ученика треба да каже како се осјећао током радионице.

Област: Дјечија права и одговорности

Тема 1: Дјечија права и обавезе

Радионица 4: ДЈЕЧИЈА ПРАВА КОЈА СУ НАМ ПОСЕБНО ВАЖНА

Циљ радионице: Упознати ученике са Конвенцијом о правима дјетета.

Исходи учења – ученик ће бити у стању да:

- дефинише права која су од посебног значаја за њега, као и одговорности које произилазе из истих,
- разумије да ниједно прво не може да се оствари без одговорности.

Материјал: празни папири за рад, оловке и бојице, пано – папир (хамер).

Вријеме радионице: предвиђено је 45 минута

Структура радионице:

Уводни дио (5 минута):

Игра за опуштање: Један ученик је диригент, а остали су дјечији хор. Диригент разним покретима диригује шта би волио да ради хор. Али, он пред собом има један „непослушан“ хор, чланови хора раде управо супротно од оног што диригент диригује. Нпр. диригент стоји, хор чучне, диригент скакуће, а хор мирно стоји итд.

Главни дио (30 минута):

Наставник са ученицима води дискусију о људским и дјечијим правима. Пита дјецу:

- Да ли знате шта су то људска права?
- Зашто она постоје?
- Ко нам даје одређена права?
- Да ли знате која су основна права и обавезе дјеце?
- По чему се потребе дјеце разликују од потреба одраслих?
- Зашто и када дјеца требају посебну заштиту?
- Ко је највише одговоран за дјечије права и ко треба да се брине о томе да ли се она поштују?
- Шта је дјечи потребно да би преживјела и осјећала се сигурно?
- Зашто је битно да дјеца активно учествују у планирању и раду своје заједнице?

По завршетку дискусије слиједи активност коју ученици раде по групама. Ученицима се даје сљедеће упутство: „Ових дана примљена је вијест да је откривена нова област на планети Земљи, гдје нико до сада није живио. Нема прошлости нити било каквих закона и правила. Да би ова област могла бити држава мора бити настањена људима. Прије него се људи доселе потребно је установити основна права која се гарантују сваком људском бићу које ће ту живјети. Ваш задатак је да најприје новој држави дате неко име, а затим да осмислите и напишете 10 права која ће бити осигурана сваком становнику ове земље. Све групе раде на истом задатку.“

Након што заврше активности по групама, слиједи презентација групног рада. Презентовањем права свих група и њиховим усаглашавањем добијемо заједничку листу права која ће се поштовати у новој земљи. Око назива нове државе треба постићи договор између група.

Завршни дио (10 минута):

У завршном дијелу часа слиједи разговор (дискусија):

- Шта би се догодило када би неко од ових наведених права морали избацити?
- Да ли је неко веома важно право заборављено?
- По чему се ова права разликују од ваших школских права и обавеза?

Такође у овом дијелу часа осврнути се поново на Конвенцију о људским правима, дјечијим правима, њеном значају, у којој мјери се поштују права од стране институција и појединаца у нашој држави, шта се може предузети да би се људска права више поштовала и сл.

Радионица 5: НАШЕ ОДГОВОРНОСТИ У ОДЈЕЉЕЊУ И ПОРОДИЦИ

Циљеви радионице:

- развијати способност индивидуалног и групног дјеловања,
- подстакнути дјецу да уважавају сопствену индивидуалност као и индивидуалност других чланова породице/одјељења,
- развијати осјећај заједништва и припадања групи,
- идентификовати најчешће проблемске ситуације у породици/одјељењу,
- понудити модел рјешавања проблемске ситуације.

Исходи учења – ученик ће бити у стању да:

- дефинише, разумије и примјењује одговорности у породици/одјељењу,
- разумије значај испуњавања тих одговорности.

Материјал: празни папири за рад, оловке и бојице, пано - папир (хамер).

Вријеме радионице: предвиђено је 45 минута

Структура радионице:

Уводни дио (5 до 10 минута):

Уводна игра: ученици извлаче цедуље (унапријед припремљене на којима пише шта неко треба да уради; кратки и јасни задаци) са инструкцијама шта треба да уради тај који извуче цедуљу. Након игре слиједи разговор:

- Шта је било тешко или немогуће извести? Ово је била игра у којој смо сви хтјели да испунимо захтјеве који су пред нас постављени.
- Да ли је тако и у стварном животу увијек?
- Шта бисте урадили када би неко вам рекао, из чиста мира, „Направи сада 3 чучња?“ или „Испричај ми виц сада?“.
- Најчешће када нам неко каже да нешто урадимо, ми то нећемо - желимо слободно да бирамо. Битно је да када нешто желимо то кажемо тако да је другима (у породици, одјељењу) јасно шта желимо. Исто тако јасно кажемо шта желимо а шта не желимо.
- До сада сте много пута чули за ријеч „одговорност“ Шта за вас та ријеч значи? Јесте ли се некада нашли у ситуацији да сте били одговорни за нешто? Када?

Наставник затим на видно мјесто истиче пано са одређеним исказима које ће прочитати и који ће ученицима бити помоћ приликом реализације самог часа и активности које су предвиђене.

Изградња заједнице - Заједницу градимо сваког дана ако од дјецe очекујемо да:

- Познају једни друге – познају међусобна интересовања и осјећаје,
- Чекају свој ред – без расправљања, љутње или напуштања,
- Дијеле и заједнички обављају активности,
- Понашају се пријатељски у разговору и током активности, сарађују у заједничким активностима.

Главни дио (30 минута):

Ученици подијељени у групе добијају задатке. Свака група има за задатак да направи Породични/разредни уговор на одређену тему. Теме, односно ситуације које се дешавају у породици или одјељењу бирају на нивоу групе. Сваки уговор који група прави треба да садржи сљедеће елементе:

- Централни проблем/ситуација.
- Ко, шта, када и гдје треба да уради да би се дошло до рјешења?

Напоменути да план треба бити реално постављен и остварив. Сви заједно треба да покушају наћи оптимално рјешење тако да свако да свој допринос. Ученицима пружати помоћ приликом дефинисања централне теме/проблема

Завршни дио (10 минута): представљање резултата рад и дискусија. Заједнички указати на евентуалне недостатке и пропусте.

ЗАКЉУЧАК: Рећи ученицима да се надате да су схватили да се проблемске ситуације рјешавају заједнички, подјелом одговорности, у било којој заједници, дакле и у породици и у одјељењу. И најмањи чланови заједнице могу дати свој допринос. Сваки проблем се лакше рјешава заједничким дјеловањем.

Област: Здрави стилови живота

Тема 1: Животне вриједности

Радионица 6: „ИМАМ ПРОБЛЕМ – КОМЕ СЕ МОГУ ОБРАТИТИ?”

Исходи учења - ученици ће бити у стању да:

- објасне шта је насиље и које врсте насиља постоје, коме и како да се обрате за помоћ (учитељу, наставнику, педагогу, психологу, социјалном раднику, директору).

Материјал за рад: Пројектор, текст бајке Пепељуга, плакат са дефиницијом насиља, Апликације НАСИЛНИК и ЖРТВА, наставни листићи-СУЗЕ са врстама насиља и текстом који објашњава поступке те врсте насиља, хамер папир.

Наставни облици рада: Фронтални, групни и индивидуални.

Наставне методе: метода усменог излагања, метода разговора, метода рада на тексту, читања и дискусије.

Васпитне методе: метода практичних радова, метода комуникације, метода афирмације, метода кооперације.

Први корак (10 минута):

Увод у радионичку активност: Ученицима на почетку часа најавити наставну тему и путем пројектора показати неколико слика.

Након показаних фотографија постављамо сљедећа питања:

- Шта вам говоре ове слике?
- Да ли је ово лијепо видјети?
- Које асоцијације (осећања, особине, радње) у вези са сликама имате?

Наставник записује асоцијације/одговоре на табли (браинсторминг). Потом питати ученике шта је за њих насиље, да ли га могу идентификовати, који облици насиља постоје?

Наставник наглашава да је насиље свако понашање којим се намјерно или ненамјерно наноси штета некој особи. Потом, ученицима објашњавамо уколико имају неки проблем да се увијек могу обратити њему, али и стручним особама у школи, као што су педагог и психолог. Наставник формира групе на основу њиховог редног броја у одјељењској књизи. Групе одговарају на иста питања:

1. Прија ми када ми неко каже да ...
2. Обрадујем се када ми други људи ...
3. Увијек ме повриједи када ми неко каже да ...
4. Заболи/повриједи ме када ми нека друга особа ...

Наставник са ученицима изводи закључак да свима лијепе и добре ствари - пријају, радују нас, а да нас ружне, лоше ствари - вријеђају и боле. Потом, наставник пита ученике како се назива особа која дуго трпи нечије лоше поступке (долазимо до назива ЖРТВА), а како називамо особу која стално понавља насилне поступке према некој другој особи (НАСИЛНИК). (залијепити називе жртва и насилник са лијеве и десне стране хамер папира)

Други корак (15 минута)

Рад у групама: Најављујемо ученицима да ћемо путем рада у групама увидјети колико смо научили о насиљу и колико смо способни да га препознамо у нашој околини, те колико смо у могућности да га ријешимо. Након тога, наставник им чита бајку „Пепељуга“. Ученицима након прочитане бајке дијели картице које садрже назив групе и задатак:

1. група : Школа

Задатак : У бајци Пепељуга пронађите и упишите у табелу позитивни лик. Унесите у табелу лијепе поступке/понашања која тај лик чини у бајци - наведите у табелу особине тог позитивног лика. Затим, те особине које сте написали, читко, крупно и уредно, црним фломастером упишите у бијела срца (једна особина у једно срце).

Њихов материјал у кошуљици обухвата: провидна кошуљица на којој је налијепљена реченица за допуну (Обрадујем се када ми други људи ...), а садржај у кошуљици је:

- текст бајке Пепељуга, табела са 3 колоне (у које треба да се упише позитивни лик, његови поступци и особине) и 10-так припремљених срца од бијелог папира.

2. група : Центар за социјални рад

Задатак : У бајци Пепељуга, пронађите и упишите у табелу негативне ликове. Наведите у табелу ружне, лоше поступке/понашања (која тај лик чини у бајци). Наведите у табелу особине тих негативних ликова. Затим, те особине које сте написали, читко, крупно и уредно, бијелим коректором у оловци упишите у црна срца (једна особина у једно срце).

Њихов материјал у кошуљици обухвата: провидна кошуљица на којој је налијепљена реченица за допуну (Прија ми када ми неко каже ...),а садржај у кошуљици је:

- текст бајке Пепељуга, табела са 3 колоне (у које треба да се упише негативни ликови, њихови поступци и особине) и 10-так припремљених срца од црног папира, коректор у оловци.

3. група : Полиција

Задатак: Погледајте и заједнички ријешите ребусе. Запишите њихова рјешења на наставне листиће од бијелог папира. Сложите исписане листиће тако да редослиједом показују кораке како треба поступати у борби против насиља. Обојите цртеж локомотиве и залијепите први корак у борби против насиља. У цртеже вагона залијепите остале исписане листиће исправним редослиједом поступака у борби против насиља (један корак у један вагон).

Њихов материјал у кошуљици обухвата: провидна кошуљица на којој је залијепљена реченица за допуну (Увијек ме повриједи када ми неко каже ...), а садржај у кошуљици је:

- наставни листићи са ребусима: **З на ТИ** (знати), **у ОЧИ ти** (уочити) , **раз ГО варати** (разговарати) и **при ЈАВИТИ** (пријавити),
- 4 празна бијела листић/ папира за уписивање рјешења,
- љепило за лијепљење рјешења у воз,
- бојице,
- необојен цртеж локомотиве (за ученика са смањеним способностима), 3 цртежа вагона.

4. група : Дом здравља

Задатак: Узмите листиће - СУЗЕ и прочитајте њихова објашњења. У бајци Пепељуга пронађите поступке и врсте насиља, те их упишите у табелу. Одвојите у посебну групу листића - СУЗЕ које представљају врсте насиља које нисте пронашли у бајци (унесите у табелу). Њихов материјал у кошуљици обухвата: провидна кошуљица на којој је залијепљена реченица за допуну (Заболи ме када ми други људи ...), а садржај у кошуљици је:

- текст бајке Пепељуга,
- табела са 3 колоне (у које треба да се упишу врсте насиља присутне у бајци, поступци у бајци који су одраз тог насиља и врсте насиља које нису присутне у бајци),
- листиће сузе (1. ПСИХИЧКО НАСИЉЕ, 2. ФИЗИЧКО НАСИЉЕ, 3. ЕКОНОМСКО НАСИЉЕ, 4. СЕКСУАЛНО НАСИЉЕ И 5. МОБИНГ).

Трећи корак (10 минута):

Извјештавање група: Након завршетка рада у групама, слиједи презентација резултата (ученици на табли лијепе бијела срца испод наслова - жртва, црна срца испод наслова - насилник, „воз поступака“ испод дефиниције насиља, листиће „сузе“ који се тичу врста насиља изнад дефиниције насиља. Након тога представници група образлажу своје одговоре. Истаћи да њихове округле картице на столовима (на којима су били називи група са исписаним задацима за групе) представљају установе којима се може пријавити насиље.

Четврти корак (10 минута):

Синтеза: Наставник се враћа на претходне активности и дискутује о значају идентификовања и реаговања на насиље. Потом задаје сљедећу активност у оквиру које ће сваки ученик сазнати шта воле код ње/њег, зашто је занимљив/а, које су његове/њезине врлине. Подијелити ученицима папире на којима ће написати како су се осјећали током те активности (на жуте папире док су говорили позитивне коментаре, а на наранџасте док су слушали позитивне коментаре о себи). Ученици ће залијепити папире на хамер папир, на којем је претходно нацртано дрво без крошње. Наставник објашњава ученицима да је то „Сретно дрво“ које ће бити залијепљено на зиду у учионици као подсјетник на лијепе емоције које имамо када смо позитивни и пуни подршке једни према другима

Радионица 7: ЗАТВОРЕНА И ОТВОРЕНА КОМУНИКАЦИЈА (ПОЗИТИВНА И НЕГАТИВНА КОМУНИКАЦИЈА)

Циљ радионице: Упознавање ученика са начинима комуникације - затворена и отворена комуникација.

Исходи учења – ученик ће бити у стању да:

- препознаје и примјењује отворене и затворене стилове комуникације,
- схвати значај афирмативне комуникације и примјењује је у свакодневној комуникацији.

Материјал: празни папир за рад, оловке и бојице, пано – папир (хамер).

Вријеме радионице: предвиђено је 45 минута

Структура радионице:

Уводни дио (5 до 10 минута):

Уводна игра: Игра „покварени телефон“ - ученици сједе у кругу, један ученик шапне оном до себе неку ријеч или реченицу, а он сљедећем ... посљедњи ученик каже на глас оно што је чуо. Може се урадити и у неколико кругова.

Главни дио (30 минута) :

Наставник поставља на видно мјесто пано са елементима позитивног захтјева:

- Своје жеље у позитивној комуникацији саопштавам као молбу, нпр. „Вољела бих да.....жељела бих да....“
- Када нешто желим то кажем тако да је другима јасно шта желим и шта ће допринијети да се моје жеље остваре, нпр. „једне ми се чоколаде, хоћеш ли да ми је купиш“..

- Кажем шта желим да урадим, а не шта не желим, нпр. „Желим насамо да разговарам са другарицом телефоном и вољела бих да изађеш из собе док то радим“ ...
- Тражимо од других да ураде оно што тренутно могу, нпр. „Волио бих да се сада договоримо када ћемо опет играти фудбал“ ...
- Провјеравамо да ли је друга особа расположена да изађе у сусрет нашој молби, нпр. Да ли желиш да се играш са мном сада?“...

Ученици затим свако за себе пишу на папир по један захтјев који би вољели неке да поставе, а до сада им је било тешко, користећи елементе позитивне комуникације. Наставник упућује ученике на пано са елементима позитивних захтјева. Прочитати примјере ученика.

Завршни дио (10 минута)

Завршна игра: Ученици се крећу на начин на који им наставник задаје:

- као забринути човјек,
- као да га жуља ципела,
- као да хода по блату,
- као краљица,
- као да хода по врућем асфалту ...

Област: Здрави стилови живота

Тема 2: Наше емоције

Радионица 8: РАСТАНЦИ

Исходи учења – ученик ће бити у стању да:

- идентификују осјећања везана за растанке, те та осјећања подијеле са друговима и другарицама из одјељења.

Потребан материјал: шешир са картицама, кутија.

Васпитне методе: метода здравог начина живота, метода комуникације, метода афирмације, метода кооперације, метода слушања, метода разговора, метода подстицања.

Наставне методе: метода усменог излагања, метода наставног разговора.

Наставни облици: фронтални и индивидуални наставни облик.

Први корак (10 минута):

Уводне активности: За ову радионицу неопходно је да се размјесте столице у круг, у циљу стварања топлије атмосфере. Након тога, учитељица упознаје ученике са темом, те истиче да се ускоро ближи њихов растанак тј прелазак у 6. разред. Због тога сматра важним да разговара са њима на ову тему, те да сходно томе ученици имају могућност да подијеле са осталима своја очекивања, страхове, сумње, надања... везана за тај растанак.

Други корак (20 минута):

Активност ученика: Учитељица доноси шешир у којем се налазе картице на којима су написана питања. Да би подстакла ученике да подијеле своја осјећања и размишљања, учитељица прва извлачи картицу и одговара на питање. Затим, шешир просљеђује првом ученику до себе, и тако редом. Уколико неко не жели да одговори на одређено питање може да извуче неку другу картицу.

Ово су примјери картица!

Растанак чини да се осјећам...

Недостајаће ми...

Плашим се...

Ово вам никад нисам рекла...

Очекујем...

Вољео/ла бих...

Сумњам у/да...

Трећи корак (10 минута):

Синтеза: Сумирати сва искуства, осјећања. У складу са њима дати завршну ријеч о утјехи, мотивацији, подршци... На крају учитељица доноси кутију у коју сваки ученик оставља „своју заоставштину“ као подсјетник на њихове личне емоције које су везане за растанак са учитељицом.

Радионица 9: ЈА НА ПРЕЛАСКУ ИЗ РАЗРЕДНЕ У ПРЕДМЕТНУ НАСТАВУ

Циљ радионице: Идентификација осјећања која прате прелазак ученика из разредне у предметну наставу. Идентификација најчешћих проблема (потешкоћа) које се јављају на том преласку.

Исходи учења - ученик ће бити у стању да:

- препознаје како се осјећа,
- размјењује осјећања са друговима и другарицама из одјељења а везано за прелазак из разредне у предметну наставу,
- препознаје проблеме и потешкоће које произилазе из преласка из разредне у предметну наставу,
- помаже себи и другарима да тај прелазак буде што мање стресан.

Материјал: листови у боји А4 формат, оловке, бојице, фломастери, пано (хамер папир).

Вријеме радионице: предвиђено је 45 минута.

Структура радионице:

Уводни дио (5 до 10 минута):

Уводна игра: Ученици у паровима фацијалном експресијом изражавају осјећања везана за угодну и неугодну ситуацију. Партнер треба погодити о каквој ситуацији се ради. Разговор у кругу:

- Како сте препознали да се ради о угодној или неугодној ситуацији?
- Која сте осјећања препознали на лицу свог партнера?
- Која осјећања можемо назвати „угодним“ а која „неугодним“?

Главни дио (30 минута):

Ученици раде подијељени у групе, на истом задатку. Свака група добија по 5 папира А4 формата у различитим бојама и унапријед припремљене картице под називом „Какво је вријеме данас?“ на којима су написане одређене експресије (осјећања), а која се могу довести у везу са темом (прелазак из разредне у предметну наставу).

СУНЧАНО: одушевљење, толико тога новог сам доживио/доживјела.

ПРЕТЕЖНО СУНЧАНО: угодан осјећај, лијепо, занимљиво.

КИША: изненађен/изненађена сам, помало збуњен/збуњена.

ОЛУЈА: све ме то љути и плаши, не слажем се са тим што радимо и како радимо.

МАГЛА: све ми је нејасно, не знам шта осјећам.

Ученици затим, по групама, добијају инструкцију да се удобно смјесте у својим столицама, на кратко зажмире и размисле како ће се осјећати у новим околностима, у шестом разреду, без учитељице, са доста нових наставника, предмета и сл. Да покушају идентификовати своје најјаче осјећање односно емоцију која прати то размишљање. Након тога отварају очи и крећу у заједнички рад. Задатак групе је да се усагласе најприје која боја папира најбоље осликава њихову емоцију, а затим које осјећање са картице најбоље осликава њихово стање и ту картицу лијепе на одабрани папир. Након тога на нивоу групе такође, идентификују најчешће проблемске ситуације са којима се могу сусрести у шестом разреду. Чланови групе међусобно дискутују, усаглашавају приједлоге, наставник помаже, даје додатна упутства, усмјерава ученике постављајући додатна питања.

Завршни дио (10 минута):

У завршном дијелу слиједи презентација групног рада. Свака група износи своја осјећања као и проблеме са којима се суочава, а на нивоу одјељења се дискутује о томе, покушава се дати што више конструктивних приједлога за превазилажење проблемских ситуација и негативних расположења. Наставник је опет у улози помагача, подстиче ученике на размишљање на изношење приједлога, поставља питања и сл.

Радионица 10: ВОЛИМ ДА...

Исходи учења - ученици ће бити у стању да:

- идентификују и подијеле са одјељењем своја осјећања везана за нешто што воле да раде, праве, стварају, граде....

Материјално-техничка основа: Хамер папир, бојице, марекери, фломастери, креда, наставни листићи.

Облици наставног рада: фронтални, групни и индивидуални облик наставног рада.

Васпитне методе: Метода практичних радова, метода комуникације, метода слушања, метода кооперације;

Наставне методе: метода наставног разговора, метода усменог излагања, метода писаних радова.

КОРАК 1. (траје 5 минута)

Ученике уводимо у активности тако што ћемо их укључити у једну забавну игрицу. Сваки ученик треба рећи једну активност коју воли да ради и тако у круг док се нека од тих активност не понови. На овај начин можемо развити позитивну атмосферу међу ученицима.

КОРАК 2. (траје 8 минута)

Наставник ученицима наводи своју активност коју воли да ради и показује им како она изгледа (ако је неки хоби у питању – слике). Након тога води се дискусија о активностима које ученици воле да раде.

КОРАК 3. (траје 6 минута)

Одговоре везане за ученичке активности наставник записује на табли, те са ученицима дискутује о њима.

КОРАК 4. (траје 3 минуте)

Формирамо хетерогене групе. Ученици имају задатак да напишу по 3 активности које их испуњавају. Затим, да у групи продискутују и попричају о својим активностима. На тај начин подстичемо интерперсоналне односе међу ученицима. Свака група добија неопходан материјал за рад

КОРАК 4. (10 минута)

Ученици раде на својим задацима у групама. Уколико имају неких питања или им нешто није јасно могу се слободно обратити наставнику.

КОРАК 5. (траје 10 минута)

Након рада у групи наставник ученицима поставља сљедећа питања:

- Има ли нека активност која вам је заједничка?
- Због чега су те активности важне за вас?
- Како се осјећате док извршавате те своје активности?

КОРАК 6. (траје 3 минуте)

На крају часа ученицима дијелимо наставне листиће са „Рјечником емоција“ и упутством за рад. Њихов задатак је да ставе квачицу поред емоција коју осјећају када раде неку активност коју воле.

Попуњене листиће наставник анализира и на сљедећем часу одјељењске заједнице дискутује о њима.

Рјечник емоција

РЈЕЧНИК ЕМОЦИЈА	
Осјећам се :	
Напуштено	Љуто
Уплашњено	Узнемирено
Нервозно	Неугодно
Усамљено	Понижено
Шокирано	Осрамоћено
Безвриједно	Збуњено
Преплашено	Повријеђено
Знатижељно	Тужно
Угодно	Позитивно
Захвално	Обожавано
Вољено	Смирено
Узбуђено	Сретно
Прихваћено	Креативно
Оптимистично	Потакнуто

Област: Здрави стилови живота

Тема 4: Учење

Радионица 11: РАЗМЈЕНА ИСКУСТАВА – КАКО УЧИТИ ТЕКСТ?

Исходи учења - ученици ће бити способни да:

- схвате и објасне значај учења за будућност,
- примјењују правила и начине које нису користили раније а који ће им омогућити брже, лакше, боље и занимљивије учење.

Материјално-техничка основе наставног рада: табла, уџбеник, свеске, оловке, слике.

Облици наставног рада: фронтални, групни и индивидуални рад.

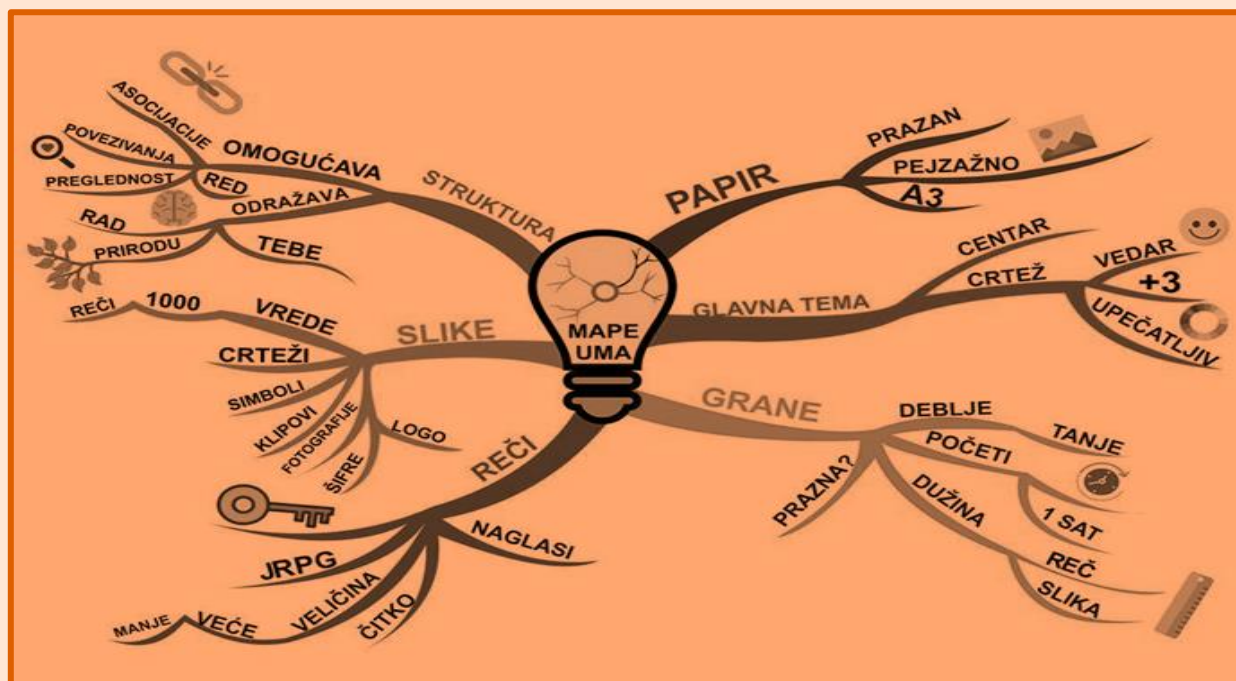
Васпитна метода: метода слушања, метода разговора, метода кооперације и метода комуникације.

Наставна метода: метода илустрације у настави, метода усменог излагања у настави, метода наставног разговора, метода писаних радова.

1. КОРАК: Уводно излагање (10 минута)

Наставник најављује наставну јединицу. Показује им мапу ума и даје додатна објашњења. **Мапе ума** су изузетно једноставан и ефикасан начин за памћење и разврставање великог броја информација у нашем мозгу. Око главног појма, помоћу боја, слова, симбола и линија, разврставају се други који су са њим у вези и тако се на визуелно упечатљив, али и логички кохерентан начин добија дијаграм одговарајућег концепта. Ово је један од начина како можемо учити на занимљив начин. Затим пита ученике да ли они знају шта је мапа ума, и да ли је неко користи при учењу.

<https://janjajovanovic.com/2019/04/24/mape-uma/>

Наставник пита ученике:

- Зашто треба да учимо, и који је значај нашег учења за будућност?
- Зашто је нарочито важно за дјецу да уче?
- Шта би се десило када не би учили, да ли бисмо тиме нешто постигли?

Говори им да ми учимо како бисмо били писмени, културни и образовани. Такође, да учимо како бисмо развијали своје способности. Пита их:

- Шта мисле да ли је учење лак посао?
- Да ли воле учити?
- На који начин најчешће уче?
- Знају ли да сваки ученик има свој стил учења?

Након разговора наставник их упућује како да путем пјесме науче бројеве.

Десет љутих гусара

Десет љутих гусара
Дошло у мој кревет
Један пао с кревета
остало их...

Девет љутих гусара
још не знају тко сам
једног сам успавао
остало их ...

Осам љутих гусара
ја их оштро гледам
један пао у несвијест
остало их...

Седам љутих гусара
Побјегло на бријест
Један пао на главу
остало их ....

Шест љутих гусара
Збрисало у свијет
Један се изгубио
Остало их...

Пет љутих гусара
Лете к'о лептири
Један пао у бару
Остало их....

Четири љута гусара
Бијес у њима ври
Један пук'о од муке
Остало их...

Три љута гусара
А против њих ја
Једнога сам звизнуо
Остала су...

Два љута гусара
поглед им је ледан
Један се оклизнуо
Остао је...

Један љути гусар
Постао је медан
Цијели се отопио
Остао је...

Наводи им и објашњава двије технике рационалног учења:

1. **Учи добрим редослиједом:** Прочитати садржај који требаш научити, обрати пажњу и прочитај наслове и поднаслове, сажетке, маркиране реченице (подебљане), затим прегледај таблице, шеме и слике које се налазе у лекцији. Наслови и поднаслови могу бити питања, па у тексту нађи одговоре. У тексту који читаш тражи главну мисао, битне информације, сажетке. Размишљај док читаш и повезуј нове информације са већ познатим.
2. **Спријечи заборављање:** Понављај градиво два три пута после провјере гдје си утврдио да си добро научио градиво. Прави паузе током учења, одмори после сваког пасуса или подналова. Понављај градиво прије и после спавања.

1. **КОРАК: Подјела задатака и рад ученика у групама (20 минута)**

Наставник формира четири групе по пет ученика (на основу мјеста сједења). Сваки ученик треба да напише на који начин учи и која правила користи при учењу. Након тога ученици у групи треба да разговарају између себе о правилима учења, и да на папиру свака група за себе напише та правила.

2. **КОРАК: Извјештавање група (5 минута)**

Свака група чита своја правила, и затим заједно са остатком разреда дискутују о правилима.

3. **КОРАК: Резимирање (5 минута)**

Наставник наглашава да постоје различите технике учења: учење уз помоћ мапе ума, учење на сликовит начин, учење само маркираног у лекцији, учење уз помоћ рачунара или телефона. Након тога пита их да ли знају за изреку: „Понављање је мајка знања“.

- Како је они тумаче?
- Да ли им одговарају неке технике рационалног учења и зашто?
- Шта је основна сврха учења?
- Због чега је битно да знамо како учити?

5.2.4. Модели радионица за ВРОЗ у ШЕСТОМ разреду

У тексту који слиједи наводимо примјере модела радионица за часове ВРОЗ-а у шестом разреду. За избор и креирање модела педагошких радионица кориштена је постојећа литература која има садржаје одређених области и тема наставног програма ВРОЗ-а за шести разред. Неки од модела радионица су у цјелости креација самих аутора овог Приручника, други модели су модификовани и кориговани у односу на већ постојеће моделе, док су одређени модели радионица преузети у потпуности из кориштене литературе.

Модели радионица су систематизовани по областима и темама које су дефинисане у наставном програму ВРОЗ-а за шести разред. У склопу сваке радионице су истакнути исходи учења које ученици могу остварити кроз реализацију садржаја и активности саме радионице. За одређене области/теме понуђено је више или мање модела радионица, а сваки модел је могуће (па чак је и пожељно) модификовати, дорадити, допунити или кориговати, а све у складу са потребама ученика из одјељења у којем се реализује радионица. Корекције понуђених модела радионица ће зависити и од тога колико су ученици већ остварили исходе учења који су дефинисани као кључни за предложени модел радионице. За одређене моделе радионица за шести разред наведена је назнака да се исте могу користити и за ученике старијег узраста (12, 14 ...и више година).

За област *Култура живљења* у оквиру Теме 2: *Развој социјалних вјештина* предложено је четрнаест (14) модела радионица које обухватају све дефинисане исходе учења за ову тему, док је Област: *Дјечија права и одговорности* заступљена је са два (2) модела радионица. Област: *Здрави стилови живота* за Тему 1: *Животне вриједности* има једанаест (11) модела, за Тему 2: *Здрави начини живота* понуђено је седам (7) модела радионица, док је за Тему 3: *Учење* понуђено пет (5) модела педагошких радионица. Исходи учења који су дефинисани за наведене теме из области о здравим стиловима живота могуће је остварити кроз реализацију садржаја и активности који су планирани у педагошким радионицама.

Одјељењски старјешина у шестом разреду има на располагању укупно 39 модела педагошких радионица које може користити приликом припреме и организације часова васпитног рада са ученицима.

Област: Култура живљења

Тема 2: Развој социјалних вјештина

**Радионица 1: МОЈИ ВРШЊАЦИ И ЈА
(ПРАВО И ПРИВИДНО ДРУГАРСТВО)**

Циљеви радионице:

- развијати емпатију код ученика/ца,
- освијестити ученицима/ама радње које представљају обесхрабрење и охрабрење,
- стварати климу и простор за јачање идентитета и личне важности.

Материјал: ЦД-плејер, папир, оловке, бојице, фломастери. Гитара или било који инструмент уколико водитељ зна свирати.

Вријеме трајања радионице: 45 минута (прилагођено једном школском часу)

Структура радионице:

Уводни дио (5 минута):

Првобитно, поставити столице у круг, онолико колико је дјеце у разреду. Водитељ ће појединачно дјецу упитати како се данас осјећају и са каквом енергијом долазе на час, да оцијене своје расположење бројем од 1 до 5.

Средишњи дио (30 минута):

Вјежба 1. Дјеца ће заједно са водитељем уз лагану музику коју су заједнички одабрали, корачати у круг, дишући дубоко на нос и лагано испухујући ваздух на уста. Након пређена два круга, ученици ће сјести на столице и проводити вођену фантазију, како би се тијело и ум опустили. Уз лагани говор који наводи опуштање, водитељ ће свирати гитару и навести да улазе у своје снове и жељу шта би вољели постати у животу. Направити паузу од неколико минута и рећи дјецу да отворе очи, удахну дубоко, покрену руке у кружне покрете. Питати их како су се осјећали, те замолити да појединачно испричају своју причу и виђење својих снова, кроз драмски изражај.

Посебно обратити пажњу на ученике/це који су вам познати са ниским нивоом самопоуздања и са ниским нивоом енергије коју су донијели на ову сеансу. Уколико би било потребно за пружањем подршке укључити ученике/це из групе.

Вјежба 2. Након извођења драматизације снова, дјеца сједају поново у круг и заједнички дају аплаузе за изведени задатак. Водитељ први пита, појединачно, ученике/це за које сматра да им је потребна подршка: Шта мислите? Након добијеног одговора, поставити питање: Зашто си се тако осјећао/ла? На упућен одговор други ученици/це ће потврдити аплаузом, уколико се сматра да је одговор негативан, односно одговор који обесхрабрује, други

ученик/ца који/а жели, пружит ће му/јој подршку, тако што ће га/ју загрлити. Замолити ученике/це да упуте емпатију и храбрење својим другарима како би се осјећали/е боље у даљем раду. Помно пратити реакције ученика/ца којима се пружа емпатија, како то све дјелује на њих. Поставити питање: „Како се сада осјећаш или осјећате?“. Питати их шта мисле и каква би била њихова потреба у садашњем стању. Након добијених одговора ученицима/ама подијелити папире, оловке и фломастере, на које ће прецртати своје шаке и налијепити на леђа особе која му/јој је највише пружила подршке и охрабрења (емпатију).

Завршни дио (10 минута):

По завршетку сеансе пустити пјесму „У свијету постоји једно царство“, гдје би ученици/це требали/ле загрљени отпјевати ову пјесму. Ученицима/ама дати задатак да размисле и сљедећи пута прокоментаришу текст и смисао пјесме.

Прилог: Виртуелни едукацијски центар формалног и неформалног образовања

<https://www.fino.ioskole.net/>

Аутор власништва: Јасмин Салкић, Дефектолог у ЈУ ОШ „Тиња“ Сребреник. Шк. 2018/19

Радионица 2: ДРУЖЕЊЕ И ПРИЈАТЕЉСТВО (Модел 1)

Циљеви радионице: Разумијевање емоција које се јављају у одређеним ситуацијама и разумијевање емоционалног реаговања.

Материјал: писма читалаца и графички организери. **Трајање радионице:** 45 минута

Структура радионице:

Уводни дио (5 минута):

Водитељ уводи ученике у радионицу игрицом. На почетку ове игре ученици се подијеле у групе од по 5 чланова и свака група заузме неко своје мјесто у просторији. У својим малим групама учесници направе кругове. Након тога водитељ каже: „Сада нека у свакој групи један члан уђе у мали круг и нека у њему мирно стоји. За то вријеме остали чланови круже око њега, одмјеравајући, загледајући, мјеркајући га. Ову активност проводите без приче, мирно. Када свако у себи изброји до 30 нека се окрене леђима од особе која стоји у центру круга. Оног тренутка када особи у центру круга сви окрену леђа, врши се замјена позиција. Сада нека друга особа улази у центар круга. Треба водити рачуна да се сви једном нађете у центру круга.“

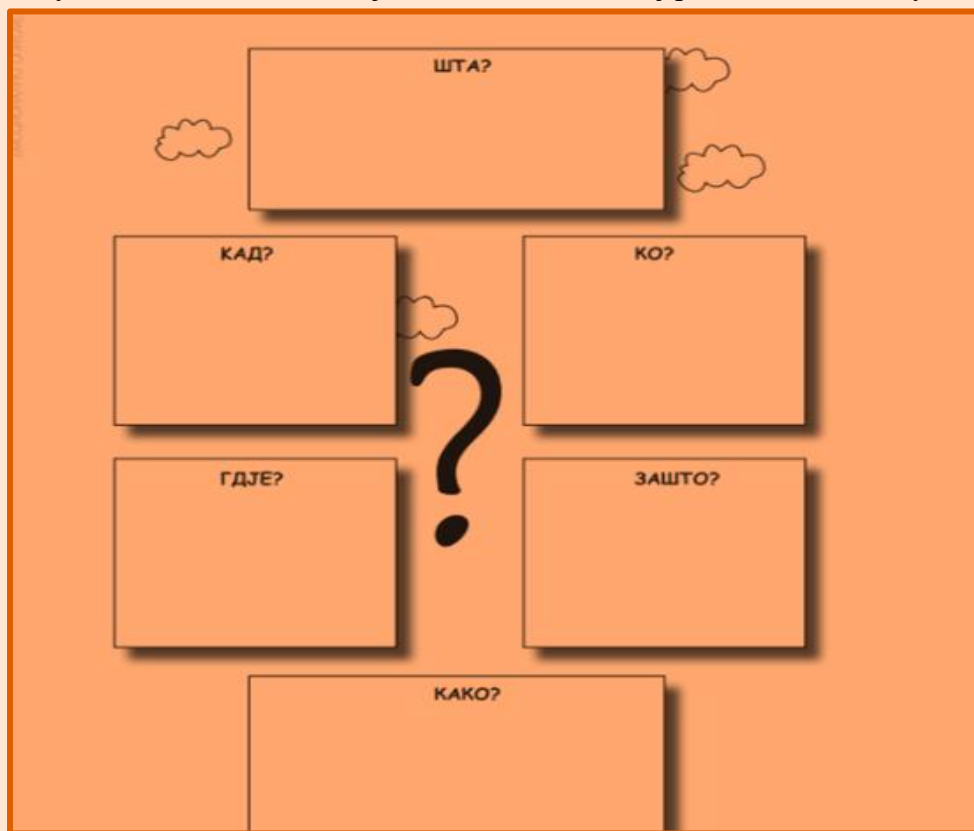
Средишњи дио (30 минута):

Када све групе заврше са вјежбом, враћају се у велики круг и почиње дискусија. Водитељ поставља сљедећа питања:

- Како сте се осјећали када сте били у центру круга?
- Шта вам је било теже, када су вас мјеркали или када су вам окренули леђа?
- Како сте се осјећали док сте у кругу, заједно са осталима, мјеркали оног ко је био у центру круга?
- Шта вам је било теже, док сте били у центру круга или док сте са осталима мјеркали онога ко је у центру?

Након ове дискусије, водитељ закључује. „Сада сте имали прилику да искусите како се осјећате када сте изложени непријатељским погледима групе, али и то како је бити онај који припада групи која се непријатељски односи према другима.“

У сљедећој активности дјеца се дијеле у 6 група. Свака група добија по једно „писмо читалаца“ (налази се у прилогу). Постоје три писма читалаца, што значи да ће по двије групе да имају исто писмо. Водитељ их уводи у игру, након подјеле писама, на сљедећи начин: „Замислите да сте стручњаци за односе међу вршњацима и да сте добили писма од дјеце, која имају одређене проблеме са својим вршњацима. Треба да одговорите на та писма, тј. да смислите најбољи савјет за њих. За сада анализирајте ситуације које сте добили. На сљедећем часу ћете се овим детаљније позабавити. За овај рад имате 20 минута.

Када групе заврше свој рад, читају своје анализе добијених ситуација. Овај корак је битан да бисте видјели да ли су обратили пажњу на све битне елементе.

Завршни дио (5 минута):

Завршна игра по избору водитеља.

Прилог 1: ПРВО ПИСМО ЧИТАЛАЦА

Драги савјетници,

Зовем се Ален, идем у седми разред основне школе и врло добар сам ученик. Имам један проблем, који ме дуго мучи. Група од неколико дјечака и дјевојчица из мог одјељења, стално ме малтретира. Када год прођу поред мене, лупају ми клепке, отимају ми наочаре, а када их замолим да ми врате, они ме зезају, јуре са наочарима по учионици и већ су ми једне тако поломили. То није све. Зову ме Ћора, Зрики и слично. Ја не видим разлог за овакво њихово понашање, јер сам са свима добар друг. Некима од њих сам помогао и на писменом из математике. Али ево, шта ме је навело да вам се обратим за помоћ. Прошлог понедељка, када сам се вратио са великог одмора, намјестили су ми канту за отпатке изнад врата, тако да ми је пала на главу, када сам улазио у учионицу. Сви су ми се смијали, а ја само што нисам заплакао. Али, ово није био крај малтретирања. Када сам дошао на своје мјесто, двојица из поменуте банде су ми пришла и отела ранац са књигама. Почели су да се добацују са њим, чак и да га шутирају. Њима су се придружили и остали чланови ове групе и моја торба је летјела по цијелој учионици, а књиге су поиспадале и било их је свуда. Остали из одјељења су све ово без ријечи посматрали и нико није ништа урадио да их спријечи. Ја сам био потпуно немоћан. Врхунац је био када је Марина, једна од њихових, дохватила оно што је остало од торбе и бацила кроз прозор. У том тренутку је ушао наставник, сви су се вратили на своја мјеста, као да се ништа није десило. Ја сам дигао руку да се пожалим наставнику, међутим, прије него што ме је наставник и угледао, добио сам ћушку из клупе иза мене и пријетњу: „Само пробај, видјећеш шта те још чека!“ Молим вас, помозите ми. Шта да радим, како да изађем на крај са овим проблемом? Живот у школи ми је постао прави кошмар и само страхујем шта ће ми још урадити.

Ален

Прилог 2: ДРУГО ПИСМО ЧИТАЛАЦА

Драги савјетници,

Зовем се Кики. Идем у седми разред основне школе и врло добар сам ђак. Мој проблем је укор одјељењског старјешине, који сам добио, а немам појма зашто и зашто баш ја. Све је почело тог понедељка, када смо другови и ја, након великог одмора, наставили да се

зезамо у учионици. Неко је видио како са ходника стиже онај туђави Ален и пошто се тога дана ништа интересантно није дешавало, одлучили смо да се мало нашалимо са њим. Ставили смо празну канту за отпатке изнад врата и када је улазио, пала му је на главу. Био је ужасно смијешан, са чим су се и остали сложили, јер су умирали од смијеха. Касније смо се мало додавали тенис лоптицом, а у једном тренутку је ту лоптицу замијенила нека торба са књигама. Послије се испоставило да је то Маркова торба. Он је ударио у дреку, само што није заплакао. Толико је био биједан, да не могу да разумијем, да неко са 13 година може да буде такав јадник и да не умије да прихвати добро зезање. На крају је Ника бацила ту чувену торбу кроз прозор. Све у свему, није било ништа страшно, а послије шта? Кики добио укор. Е, то је већ страшно. Прво, зашто само ја, када смо се сви добро забављали, а друго, зашто укор? Ја треба да се за годину дана упишем у гимназију и овај укор ми уопште не треба. Покушао сам да причам са разредником, али он неће да разговара о томе. Шта да радим? Како да исправим цијелу ствар?

Кики

Прилог 3: ТРЕЋЕ ПИСМО ЧИТАЛАЦА

Драги савјетници,

Зовем се Ирена и идем у седми разред основне школе и одлична сам ученица. Већ неко вријеме сам у дилеми шта је требало да учиним у једној ситуацији и молим вас да ме посавјетујете. Прошлог понедјељка вратила сам се са великог одмора и наставила да ћаскам са другарицом из клупе. Утом се чуо неки тресак, окренуле смо се према вратима, кад тамо Ален, коме је канта са отпацама пала на главу. Канта је била тако намјештена на вратима, да је, када их је Ален отворио, директно пала на њега. У први мах нисмо могле да одолимо, а да се не насмијемо, али је он изгледао толико тужно, да то више није било за смијех. Посматрала сам шта ће даље да се деси. Групици која је све ово смислила, изгледа није било доста. Отели су Аленов ранац са књигама и почели њиме да се добацују. Књиге су испале из торбе, Ален је био очајан, а ја, као и остали, нисам знала шта треба да урадим, па сам остала на свом мјесту и само гледала. Да ли је можда ипак требало да се умијешам и пробам да зауставим ове ученике или да ништа не предузимам. С једне стране, Ален је на то ионако навикао (њему се често дешавају сличне незгоде са овом групом). С друге стране, мало сам се уплашила да и ја не паднем у немилост ових ученика, ако станем на Аленову страну. Шта је требало да урадим и шта ви мислите да треба радити у овим ситуацијама? Молим вас, одговорите ми.

Ирена

Прилог: FESTINA LENTE, збирка радионица за групни рад са дјецом и младима у васпитно – образовном систему; Друштво психолога Републике Српске; Бања Лука 2020. година

Радионица 3: ДРУЖЕЊЕ И ПРИЈАТЕЉСТВО (Модел 2)

Исходи учења - ученик ће бити у стању да:

- разумије значај међусобних вршњачких односа и комуникације,
- идентификује/наведе примјере правог и привидног другарства,
- разликује појмове другарство и пријатељство,
- идентификује и наведе пожељне или непожељне особине друга,
- идентификује и наведе поступке који посебно обрадују или љуте друга/пријатеља,
- анализира особине и поступке које вршњаци цијене или замјерају једни другима у зависности од пола.

Средства/материјал за рад: папир, оловка, Прилог 1: Профил пријатељства, Прилог 2: Задаци за групе.

Ток активности:

Уводне активности:

Најавити тему часа. Питати ученика да ли појмови дружење и пријатељство значе исто, те затражити да објасне сваки од појмова. Помоћи им да уоче разлику између ова два појма, те објаснити да сви они треба да буду добри другови, а да се право пријатељство постепено развија и стиче, као и да свако од нас има мали број пријатеља. Истаћи важност чувања и одржавања пријатељстава.

Разговор о пословицама и мислима великих људи које се односе на пријатељство.

1. „Две су праве и највеће човекове несреће: немати здравље и немати пријатеља“
(Ј. Дучић)
2. „Право пријатељство, оно које иде до херојизма, постоји само међу младим људима: само се у младости издашно и свесрдно деле срећа и несрећа, задовољство и пораз”
(Ј . Дучић)
3. „Држ се новог пута и старог пријатеља“.
(народна пословица)
4. „Вољети све пријатеље као браћу, а да ти ниједан не буде све и свја.“
(Р. Киплинг)
5. „Пријатељство срећа ствара, а невоља провјерава“
(народна пословица)

Главне активности:

Прва вјежба:

Дати ученицима задатак да анализирају у паровима текст Профил пријатељства (видјети прилог) и да на основу текста напишу најмање 5 реченица у вези са карактеристикама пријатељства.

Друга вјежба:

Подијелити ученике у 5 група. Свака група добија различит задатак:

- **Прва група:** Анализирајте Ранг листу пожељних особина пријатеља и дајте краћи коментар (слагања, неслагања, ...). Допунити листу са још најмање три пожељне особине.
- **Друга група:** Анализирајте Ранг листу непожељних особина и дајте краћи коментар (слагања, неслагања, ...). Допунити листу са још најмање три непожељне особине.
- **Трећа група:** Анализирајте поступке који посебно обрадују пријатеља и дајте краћи коментар (слагања, неслагања, ...). Допунити листу са још најмање три поступка.
- **Четврта група:** Анализирајте поступке који нарочито наљуते или ражалосте пријатеља и дајте краћи коментар (слагања, неслагања, ...). Допунити листу са још најмање три поступка.

По завршетку рада групе излажу и води се дискусија.

Трећа вјежба:

Подијелити ученике у двије групе. Једну чине дјечаци, а другу дјевојчице.

- Дјечаци имају задатак да наведу шта посебно цијене код дјевојчица у свом одјељењу (шта им се допада), а шта посебно замјерају дјевојчицама у свом одјељењу.
- Дјевојчице имају задатак да наведу шта посебно цијене код дјечака у свом одјељењу (шта им се допада), а шта посебно замјерају дјечацима у свом одјељењу.

По завршетку рада групе излажу и води се дискусија.

Завршна активност:

Ријешите једначину:

$$\text{љубав} + \text{међусобно поштовање} + X = \text{СРЕЋА}$$

(Рјешење, X - Пријатељство)

Прилози:

Прилог 1: Профил пријатељства

Пријатељство је узајаман однос двије особе које се осјећају једнаким. Пријатељства стабилног или релативно стабилног међусобног односа осликавају сљедеће карактеристике:

- **Задовољство:** Пријатељи уживају да буду заједно, иако се повремено могу појавити стања срџбе, разочарења или досаде („Шта год радимо, више уживам када то радимо заједно.“; „Он може да ме развесели“).
- **Прихватање:** Прихватају један другог таквог какав је („Не присиљава ме да радим ствари које не желим.“; „Он цијени мој начин понашања.“)
- **Повјерење:** Гаје узајамно повјерење, очекују да ће сваки поступити у складу са најбољим интересима оног другог. („Чак и када ме пецка, знам да је то у мом најбољем интересу.“; „Знам да се могу ослонити на њега, што обећа то ће урадити.“).
- **Поштовање:** Поштују један другог у смислу да вјерују да доносе ваљане одлуке о важним животним питањима. („Она не даје савјет ако не тражим, али када да увијек је добар.“; „Он обично уради оно што је исправно.“).
- **Помагање:** Склони су да помажу и подржавају један другог, нарочито у ситуацијама када им је помоћ потребна, када имају проблема и када пролазе кроз тешка расположења. („Желим да урадим ствари које она мора да уради.“; „Кад је потиштен, желим да будем с њим.“).
- **Повјерење:** Они један другом говоре о својим искуствима и осјећањима. („Каже ми ствари које нико не зна о њему.“; „Не морам ништа да кријем од њега.“).
- **Разумијевање:** Они имају осјећај за оно што је свакоме од њих важно, знају зашто други чини то што чини. Ниједан се не осјећа збуњеним понашањем другог. („Знам шта га узнемирава.“; „Обично могу да откријем шта не ваља када је забринут или нерасположен.“).
- **Спонтаност:** Осјећају се слободним да у том односу буду оно што јесу, не осјећају се обавезним да играју неку улогу, „носе маску“ или да коче понашање које открива њихове личне карактеристике. („Осјећам се сасвим угодно у његовој близини.“; „Пред њим се понашам сасвим слободно.“).

(Модификовано према К. Е. Давис, Хавелка, 1996.)

Прилог 2: Задаци за групе

1. Ранг листа пожељних особина пријатеља

<ol style="list-style-type: none"> 1. Искрен 2. Жели помоћи 3. Вјеран, одан, лојалан, поуздан 4. Поштен 5. Није завидан	<p>Остали одговори: Несебичан. показује разумијевање, културан, не оговара, није шкрт, хуман, вриједан, племенит, весео, духовит, не издваја се, осјећајан, не исмијава, саосјећајан, брани друга у неприлици, не прави се важан, њжан, поштује пријатеља, пажљив, воли пријатеља, стрпљив, паметан, ...</p>
--	---

2. Ранг листа непожељних особина пријатеља

<ol style="list-style-type: none"> 1. Неискрен, лаже, дволичан, превртљив 2. Одаје тајну 3. Воли се свађати и тући 4. Воли оговарати 5. Прави се важан	<p>Остали одговори: Себичан, даје ружне надимке, краде, завидан, надмен, омаловажава друге, пакостан, исмијава друге, улизица, непристојан, нема разумијевања, издваја се, много критикује, лако се увриједи, воли само себе, уображен, егоиста, хвалисав, нестрпљив, тврдоглав, тужибаба, ...</p>
---	---

3. Поступци пријатеља који нарочито обрадују

<ol style="list-style-type: none"> 1. Помоћ у учењу 2. Посјета болесном пријатељу 3. Заштита од малтретирања 4. Поклон пријатеља 5. Признање да сам у праву	<p>Остали одговори: Добра вијест, посудио новац, позив у госте, лијепа ријеч, одато признање ...</p>
--	---

4. Поступци пријатеља који нарочито наљуते или ражалосте

<ol style="list-style-type: none"> 1. Лаж, оговарање 2. Непримање у игру, избјегавање 3. Давање ружног надимка 4. Понижавање 5. Одати тајну	<p>Остали одговори: Ударање, псовка, окривљивање другог за властиту кривицу, клеветање, исмијавање, вријећање родбине, ...</p>
--	---

Радионица 4: ШАЉЕМО ЛИЈЕПЕ ПОРУКЕ – ШТА МИ СЕ СВИЂА КОД ДРУГА

Циљеви радионице: Представљање и упознавање. Изградња идентитета.

Материјал: Радни лист *Мој беџ*

Трајање радионице: 45 минут

Структура радионице:

Уводни дио (5 минута):

Представљање теме и циља радионице. Уводна игра по избору водитеља.

Средишњи дио (30 минута):

Ученици добију Радни лист *Мој беџ*. Сваки је обликован као четвородјелна пузла. У сваку од њих ученик треба написати:

- своје име,
- своју позитивну особину,
- свој мото или поруку која му је значајна и
- како проводи своје слободно вријеме.

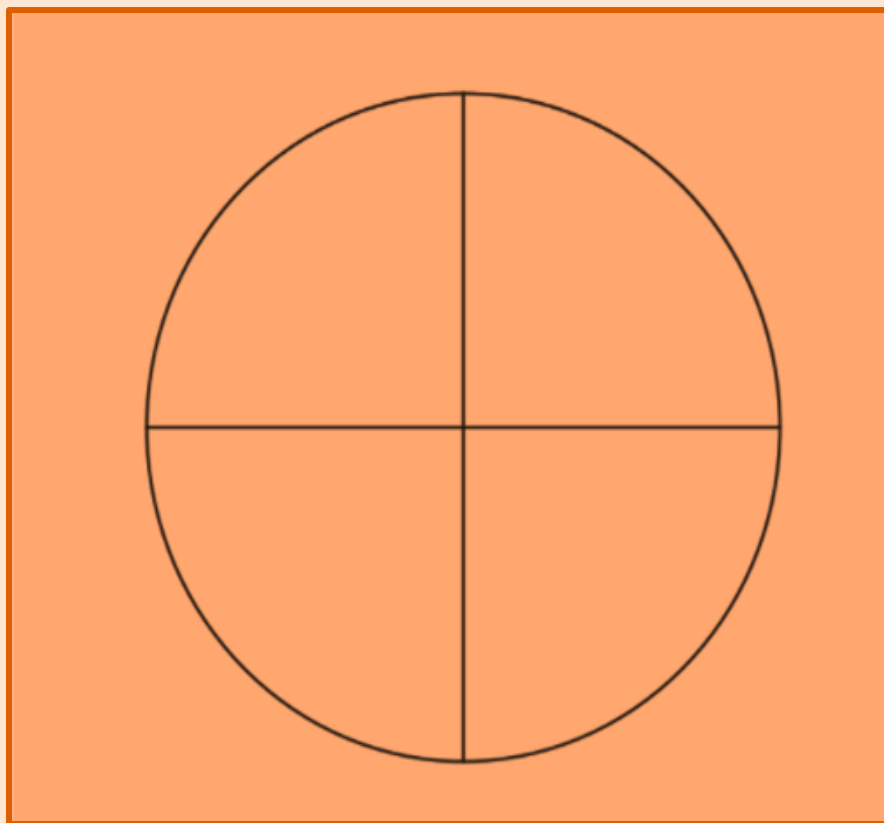
Након израђеног личног беџа ученици се представљају једни другима у паровима, тако што круже кроз групу и бирају коме се желе представити а кога желе упознати. Оснажити ученике да се упознају са што већим бројем ученика.

Завршни дио (10 минута):

Испуњеност очекивања учесника. Завршна игра по избору водитеља.

Прилог: Радни лист *Мој бец*

Прилог: FESTINA LENTE, збирка радионица за групни рад са дјецом и младима у васпитно – образовном систему; Друштво психолога Републике Српске; Бања Лука 2020. година

Радионица 5: ЛИЈЕПЕ РИЈЕЧИ И ОСМЈЕХ У КОМУНИКАЦИЈИ (Модел 1)

Циљеви радионице: Да се освијесте начини и нивои комуницирања те да се направи јасна разлика на нивоима слушање/неслушање те да се упозна са парафразирањем као једном од компоненти активног слушања.

Трајање радионице: 45 минута

Структура радионице:

Уводни дио (5 минута):

Представљање теме и циља радионице. Уводна игра по избору водитеља.

Средишњи дио (30 минута):

Ученици се подијеле у двије групе. Поредати столице у два концентрична круга на које сједају парови окренути једно према другом. Затим се задају сљедеће варијанте:

1. Вањски круг не слуша а унутрашњи прича.
2. Унутрашњи круг има „камено лице” док вањски прича.
3. Оба круга причају и наизмјенично постављају питања.
4. Парафразирање уз коришћење одговарајућих реченица као: „Ако сам те добро чуо ти се рекао/ла да...“.

Питања за дискусију:

- Да ли је било лако само сједити и слушати?
- Да ли сте жељели постављати питања и давати коментаре док је друга особа говорила?
- Да ли сте имали жељу исказати своја неслагања и незадовољство?
- Да ли је тешко не мислити на друге ствари док друга особа говори?
- Како се осјећате док говорите без прекидања?

Завршни дио (10 минута):

Завршна игра по избору водитеља.

Прилог:

Активно слушање је чин којим показујете да указујете пажњу некоме, да сте заинтересовани за оно што особа говори и да вам је стало до тога шта та особа говори, мисли и осјећа. За активно слушање је потребно да:

- Одлучите да ћете слушати.
- Одржавате контакт очима.
- У разговор уносите и неке невербалне знакове попут климања главом или говором тијела.
- Питате, размишљате о ономе што чујете и постављате питања.
- Парафразирате, властитим ријечима понављате оно што сте чули нпр. „Ако сам вас добро разумио, ви кажете да...?“ или „значи ли то да...?“.
- Не говорите превише – колико пута сте се ухватили да не слушате него размишљате што ћете рећи када друга особа престане говорити?
- Не прекидате саговорника.
- Искористите шутњу. Периоди шутње могу помоћи да размислите или да дате другој особи шансу да каже нешто за што јој треба времена.
- Избјегавате покрете који ометају.

Прилог: **FESTINA LENTE**, збирка радионица за групни рад са дјецом и младима у васпитно – образовном систему; Друштво психолога Републике Српске; Бања Лука 2020. година

Радионица 6: ЛИЈЕПЕ РИЈЕЧИ И ОСМЈЕХ У КОМУНИКАЦИЈИ (Модел 2)

Исходи учења - ученик ће бити у стању да:

- схвати значај лијепих ријечи и порука за развијање међусобне комуникације, самопоштовања и самопоуздања себе и других,
- у другоме тражи добро, лијепо, вриједно, ...

Средства/материјал за рад:Текст: „Наш циљ је измамити осмијех, јер...“

Ток активности:

Уводне активности:

Најавити тему часа. Разговор о мудрој изреци „Најслађе је кад се прогута горка ријеч упућена другоме“. Навођење листе најљепших ријечи и разговор о њима (нпр. мама, љубав...).

Објасните мудре мисли:

1. „Лијепу ријеч је као лијепу стабло: коријен му је дубоко у земљи, а гране се у небо издижу“

(М. Селимовић),

2. „Најизабраније ријечи без лијепог расположења суве су и непријатне.“

(Д. Обрадовић).

3. „Љепше ствари на свијету нема него веселости.“

(народна пословица)

4. „Један дан без смијеха је изгубљен дан.“

(кинеска пословица)

Главне активности:

Прва вјежба:

Сваки ученик каже по једну лијепу ријеч, изговоривши је прво без осмијеха, а затим са осмијехом. Разговарати о уоченим разликама при изговору. Када су се боље осјећали кад су изговарали, а како су се осјећали када су слушали и гледали онога ко говори?

Друга вјежба:

Ученици треба да наведу примјере када осмијех омета комуникацију (може повриједити саговорника) и објасне значење исказа: „Испао је смијешан“ и „Направили су га смијешним“.

Могући примјери: смијање када је некоме тешко, неукусан хумор, када се неко жели одбацити и смијати, осрамотити, презрети, дати до знања да је неко мање вриједан, ...

Трећа вјежба:

Наставник чита текст „Наш циљ је измамити осмијех, јер...“ (видјети прилог).

Разговарати са ученицима:

- Како најчешће измамљујете осмијех код других?
- Како други најчешће измаме ваш осмијех?
- Како је све могуће измамити осмијех других?

Завршна активност:

Игра: „Лијела ријеч и гвоздена врата отвара“

Ученици се подијеле у двије групе. Половина ученика направи круг око осталих. Сваки ученик у спољашњем кругу представља „врата“ која се могу само једном отворити уколико неко од учесника из унутрашњости круга каже неку лијепу ријеч, односно реченицу уз осмијех. Награда је излазак на слободу изван круга. Игра се наставља док сви ученици у оквиру круга, уз помоћ лијепих ријечи, не пронађу излаз из тврђаве.

Прилог: Текст: „Наш циљ је измамити осмијех, јер...“

Наш циљ је измамити осмијех, јер...

Осмијех не кошта ништа, а дјелује чудесно. Обогаћује онога коме је упућен, а не осиромашује онога ко даје. Бљесне попут муње, али сјећање на њега може трајати заувјек. Нико није толико богат ни толико сиромашан да би га себи могао ускратити, а свако њиме само добија. Осмијех доноси срећу у кући, поздрав пријатељу, помоћ при склапању посла. Он је одмор уморноме, путоказ изгубљеном, сунчев зрак жалосном и најбољи природни лијек против љутње. А најљепше од свега је то што се не може купити, измолити, позајмити, отети или украсти, јер вриједи заправо једино када се поклања.

А нико и не треба осмијех толико као они којима се и не може поклонити више ништа друго.

(Друштво за психосоцијалну помоћ и развијање добровољног рада „Осмијех“)

Радионица 7: ШТА ЈЕ КОНФЛИКТ?

Циљеви радионице: Разјаснити шта подразумевамо под појмом конфликта и дођемо до заједничког разумевања појма конфликта. У оквиру ове радионице се указује и на позитивне и негативне аспекте конфликта.

Материјал: оловка и папир.

Трајање радионице: 45 минута

Узраст: Од 12 до 19 година.

Структура радионице:

Уводни дио (5 минута):

Представљање теме и циља радионице. Уводна игра по избору водитеља.

Средишњи дио (30 минута):

Ова вјежба је погодна да буде увод у тему о конфликтима. Сваком ученику у групи додијелите једно слово, можете почети редом по абецеди или азбуци. Након тога замолите ученике да појединачно смисле ријечи које их асоцирају на конфликт, а да почињу на то слово које су добили. На примјер: А - агресија, Б - бруталност, итд. Када осмисле ријечи, ученици их један по један саопштавају пред осталима у групи. Једна особа из групе записује ријечи на велики папир. Када су сви рекли своје асоцијације, водитељ допушта да ученици могу да питају један другог зашто су баш ту ријеч одабрали, шта та ријеч значи, у каквој је она вези са конфликтом, итд. Никакво пресуђивање није дозвољено.

Након тога водитељ дискутује са ученицима. Могућа питања за дискусију:

- Да ли можемо уз помоћ споменутих ријечи да дефинишемо конфликт?
- Како се све конфликти испољавају, које врсте познајете?
- Које су позитивне и негативне стране конфликта?
- Да ли сте нешто научили о конфликту из ове вјежбе?
- Да ли мислите да смо заборавили на неки важан аспект?

Завршни дио (10 минута):

Испуњеност очекивања учесника. Завршна игра по избору водитеља.

Прилог: *FESTINA LENTE*, збирка радионица за групни рад са дјецом и младима у васпитно – образовном систему; Друштво психолога Републике Српске; Бања Лука 2020. година

Радионица 8: ШТА ОСЈЕЋАМ ТОКОМ КОНФЛИКТА?

Циљеви радионице: Разумијевање како знање о томе шта осјећамо, те које су наше потребе и страхови, утичу на начин наставка конфронтације или сарадње. Вјежбање пажљивог слушања, брзе анализе добијене ситуације, те јасна и кохерентна комуникација.

Материјал: парови карата за полемику.

Трајање радионице: 45 минута

Узраст: 12 и више година.

Структура радионице:

Уводни дио (5 минута):

Представљање теме и циља радионице. Уводна игра по избору водитеља.

Средишњи дио (30 минута):

1. Потребно је да унапријед припремите парове карата за полемику. Подијелите ученике у неколико малих група, при чему је група од петоро идеална за извођење ове вјежбе. Два члана сваке групе биће полемичари. Сваки од њих ће добити карту на којој је написан кратки сценарио у вези са којим треба да импровизује. Карте морају да буду смишљене као компатибилни пар. На примјер, почиње:

- Ваш пријатељ упорно касни кад год треба да се састанете са њим.
- Твој пријатељ воли да намеће своје ставове и начин понашања.

Друга два члана групе су придодати сваком од полемичара као „савјетници”. Пети члан групе је посматрач и „судија”.

2. Два члана почињу са расправом, користећи сценарио са добијене карте. Када „судија” осјети да су се добро загријали, узвикује: „Стоп”, и савјетници ступају на сцену и интервенишу тако што саопштавају свом партнеру шта осјећају, у чему се налази повријеђеност друге стране. Судија узвикује „Акција!”, и расправа се наставља с новим аргументима. Пошто је дискусија напредовала, судија поново узвикује: „Стоп!”. Овога пута савјетници саопштавају својим партнерима шта они виде као потребу друге стране. Након команде „Акција!”, полемика се наставља до сљедећег „Стоп!”, када се савјетници поново укључују, али овог пута са фокусом на страхове друге стране. Полемика се наставља. На овај начин вјежба је комплетирана са могућношћу да се у завршној рунди дође до споразума под условом да је посљедња интервенција савјетника утицала на било који начин на особе које су водиле полемику. Ако желите да ученици промијене улоге и да се вјежба понови, мораћете да обезбиједите додатно вријеме.

3. Дискусија:

- На који начин су размијењене информације између савјетника и полемичара утицале на наставак расправе?

- Колико је тешко усред борбе направити бржу и тачнију анализу ситуације?
- Да ли су савјетници лоцирали кључне елементе - повређивање, потребе и страхове?

Завршни дио (10 минута):

Испуњеност очекивања учесника. Завршна игра по избору водитеља.

Прилог: FESTINA LENTE, збирка радионица за групни рад са дјецом и младима у васпитно – образовном систему; Друштво психолога Републике Српске; Бања Лука 2020. година

Радионица 9: КОЈИ ЈЕ ТВОЈ ОКИДАЧ? (Модел 1)

Циљеви радионице: Разумијевање емоција које се јављају у одређеним ситуацијама и разумијевање емоционалног реаговања других особа.

Материјал: листићи за записивање осјећања.

Трајање радионице: 45 минута

Узраст: Од 11 до 15 година.

Структура радионице:

Уводни дио (5 минута):

Водитељ уводи ученике у активности и задаје им уводну игрицу.

Средишњи дио (30 минута):

Учесници добијају од водитеља по десет цедуља на које исписују сва осјећања која знају, и то тако да на сваку цедуљу напишу по једно осјећање. За то вријеме и сам водитељ попуњава десет цедуља, али тако што на њих исписује само осјећања ЉУТЊУ и БИЈЕС, како би тиме повећао њихову учесталост у скупу цедуља. Када учесници заврше са исписивањем осјећања, водитељ их покупи и добро промијеша. Затим се учесници дијеле у групе од по 4-5 чланова, по сопственом избору. Водитељ цедуље дијели насумично у онолико група колико их има. Свака група добија по једну хрпу цедуља и задатак: „Сада ћете ове цедуље да разврстате на двије групе, гдје ће се у једној групи налазити цедуље са осјећањима која су везана за сукобе, а у другој она која то нису. Вјероватно се нека осјећања на цедуљама понављају. Те цедуље одвојите са стране да вам не сметају. Код овог груписања не постоје

тачна и погрешна груписања.” Учесници за ову активност имају 5 минута. Након тога сваки од учесника за себе одговара на сљедећа питања за сваку емоцију коју осјећа у сукобу:

1. О којој емоцији је ријеч?
2. У којим ситуацијама осјећа ту емоцију, осим у сукобу?
3. Како се понаша када осјећа ту емоцију?
4. Како се његово/њено тијело понаша када осјећа ту емоцију?

Након што сваки ученик одговори на претходна 4 питања за сваку емоцију коју осјећа у сукобу, слиједи дискусија у мањима групама у оквиру које сваки ученик представи своје емоције и одговоре које је давао на питања. Овдје требају да закључе да се у одређеним ситуацијама осјећају исто или слично и да слично и реагују, али да има ситуација када се осјећају и другачије.

Завршни дио (5 минута):

Завршна игра по избору водитеља.

Прилог: FESTINA LENTE, збирка радионица за групни рад са дјецом и младима у васпитно – образовном систему; Друштво психолога Републике Српске; Бања Лука 2020. година

Радионица 10: КОЈИ ЈЕ ТВОЈ ОКИДАЧ? (Модел 2)

Исходи учења - ученик ће бити у стању да:

- препозна своје потребе и страхове који утичу на начин настанка и рјешавања конфликта,
- препозна и протумачи своје „окидаче“ за настанак конфликтне ситуације,
- закључи како сукоб може имати позитивне посљедице,
- препозна контекст настанка сукоба у свакодневници.

Средства/материјал за рад: папир А4, радни лист.

Ток активности:

Уводне активности:

Подијелити ученике у парове на начин да пар чине ученици који се иначе не друже, како би се боље упознали и схватили да нису толико различити као што су мислили. Подијелити

ученицима папире на којима ће помоћу Венеових дијаграма (видјети прилог) открити међусобне разлике и сличности, постављајући узајамно питања о хобијима, најдражој храни, породици и сл. (ученици сличности међу собом уписују у простор гдје се кружнице преклапају, а разлике свако уписује у остатак своје кружнице). Предложити ученицима да с другима подијеле неколико примјера. Циљ ове активности је освијестити ученике како се сви међусобно разликујемо, али имамо и много сличности. Поставити ученицима питања за размишљање:

- ✓ Шта можемо закључити на темељу ове активности?
- ✓ Има ли неко међу вама ко није пронашао ниједну сличност са својим паром?
- ✓ Јесте ли научили нешто ново о свом другу у пару?

Главне активности:

Истаћи да је данашња тема СУКОБ. Питати их шта је сукоб? Подстаћи их да заједно осмисле дефиницију. Наставити разговор уз помоћ сљедећих питања:

- ✓ Мислите ли да сукоб с другим људима произлази из сличности или разлика? (Жељени одговор је и сличности и разлика: сличности – ако истовремено имамо исте потребе, разлика – ако се не можемо договорити због различитих вриједности, потреба, циљева.).
- ✓ Које је боје сукоб?

Ученици требају одабрати једну боју која их подсећа на сукоб. Ученици ће вјероватно бирати боје које их асоцирају на негативне посљедице сукоба (црна, црвена). Циљ је подстаћи ученике да препознају како смо сви склони замишљати сукоб као нешто негативно, а на наставнику је да ученике освијести како сукоб може бити обојен живим бојама, те резултирати нечим позитивним. Навести ученике да се присјете неколико примјера позитивних исхода сукоба (боље упознавање туђих потреба, боље упознавање себе, рад на комуникацијским вјештинама, унапређење односа с другима).

На свакодневном нивоу улазимо у већи или мањи број сукоба. Ученици треба да се присјете јесу ли данас већ имали мањи сукоб с неким, у смислу било каквог неслагања. Најавити ученицима како ће се у наставку бавити непосредним разлогом настанка сукоба – нашим окидачима. Истаћи да су **окидачи** ријечи или невербални знакови који код нас изазивају интензивне емоције, нпр. Неким људима је окидач када неко приликом разговора у њих упире прстом или их назове нежељеним именом.

Питање за ученике:

- ✓ Шта мислите, шта би у контексту узрока настанка сукоба били окидачи?

Циљ је освијестити наше окидаче како бисмо могли освијестити емоције које они изазивају и управљати својим реакцијама. Објаснити ученицима како сукоб некада избије из окидача, а не стварног проблема.

Подијелити им радне листове.

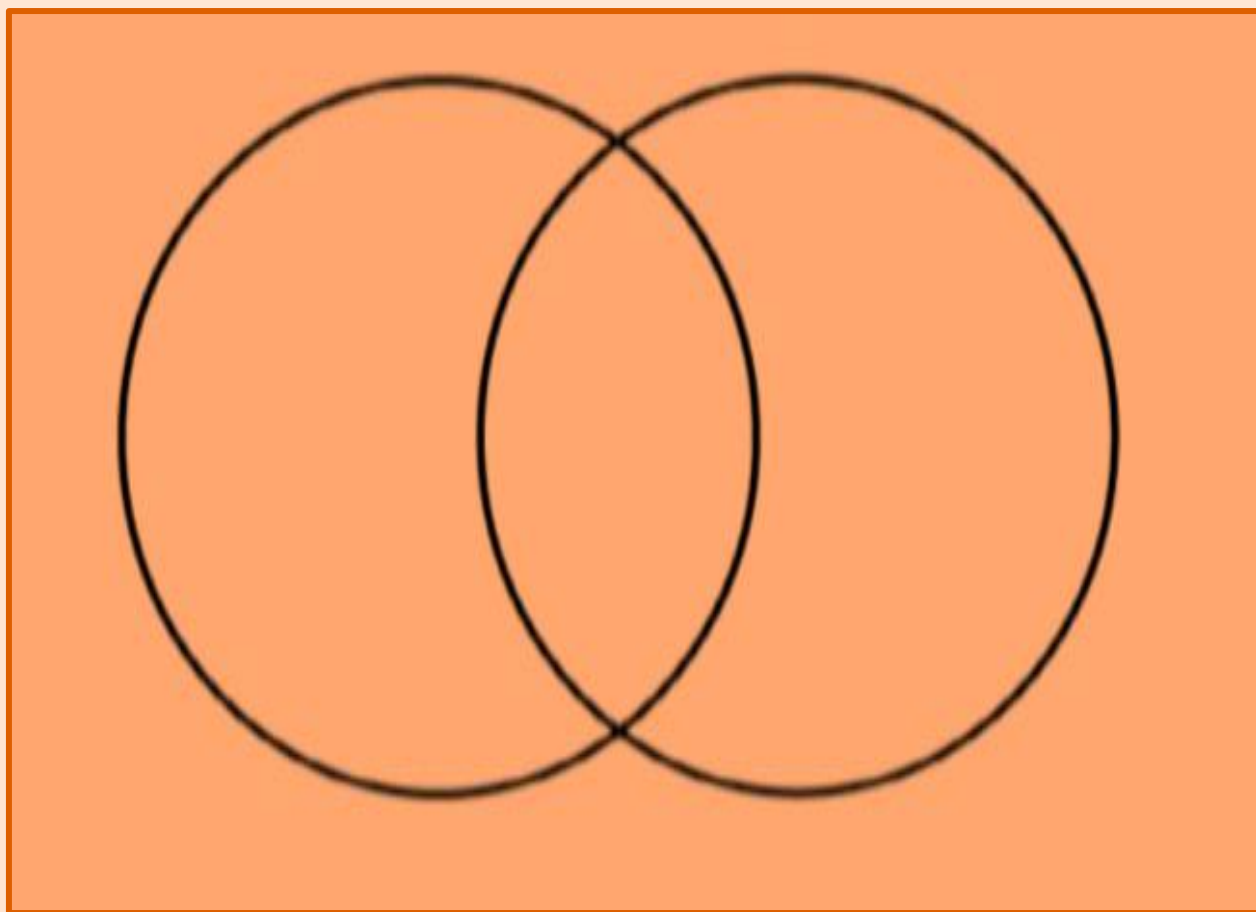
Завршна активност:

Презентација ученичких радова.

Прилози:

1. Прилог 1: Венеов дијаграм
2. Прилог 2: Радни лист: Окидачи

Прилог 1: Венеов дијаграм

Име првог ученика: _____

Име другог ученика: _____

Прилог 2: Радни лист: Окидачи

Моји окидачи	Како се осјећам?
1. Које су ријечи моји окидачи? _____ _____	
2. Који су невербални знакови моји окидачи? _____ _____	
3. Како знам да сам љут? _____ _____	
4. Треба ли ми много времена да се наљутим или се наљутим брзо? _____ _____	

Шта можеш учинити како би контролисао реакције које код тебе изазивају твоји окидачи?

_____
_____
_____

Присјети се ситуације када си с неким ушао у сукоб због окидача (неко је употребио ријеч или неки невербални знак који у теби буди нежељене емоције), а не због неког стварног проблема.

_____
_____
_____

Сукоб нам може помоћи да боље упознамо другу особу, да искажемо наше проблеме, мисли, потребе, али и да постанемо толерантнији, те свјесни/ји туђих потреба. Међутим, ако се не ради на његовом рјешавању, он може довести до насиља. Присјетите се неког примјера.

_____
_____
_____

Радионица 11: СТИЛОВИ РЈЕШАВАЊА КОНФЛИКТА

Циљ радионице: Циљ радионице је да се ученици детаљније упознају са различитим стиловима реаговања у конфликтној ситуацији, те да препознају када је који стил пожељан, а када не.

Трајање радионице: 45 минута

Узраст: Од 8 и више година.

Структура радионице:

Уводни дио (5 минута):

Представљање теме и циља радионице. Уводна игра по избору водитеља.

Средишњи дио (30 минута):

Ученици затворе очи, обратe пажњу на своје дисање, опусте се и покушају визуализовати оно што водитељ прича. „Замислите се у облику неке животиње. Како изгледа та животиња у чијем сте облику... Обратите пажњу на околинy у којој се налазите. Како се крећете? Шта вас окружује?... Сада замислите особу с којом сте у неком сукобу, такође у облику животиње?... Та животиња вам се сада приближава... што чините? Шта се догодило? Сада отворите полако очи, опет смо овдје, у соби.”

Након вјежбе визуализације водитељ подстиче дискусију међу учесницима:

- У облику које животиње сте се замислили?
- Која друга животиња је ступила на сцену и шта је учинила?
- Како сте ви реагирали на њезин долазак?
- Јесте ли задовољни оним што сте учинили?
- Да ли на сличан начин реагујете и у реалним ситуацијама?
- Које су мане и предности таквих начина реаговања?

На крају, али и током дискусије водитељ сумира оно што је речено и уклапа то у теоријски дио о стиловима реаговања у конфликтним ситуацијама (у прилогу).

Завршни дио (10 минута):

Испуњеност очекивања учесника. Завршна игра по избору водитеља.

Прилог: Стилони реаговања у конфликтним ситуацијама

Надметање и отворено сукобљавање

Одобравају се:

- У хитним ситуацијама.
- Кад сте сигурни да сте у праву и кад вам је битније доказати да сте у праву него сачувати добре односе.
- Кад је проблем безначајан и другима није битно о чему се ради.

Неприхватљиви су:

- Кад се није нити покушало са примјеном сарадње.
- Кад је сарадња од сваке стране битна.
- Кад се ове три методе користе рутински за готово сваки проблем.
- Кад се непотребно умањује самопоштовање код других укључених у конфликтну ситуацију.

Сарадња и кооперативност

Одобравају се:

- Кад јесу проблеми битни, али исто тако и кад је битно сачувати добре односе међу свим странама.
- Кад је кооперација веома битна.
- Кад је битно доћи до креативног рјешења.
- Кад постоји оправдана нада да ће рјешење до ког се дође овим стилем да задовољи све стране.

Неприхватљиви су:

- Кад нема довољно времена.
- Кад проблеми нису од великог значаја.
- Кад сте претрпани материјалом који треба да се разматра да би се дошло до рјешења.
- Кад су циљеви друге особе укључене у сукоб очито погрешни.

Компромис

Одобрава се:

- Кад је сарадња битна, али ју је тешко примијенити због ограниченог времена и недостатка података.
- Када ће доћи до неког рјешења, чак ако и није најбоље могуће, боље него остати без рјешења.
- Кад би се инсистирање на сарадњи погрешно схватило, или сматрало наметањем.

Неприхватљив је:

- Кад је веома битно да се нађе што је могуће креативније рјешење.
- Кад не можете прихватити посљедице овог рјешења.

Избјегавање/повлачење

Одобрава се:

- Кад је проблем од мање важности.
- Кад је однос између странака безначајан.
- Кад нема довољно времена, а одлука није од велике важности.
- Кад немате много утицаја, али још увијек желите да се барем некако супроставите свом супарнику.

Неприхватљиво је:

- Кад вам је стало и до односа између странака и кад је проблем битан за вас.
- Кад се овај модел пречесто користи.
- Кад би последица употребе овог стила била негативна осјећања с друге стране.

Прилагођавање

Одобрава се:

- Кад вам заиста није стало до проблема.
- Кад немате никаквог утицаја, али исто тако немате намјеру да се супротставите супарнику.

Неприхватљиво је:

- Кад ће овакво ваше понашање да изазове презир.
- Кад је уобичајена пракса да се овај модел користи са циљем да вас људи прихвате.
- Кад друга страна жели да оствари сарадњу, и због вашег излажења у сусрет чини се да они намећу своје рјешење.

Прилог: **FESTINA LENTE**, збирка радионица за групни рад са дјецом и младима у васпитно – образовном систему; Друштво психолога Републике Српске; Бања Лука 2020. година

Радионица 12: ПРАВИЛА МИРНОГ РЈЕШАВАЊА КОНФЛИКТА

Циљеви радионице: Током ове радионице ученици треба боље да се упознају са позитивним, негативним и најчешћим облицима одговора у тешким ситуацијама. Садржај радионице треба да допринесе бољем проналажењу одговарајућих одговора на ситуације за које смо заинтересовани.

Трајање радионице: 45 минута

Узраст: 12 и више година.

Структура радионице:

Уводни дио (5 минута):

Представљање теме и циља радионице. Уводна игра по избору водитеља.

Средишњи дио (30 минута):

Замолите ученике да размисле и запишу један инцидент или ситуацију са којом су се суочили, било у школи, код куће или друштву, а да осјећају да нису ефикасно поступили. Након тога подијелите ученике у мале групе (по 4 до 5 ученика). Унутар групе ученици заједнички одлучују на чијем примјеру ће радити. У односу на изабрану ситуацију, они треба да истраже:

- највјероватнији одговор,
- најпровокативнији одговор,
- најуспјешнији одговор (то значи одговор који је дјелотворан за ту особу у тој ситуацији – не представља универзални успјешни одговор).

Групе требају кроз технику играња улога да представе сва три одговора. Уколико највјероватнији одговор одговара провокативном одговору тада ће група имати да изведе само двије ситуације. Након што су све групе представиле и одглумиле своје сценарије водитељ наставља радионицу дискусијом. Током дискусије водитељ износи и неке теоријске приступе о рјешавању и управљању конфликтима (у прилогу). Питања за дискусију:

- Због чега и када реагујемо провокативно односно исправно?
- Шта дјелује позитивно и зашто?
- Које вјештине или тактике користимо да бисмо избјегли провокативне одговоре?
- Колико често је наш одговор провокативан, а колико успјешан?

Завршни дио (10 минута):

Испуњеност очекивања учесника. Завршна игра по избору водитеља.

Прилог: Пет корака за излазак из сукоба

Пет корака за излазак из сукоба

1. Препознати конфликт

Можда ћеш мислити у себи: „Хеј, овдје нешто није у реду!“ Препознај када се осјећаш повријеђеним, љутим, када се стидиш или имаш неки други неугодан осјећај и питај се: „Има ли ово везе са конфликтом?“

2. Наши осјећаји

Ако мислиш да си у сукобу, питај се:

- „Како се осјећам? Зашто?“

- „Како се осјећа друга особа? Зашто?“

3. Шта желимо

Препознај шта ти и друга особа желите од конфликта питајући се:

- „Зашто је дошло до конфликта? Шта желим од њега?“
- „Шта друга особа жели од њега?“
- „Како те друга особа онемогућава да постигнеш оно што желиш?“

При томе покушај да твоје жеље не буду хирови већ разумне потребе које су ти истински важне.

4. Анализирање опција за рјешење

Мисли о идејама помоћу којих обоје можете постићи оно што желите у исто вријеме. Прво именуј што више идеја, а онда размисли које су најбоље. Анализирај их, покушај да идентификујеш за сваку позитивне и негативне стране.

5. Наш план

Нађи рјешење које задовољава обје стране. Дјелуј према рјешењу. Одвоји вријеме за разговор с другом особом и учврсти ваше међусобне односе.

Прилог: FESTINA LENTE, збирка радионица за групни рад са дјецом и младима у васпитно – образовном систему; Друштво психолога Републике Српске; Бања Лука 2020. година

Радионица 13: РЈЕШАВАЊЕ ПРОБЛЕМА: „ПОМОЗИ МИ КАКО ДА РИЈЕШИМ ПРОБЛЕМ“

Циљеви радионице: Вјежбање рјешавања проблемских ситуација. Доношење одлука у кризним ситуацијама.

Материјал: А4 папир, оловка и радни лист „Тражимо хитно рјешење“.

Узраст: Од 14 до 19 година.

Трајање радионице: 45 минута

Структура радионице:

Уводни дио (5 минута):

Представљање теме и циља радионице. Уводна игра по избору водитеља.

Средишњи дио (30 минута):

Водитељ подијели ученике у групе до 4 члана. Свака група добије по једну ситуацију која тражи хитно рјешење. Ситуације су различите. Ученици имају 20 минута да одлуче шта ће учинити. Првих 5 минута наводе што већи број идеја, док других 15 минута бирају најбоље од њих. Водитељ треба водити рачуна о времену и процесу.

У првој фази генерисања рјешења нагласити ученицима да је циљ навести што већи број идеја без коментарисања, а у другој фази преговарати о најбољем (или најбољим ако их је више) понуђеном рјешењу унутар своје мале групе. Активност је завршена када свака група има бар једно рјешење (пожељно је и више рјешења).

Завршни дио (10 минута):

Испуњеност очекивања учесника. Завршна игра по избору водитеља.

Прилог: Радни лист „Тражимо хитно рјешења“

1	Ближи се екскурзија и један ученик из одјељења се није пријавио да иде на планирану екскурзију јер његови родитељи немају новца да је плате. Рекао је да му се не иде, јер га је срамота да ико зна прави разлог његовог одбијања да оде. Такође не жели да га ико сматра сиромашним и скупља прилоге за њега. Како бисте помогли ученику да иде на екскурзију а да рјешење није давање добровољних прилога. Имате 15 дана до рока за уплату новца.
2	У току је акција прикупљања старог папира. Одјељење које сакупи највећу количину старог папира добиће наградно путовање на Јахорину. Међутим, нисте на вријеме сазнали за акцију и касните за осталим одјељењима 5 дана. Остало вам је још 7 дана до краја акције. Како можете сустићи остала одјељења у сакупљању старог папира и освојити прво мјесто те отићи на заслужени излет.
3	Марија је дошла у школу уплакана. Рекла је да јој је то јутро њена мачка изашла из куће и није се вратила. Плаши се да је неко однио или да се изгубила. Мачка се одазива на име Лили, има црвену траку око врата и јако је умиљата. Како можемо помоћи Марији да што прије врати своју Лили кући?
4	На љетњем распусту си и желиш камповати уз ријеку са својим другарима. Међутим, твоји родитељи те не желе пустити јер са вама неће бити ниједна одрасла особа. Плаше се да би се могло нешто лоше десити. На који начин можете увјерити своје родитеље да вас пусте да идете са друштвом на камповање?
5	Најбоља пријатељица се повјерила Сањи да ће данас побјећи од куће. Сања се плаши да би то могло бити опасно и жели некеме рећи. Међутим, Сања зна да ако неко сазна да ће њена пријатељица знати да је она одала, јер се само њој повјерила. Сања је ипак одлучила да каже некој одраслој соби, али још трага за начином да се не сазна да је то била она. Шта бисте савјетовали Сањи како да саопшти намјере своје пријатељице, с циљем да је заштити а да се не ода?
6	Милош, Ацо и Иван су ученици другог разреда средње школе. Желе купити нови PlayStation 4, али немају довољно новца. Одлучили су преко љетњег распуста радити сезонске послове да зараде новац за PS4. Шта бисте им савјетовали да ураде како би зарадили новац?

Прилог: FESTINA LENTE, збирка радионица за групни рад са дјецом и младима у васпитно – образовном систему; Друштво психолога Републике Српске; Бања Лука 2020. година

**Радионица 14: РЈЕШАВАЊЕ ПРОБЛЕМА У ОДЈЕЉЕЊУ:
„НАШЕ ДРВО ПРОБЛЕМА“**

Циљеви радионице: Циљеви ове радионице су да ученици науче користити стратегије рјешавања проблема и да их користе у сврху развоја адекватне атмосфере унутар одјељења.

Материјал: флип чарт папир са нацртаним дрветом, маркери или табла.

Узраст: Од 6 до 19 година.

Трајање радионице: 45 минута

Структура радионице:

Уводни дио (5 минута):

Представљање теме и циља радионице. Уводна игра по избору водитеља.

Средишњи дио (30 минута):

Напомена водитељима: Ова радионица је прва од шест у низу, којима своје ученике можете подучавати да приликом рјешавања неког сложенијег проблема, приступе његовој детаљној опсервацији и анализи. Водитељ користи технику под називом *Дрво проблема* како би са својим ученицима радио на рјешавању неког проблема, који имају у одјељењу.

Дрво проблема је техника која нам помаже да визуелно представимо и анализирамо одређени проблем, откријемо узроке и посљедице до којег нас може довести тај проблем. Први корак у извођењу ове технике јесте формулација проблема. Приликом формулације проблема потребно је да се води рачуна да се проблем постави неутрално, као опсервација. На примјер, „Ученици све рјеђе пишу задаћу“, а не као интерпретација „Ученици су лијени и непослушни па не пишу задаћу“. Ова техника је корисна јер омогућава ученицима да промишљају о узроцима и посљедицама неких проблема, а том приликом морају да анализирају проблеме, те да изводе узрочно-посљедичне односе.

Приликом израде дрвета проблема ученике је важно подстицати на дубљу анализу постављајући им додатна питања; „А шта узрокује ово?“. Важно је да њихова анализа проблема не остане на површини и да се не идентификују само примарни, очигледни или лако видљиви узроци, већ и они секундарни. Што више пута поставите питање „Шта узрокује ово?“, то ћете улазити дубље у коријене проблема. Исто тако потребно је да поновите питање са тежиштем на посљедицама, а питање може гласити; „А до чега ће довести ово?“.

Мотивишите ученике да сагледају и краткорочне, али и дугорочне посљедице проблема. Сви, и водитељ и ученици, раде ову активност заједно, тако да водитељ подстиче ученике да дају своје идеје, али и да их образлажу, како би свима биле јасне. На првом од два часа, на којима би требала да се ради ова активност редослијед по активности је следећи:

1. **Формулација проблема (10 мин.)** – У овој активности водитељ брејнсторминг [brainstorming] методом са ученицима договара који проблем у одјељењу би жељели да рјешавају, као би атмосфера била што боља. У току саме активности водитељ, без анализе и коментарисања, биљежи њихове идеје. Након што се исцрпе идеје иде се ка томе да се формулише проблем, према критеријима наведеним у опису технике.
2. **Проналажење узрока проблема (20 мин.)** – Након формулације проблема, водитељ проблем испише на стаблу дрвета и повлачећи жиле коријена уписује идеје које се односе на то шта би све могли да буду узроци проблема. Водитељ има улогу да подстиче дискусију и да ученике мотивише да што дубље промишљају о проблему, постављајући питања која су сугерисана у опису активности. Овом приликом водитељ треба да размишља о томе шта су примарни, а шта секундарни узроци.

Завршни дио (5 минута):

Завршна игра по избору водитеља.

Прилог: **FESTINA LENTE**, збирка радионица за групни рад са дјецом и младима у васпитно – образовном систему; Друштво психолога Републике Српске; Бања Лука 2020. година

Област: Дјечија права и одговорности
Тема 1: Дјечија права и одговорности

**Радионица 15: ОДЛУЧИВАЊЕ О ДЈЕЧИЈИМ ПРАВИМА:
„ ДРВО ДЈЕЧИЈИХ ПРАВА“**

Циљеви радионице: Препознати дјечија права. Учити улогу дјечијих права у свакодневном животу. Развијати код ученика способности за групни и тимски рад.
Материјал: рачунар, папир, хамер папир, фломастери. **Трајање радионице:** 45 минута

Структура радионице:

Уводни дио (5 минута):

Наставник упознаје ученике о начину рада на часу. Објашњава им шта је мапа ума и који је њихов задатак данас. (Ваш задатак је да на папиру представите дјечија права у виду мапе ума, дијаграма са основним подацима и сликовним приказима, користећи рачунар и информације са интернета.) Подјела ученика у 5 хетерогених група. Подјела папира и потребног прибора.

Главни дио (30 минута):

Ученици самостално претражују интернет, прикупљајући податке о задатој теми. Затим се у групи договарају и заједнички одлучују о имену групе, те о садржајима које ће представити на папиру. Нагласити да, садржаје што више треба шематски и сликовно представити. Вријеме за израду 15 минута. Представници група потом укратко представљају своју групу. Слажу своје појединачне радове на пано, творећи заједничку мапу ума одјељења.

Завршни дио (10 минута):

На завршеном пану, ученици заједнички коментаришу, бирају најбољу групу и предлажу теме за сљедећи час.

Аутор: професор Невена Векић

<http://osdjurajaksicbl.org/wp->

[content/uploads/2019/12/%D0%9F%D0%A0%D0%98%D0%9F%D0%A0%D0%95%D0%9C%D0%90-%D0%97%D0%90-%D0%A7%D0%90%D0%A1.pdf](http://osdjurajaksicbl.org/wp-content/uploads/2019/12/%D0%9F%D0%A0%D0%98%D0%9F%D0%A0%D0%95%D0%9C%D0%90-%D0%97%D0%90-%D0%A7%D0%90%D0%A1.pdf)

**Радионица 16: ДЈЕЧИЈА НЕДЈЕЉА И МЕЂУНАРОДНИ ДАН
ДЈЕЧИЈИХ ПРАВА (САДРЖАЈ/АКТИВНОСТИ ОБИЉЕЖАВАЊА)**

Циљеви радионице: Упознавање дјеце са основним дјечијим правима као што су право на породицу, право на игру и дружење, право на школовање и учење, право на здравствену заштиту, право на слободне активности итд. Упознавање са правима на којима се темељи УН Конвенција о правима дјетета.

Материјал: А4 папир, дрвене бојице, фломастери, хамер папир

Трајање радионице: 45 минута

Структура радионице:

Уводни дио (5 минута):

Представљање теме и циља радионице. Уводна игра по избору водитеља.

Средишњи дио (30 минута):

Ученици се дијеле у 5 различитих група. Свака група добија један примјер права које прописује УН Конвенција и заједничким договором одаберу која два права ће визуелно да прикажу на свом папиру. Треба водити рачуна да свака група одабере различита права, јер ће на крају часа своје радове представити и поставити на хамер папир као подсјетник на права која прописује УН Конвенција. Пано одјељења ће бити постављен у холу школе као један од подсјетника на дјечију недјељу.

Завршни дио (10 минута):

Испуњеност очекивања учесника. Завршна игра по избору водитеља.

Прилог:

**ДЈЕЦО!
ЗНАТЕ ЛИ ДА ПОСТОЈИ
ЗАКОН КОЈИ СЕ ЗОВЕ
КОНВЕНЦИЈА О ПРАВИМА ДЈЕТЕТА?**

Укратко, Конвенција се залаже да:

- сва дјеца имају иста права. Ни једно дијете не смије бити оштећено због свог пола, боје коже, језика или религије.
- дјеца имају право на живот са својим родитељима. Дјеца без родитеља имају право на посебну заштиту и помоћ.
- дјеца имају право на највећу могућу мјеру заштите здравља, здравствене превентиве и медицинске бриге, као и олакшице у лијечењу.
- дјеца имају право на одмор, слободно вријеме, игру и учествовање у културним и умјетничким активностима.
- дјеца и млади имају право на добар одгој. Њихови родитељи или старатељи не смију примјењивати силу. Злоупотреба и злостављање дјеце су забрањени.
- дјеца имају право на заштиту од свих облика сексуалног злостављања, проституције и кориштења у порнографији.
- дјеца имају право на бесплатно основно образовање.
- дјеца с тешкоћама у развоју имају право на живот у условима који штите њихово достојанство и који олакшавају њихово учествовање у друштву.
- дјеца имају право на информације, и да своје мишљење слободно кажу и да буду саслушана.
- дјеца имају право знати своја права.

ДЈЕЦА ИМАЈУ ПРАВА ....

Прилог: ПУТОКАЗИ; UNICEF и Институција Омбудсмана Републике Српске; Бања Лука

Област: Здрави стилови живота

Тема 1: Животне вриједности

Радионица 17: КУЛТУРА И ВРИЈЕДНОСТИ – АСПЕКТИ КУЛТУРЕ

Циљеви радионице: Развијање сарадње и изношење различитих мишљења и виђења, али и њихово уважавање.

Материјал: Радни материјал Атлантида, фломастери, бојице, А4 папир, А3 папир и селотејп.

Трајање радионице: 45 минута

Структура радионице:

Уводни дио (5 минута):

Представљање теме и циља радионице. Уводна игра по избору водитеља.

Средишњи дио (30 минута):

Водитељ подијели ученицима А4 папир за цртање и прочита причу о Атлантиди из Радног материјала Атлантида. Затим ученици добију упутство да нацртају заставу Атлантиде. Сваки ученик за себе црта заставу (10 минута). Водитељ формира групе 4-5 ученика и подијели им А3 папир (свака група добије 1 лист А3 папира). Ученици имају задатак да у малим групама прво представе једни другима своје заставе Атлантиде, а затим да се сви заједно договоре како ће изгледати заједничка застава Атлантиде. За тај задатак имају 20 минута.

Завршни дио (10 минута):

Испуњеност очекивања учесника. Постављање цртежа у галерију.

Прилог: Радни лист *Атлантида*

Геолошко чудо поновног јављања изгубљеног континента Атлантиде још увијек запањује и узбуђује научнике, политичаре и читаву јавност. Сада када се лава охладила и биљке почеле расти, Уједињене Нације су ријешиле проблем сталних препирки око суверенитета новог континента приједлогом да овај континент колонизују интерконтинентални становници. Као што знате, Атлантида се појавила на пола пута између Марока и Флориде и отприлике је величине Исланда. Планирано је да сваки континент изабере 100 мушкараца и жена волонтера да населе Атлантиду и створе

цивилизацију. Ових 500 пионира ће бити очеви и мајке оснивачи нове планетарне културе – представници мира и хармоније. Као један од првих циљева Уједињене нације траже од ваше групе да дизајнира заставу Атлантиде. Сви који направе заставу Атлантиде добиће као награду путовање и обилазак Атлантиде када се успостави нормалан живот.

Прилог: FESTINA LENTE, збирка радионица за групни рад са дјецом и младима у васпитно – образовном систему; Друштво психолога Републике Српске; Бања Лука 2020. година

**Радионица 18: ПРЕДРАСУДЕ И СТЕРЕОТИПИ:
„ДА ЛИ ЈЕ ОВО ЧИЊЕНИЦА ИЛИ МИШЉЕЊЕ?“ (Модел 1)**

Циљеви радионице: У овој радионици циљ је да се ученици упознају са појмом и појавама предрасуда, дискриминације, поштовања различитости, толеранције, интеркултуралности и то из теоријске и искуствене перспективе.

Трајање радионице: 45 минут

Структура радионице:

Уводни дио (5 минута):

Представљање теме и циља радионице. Уводна игра по избору водитеља.

Средишњи дио (30 минута):

Водитељ подијели ученике у мале групе. У истим групама ученици требају да разговарају о личним искуствима са дискриминацијом и предрасудама по било којој основи. Свака особа у малим групама треба да врло кратко опише своје искуство цијелој групи. Након тога ученици треба унутар групе да изаберу једну ситуацију за расправу и сликовито представе кроз играње улога. Дакле, унутар група чланови групе се договоре коју ситуацију ће да представе и ко ће коју улогу да глуми. Пожељно је да сви учествују.

Након тога групе представљају своје играчке. Након сваке сцене водитељ подстиче кратку дискусију:

- Како је ситуација настала и шта се у ствари догодило?
- Како сте се ви осјећали?
- Како се осјећао онај ко је вршио радњу?
- Како сте ви реаговали након тог догађаја?
- Како бисте сада реаговали и да ли је то најоптималнија реакција?

Након представљања група предавач завршава радионицу дискусијом на питања:

- Који су најчешћи разлози предрасуда или дискриминације?
- Зашто људи дискриминишу друге који су другачији? Гдје су научили такво понашање?
- Колико је важно супротставити се предрасудама и дискриминацији и да ли је то у стварности увијек могуће?

Завршни дио (10 минута):

Испуњеност очекивања учесника. Завршна игра по избору водитеља.

Прилог: FESTINA LENTE, збирка радионица за групни рад са дјецом и младима у васпитно – образовном систему; Друштво психолога Републике Српске; Бања Лука 2020. година

**Радионица 19: ПРЕДРАСУДЕ И СТЕРЕОТИПИ:
„ДА ЛИ ЈЕ ОВО ЧИЊЕНИЦА ИЛИ МИШЉЕЊЕ?“ (Модел 2)**

Исходи учења - ученик ће бити у стању да:

- разликује чињеницу од мишљења,
- искаже своје ставове према појединцу или заједници на основу чињеница, а не нечијег мишљења,
- препозна стереотипе и предрасуде, те њихов негативан утицај на међусобне односе људи.

Средства/материјал за рад: радни лист „Да ли је ово чињеница?“, папир, оловке.

Ток активности:

Уводне активности:

Питати ученике: Шта бисте навели као чињеницу? Дајте један примјер чињенице. Оваква и слична питања могу да буду добар увод и мотивација за ову радионицу. Након краћег разговора и размјене мишљења, те примјера о чињеницама, најавити ученицама радионицу и њену тему - разликовање чињеница од других информација/мишљења.

Главне активности:

Вјежба 1: Наставник на једној страни табле напише три примјера чињеница, а на другој три примјера мишљења.

Примјери чињеница:

- ✓ Марко има плаве очи.
- ✓ Учионица има једну таблу.
- ✓ Ми живимо на Балкану.

Примјери мишљења:

- У овој просторији је претопло.
- Часови математике су досадни.
- Најљепша планина је Јахорина.

Ученици треба да идентификују примјере који представљају чињенице и примјере који представљају мишљења. Када ученици идентификују које су реченице чињенице, а које мишљења наставник изнад примјера уписује „мишљења“ или „чињенице“.

Вјежба 2: Ученици добијају задатак да у паровима 5 минута раде на дефиницијама за ријечи „чињеница“ и „мишљење“. Након што ученици кажу своје одговоре, одабрати дефиницију која ће се користити у одјељењу.

Вјежба 3: Подијелити ученике у групе од по 4 - 5 чланова. Дати свакој групи копију радног листа „Да ли је ово чињеница?“ (видјети прилог). Нека ученици у групама раде на разврставању тврдњи у одговарајуће колоне, у складу са дефиницијама које су раније дефинисане. Током праћења рада група, питати представника сваке групе да објасни на основу чега је група одлучила како да разврста тврдње. Наставник провјерава да ли су њихове одлуке биле у складу са дефиницијама за ријечи „мишљење“ и „чињеница“. Упутити ученике да преиспитају изјаве у колони „треба ми више информација“. Нека раде заједно на идентификацији извора информација како би потврдили или негирали тврдње.

Завршна активност:

Када групе заврше са радом, сви ученици учествују у разговору за који се могу користити сљедећа питања, а с циљем провјере да ли ученици разумију разлику између чињенице и мишљења:

- ✓ На основу чега можете да кажете да је нешто чињеница или мишљење?
- ✓ Шта отежава сврставање неке тврдње у чињенице или мишљења?
- ✓ Када сте радили у малим групама да ли сте се сви сложили око тога које тврдње спадају у мишљења, а које у чињенице?
- ✓ Да ли би се иједна изјава од класификованих као мишљење могла сматрати чињеницом да сте имали више информација или да је тврдња била специфичнија? (нпр. Када говоримо о резултатима из математике „Ово је најбоља школа у цијелом граду?“).
- ✓ Ако нисте сигурни да ли је нешто чињеница шта можете да урадите?

✓ Зашто је важно да знамо да ли је нешто чињеница или мишљење?

На крају са ученицима поновити како разликовати чињенице од мишљења и зашто је важно градити став на чињеницама.

Прилог: Радни лист: „Да ли је ово чињеница?“

У одговарајућу колону ставити знак X за сваку тврдњу.

Тврдња	Чињеница	Мишљење	Треба ми више информација
Дјевојчице су паметније од дјечака.			
Наш народ воли сарму.			
Становници Босне и Херцеговине су дружељубиви.			
Мушкарци су обично виши од жена.			
Данас је свијет боље мјесто за живот, него што је био прије 100 година.			
Највиши водопад у Европи се налази у Босни и Херцеговини.			
Данас је прелијеп дан.			
Већина људи у Словенији живи у урбаним мјестима.			
Ово је најбоља школа у цијелом граду.			
Жене су бољи предавачи од мушкараца.			
Већина људи у Италији су несрећни.			
Америка је најбогатија земља на свијету.			

**Радионица 20: ПРЕДРАСУДЕ И СТЕРЕОТИПИ: „СВИ ГУБИМО“
(Модел 1)**

Циљеви радионице: У овој радионици се ученици суочавају са доживљајем искључености и дискриминације групе којој припадају. Циљ је освијестити код ученика какве емоције и ставове изазива таква позиција и положај. Такво освјештавање може за последицу да има и већи ниво емпатије и саосјећања према групама које се у стварности суочавају са стигматизованошћу.

Материјал: један комплет позитивних и негативних картица за сваку групу, два велика листа папира (по један за сваку групу). На једном написати ОСЈЕЋАЊА, а на другом АКЦИЈЕ и маркери.

Трајање радионице: 45 минута

Структура радионице:

Уводни дио (5 минута):

Представљање теме и циља радионице. Уводна игра по избору водитеља.

Средишњи дио (30 минута):

Ученици се подијеле у мале групе (4-6). Свакој групи треба дати један комплет од 3 позитивне картице (у прилогу), нешто за писање и два листа папира за цртање. Тражити да именују особу која ће на папире забиљежити коментаре и реакције групе. Након тога објаснити учесницима да током вјежбе не представљају саме себе, него чланове једне мањинске групе. Замолити их да за сада не питају ко су они, него да мисле на поруке које се налазе на картицама, као да оне описују њих и њихову ситуацију. Тражити од учесника да редом прочитају једну по једну картицу члановима групе. Када прочитају свих 4, упитати их:

- „Како се осјећате као чланови те мањинске групе?“

Одговор на то питање треба написати на лист са назнаком ОСЈЕЋАЊА. Након тога свакој групи дати по 3 негативне картице и тражити да поступе исто као са позитивним. Сада их упитати:

- „Шта бисте учинили да се нађете у таквој ситуацији?“

Одговор на ово питање треба написати на лист са ознаком АКЦИЈА. Подсјетите их на то да су још увијек она иста група која је своја осјећања написала на први лист. Можда им нешто, што су написали на тај лист, може помоћи да пронађу акцију коју треба подузети.

Након рада у малим групама прелази се на разговор у цијелој групи. Водитељ затражи од сваке групе да остатку одјељења представи своја осјећања са листа А. Затим, када су све

групе завршиле овај први дио, од њих се затражи да поднесу извјештај о потврђеним акцијама на листу Б (20 минута). Радионица се завршава дискусијом, а нека од питања су:

- Шта сте научили кроз ову вјежбу: о себи самима, о својим реакцијама, о групи?
- Да ли можете установити везу између мањинске групе коју сте представљали и других група које познајете?
- Која група одговара карактеристикама које сте добили? (најприближнији одговор је Роми)
- Да ли описана ситуација одговара стварности у вашем окружењу?
- Које мјере бисте предложили да се то превазиђе?

Завршни дио (10 минута):

Испуњеност очекивања учесника. Завршна игра по избору водитеља.

Прилог:

1. Комплет позитивних и негативних карактеристика
2. Негативне картице

Комплет позитивних и негативних карактеристика

Имамо бројне таленте.
Ми вршимо мануелне и умјетничке послове сваке врсте.
Наш рад је велики допринос за земљу у којој живимо.
Наш народ је у прошлости извршио бројна јуначка дјела.
Ми се волимо сјећати наших доживљаја.
Многи познати људи припадају нашем народу.
Ми смо веома независни.
Ми се волимо бавити само собом.
Никоме ништа не дугујемо.
Ми волимо да се састанемо да причамо приче и пјевамо пјесме.
За нас је уживање у животу веома важно.
Много се дружимо.
Покушавамо да живимо уз наше породице и пријатеље
Ми се добро бринемо о старијим људима из наше заједнице.
Ми обожавамо дјецу.

Негативне картице

Телевизијски програми и новине не говоре истину о нама.
Они кажу да смо ми проблем.
Они нам не дозвољавају да кажемо наше виђење догађаја.
Извјесна лица се лоше опходе према нама и дају нам увредљива имена.
Нема томе давно како су на хиљаде наших убијени у иностранству.
Понекад нас нападају без разлога.
Никада немамо текуће воде.
Наше смеће се ријетко купи.
Наше куће су веома трошне и често без правих зидова и крова.
Извјесни љекари нам не желе помоћи кад смо болесни.
Коришћење социјалног осигурања је за нас тешко.
Ријетко нас запошљавају.
Људи не желе нашу близину.
Извјесни људу нам не желе дати посао због оног шта смо.
Друга дјеца бјеже од наше дјеце.

Прилог: **FESTINA LENTE**, збирка радионица за групни рад са дјецом и младима у васпитно – образовном систему; Друштво психолога Републике Српске; Бања Лука 2020. година

Радионица 21: ПРЕДРАСУДЕ И СТЕРЕОТИПИ: „СВИ ГУБИМО“ (Модел 2)

Исходи учења - ученик ће бити у стању да:

- препозна важност богатства разлика међу људима и уважава их,
- препознаје стереотипе и негативан утицај на односе међу људима,
- препозна предрасуду.

Средства/материјал за рад: картице са предрасудама, радни лист „Сви губимо“.

Ток активности:

Уводне активности:

Разговарати са ученицима о ситуацији у којој сви учесници догађаја губе.

- ✓ Да ли је то могуће?
- ✓ Да ли је могуће да и када мислимо да смо добро поступили, заправо нисмо?
- ✓ Како да то препознамо?

✓ Шта нас тјера на такво понашање, чак и онда када знамо да не поступамо исправно?
Ово су само нека питања која могу ученике увести у радионицу. У најави ове радионице је важно упознати ученике са терминологијом која би могла да им буде непозната. Поразговарати о томе како стереотипи, предрасуде, дискриминација и називање погрдним именима могу да повриједе људе.

Главне активности:

Подијелите ученике у 8 група. Дати свакој групи копију радног листа „Сви губимо“ и по једну картицу предрасуде. Након што групе прочитају сценарио са картице која им је додијељена, испуне радни лист „Сви губимо“, тако идентификују и појасне поступак који се десио, те на који начин штети особама укљученим у ситуацију.

Започети дискусију тако што ће свака група подијелити са остатком одјељења своју ситуацију и њихове реакције, те одговоре на њу. Оријентациона питања за дискусију би могла да буду:

- ✓ Шта су особе у овим ситуацијама „изгубиле“ као резултат стереотипа, предрасуда, дискриминације или називања погрдним именима?
- ✓ Која је улога стереотипа, предрасуда, дискриминације или називања погрдним именима у конфликтима? Да ли је повод конфликта? Или помаже ескалацију?
- ✓ Можете ли се сјетити других примјера у којима су људи „изгубили“ због стереотипа, предрасуда, дискриминације, називања погрдним именима - било као жртве, било као нападачи?
- ✓ Шта мислите, како и гдје су особе у овим ситуацијама научиле стереотипе или предрасуде?
- ✓ Да ли сте икада били жртва стереотипа, предрасуда, дискриминације или називања погрдним именима?

Завршна активност:

На крају би ученици, на основу картица са сценаријима, требало сами да идентификују о каквој се врсти стереотипа или предрасуде ради, те разумију да такви поступци наносе штету свим укљученим странама.

Прилози:

1. Прилог 1: Картице са примјерима предрасуда
2. Прилог 2: Радни лист „Сви губимо“

Прилог 1: Картице са примјерима предрасудама

КАРТИЦА 1

Александра је неко ударио у око тениском лоптицом и он је на изненађење свих, почео да плаче. Остатак друштва је почео да се смије. Дејану је било жао Александра, али ипак се смијао заједно са остатком друштва.

КАРТИЦА 2

Ученици ромске националности замолили су Мају да се придружи њиховој групи током пројекта из математике. Она је мислила да не могу бити веома паметни због тога што не причају добро српски језик и придружила се другој групи. Група са ромским ученицима добила је 5 из пројекта. Мајина група добила је 2.

КАРТИЦА 3

Дамир је био одличан плесач. Наставник физичког васпитања му је сугерисао да се упише на часове балета. Дамиру се свидјела идеја, али што је више размишљао о томе, било га је страх да ће га његови другови исмијавати. Одустао је од идеје и тиме ускратио себи могућност да вјежба и оствари завидну каријеру.

КАРТИЦА 4

Сара је пала на тротоар и уганула чланак. Осјетила је страхан бол. Једна госпођа се зауставила и понудила помоћ. Сара је учила привјесак око жениног врата који је представљао вјерско обиљежје групе којој Сара није припадала. Жена је рекла „Ја сам докторица. Сједи на клупу и допусти ми да те прегледам.“ Сара није вјеровала жени и рекла је, „Не, хвала. Добро сам.“ и одшепала даље.

КАРТИЦА 5

Јеленина породица нема много новца и не живи у насељу где живи Инес. Када је Јелена позвала Инес на своју рођенданску забаву, Инес је претпоставила да је Јеленина кућа прљава и неуредна, па није отишла. Касније су јој другарице причале како су се супер провеле и јеле укусну храну, и како је Јеленина кућа лијепо и укусно уређена.

КАРТИЦА 6

Дадо је закаснио на аутобус и требао му је превоз до школе. У том тренутку наишла је старија госпођа из комшилука, која има 72 године. Понудила се да га превезе до школе. Дадо је одбио, мислећи да ће споро возити и неће знати доћи до школе, јер је вјероватно сенилна. Сломио се ходајући пет километара до школе. Закаснио је и покиснуо успут.

КАРТИЦА 7

Сађина млађа сестра свог друга константно зове „стоко сељачка“. Стално га прогања и гађа пиштољем на гумене метке. Сађи страшно смета називање погрдним именима, али ништа не говори сестри.

КАРТИЦА 8

Теодора има проблема са математиком. Редовно иде на инструкције, али никако да поправи лоше оцјене. Наставник јој је рекао да је то нормално, јер дјевојчице не схватају математику.

Радни лист: „Сви губимо“

Картица број: _____

О ком се стереотипу или предрасуди ради?

_____

Које су штете или неправде проузроковане стереотипом или предрасудом свим укљученим особама?

_____
_____
_____

Радионица 22: МОЈ ИДЕНТИТЕТ: ШТА ЈЕ ИДЕНТИТЕТ И ШТА ГА ОБЛИКУЈЕ? (Модел 1)

Циљеви радионице: Изградња идентитета.

Материјал: новински папир (магазин), разгледнице, слике, љепило, фломастери, А4 папир, оловке и маказе.

Узраст: Од 11 до 19 година.

Трајање радионице: 45 минута

Структура радионице:

Уводни дио (5 минута):

Представљање теме и циља радионице. Уводна игра по избору водитеља.

Средишњи дио (30 минута):

На средини просторије се налази радни материјал (новине, магазини, часописи, разгледнице, слике, љепило, маказе, оловке). Свако од ученика узме један А4 папир. Водитељ даје сљедеће упутство:

„Правићете колаж о себи. На листу папира треба да налијепите слике, новинске наслове или текстуалне поруке које вас на најбољи начин приказују. Можете се послужити свим материјалима. Нема правила шта све требате рећи о себи нити како колаж треба изгледати.” Уколико нема довољно времена да се на радионици направи колаж ученици ову активност могу завршити код куће.

Завршни дио (10 минута):

Испуњеност очекивања учесника. Завршна игра по избору водитеља.

Прилог: FESTINA LENTE, збирка радионица за групни рад са дјецом и младима у васпитно – образовном систему; Друштво психолога Републике Српске; Бања Лука 2020. година

Радионица 23: МОЈ ИДЕНТИТЕТ: ШТА ЈЕ ИДЕНТИТЕТ И ШТА ГА ОБЛИКУЈЕ? (Модел 2)

Исходи учења - ученик ће бити у стању да:

- зна шта чини један идентитет, који фактори утичу на изградњу идентитета и какви све идентитети могу да буду,
- дефинише свој идентитет и зна шта га чини јединственим,
- наведе примјере шта је заједничко припадницима једне заједнице/групе,
- креативно се изрази.

Средства/материјал за рад: Радни лист: *Мој идентитет – врсте*, Радни лист: *Структура аутобиографске пјесме*, папир, оловка.

Ток активности:

Уводне активности:

Разговарати са ученицима о томе шта је то идентитет, с циљем самосталног и заједничког дефинисања појма идентитета.

- **Шта је то идентитет?**

Уопштено је прихваћено да се идентитетом сматрају све чињенице којима се једна особа разликује од осталих. То је лични идентитет. Наставник поставља питање какви све

идентитети могу бити? Осим личног идентитета, постоје и културни, вјерски, национални, наслијеђени, визуелни, изабрани. Њих карактеришу припадност једној заједници, вјери, култури, обичајима, итд. Важно је истаћи да је идентитет веома комплексна категорија, која се може посматрати и тумачити из различитих перспектива. Идентитет није само истицање „себе“ и „својега“, него прије свега разумијевање себе и другог. То је стални, отворени процес, дио нас који се мијења и који се обликује кроз различита раздобља и друштвене прилике. Неке од његових карактеристика остају непромијењене, као што је традиција. Ученике подијелити у групе и свакој групи дати један радни лист „Мој идентитет – врсте“. Ученици имају задатак да за сваку врсту идентитета наведу неколико фактора који се односе на ту врсту идентитета. Наставник прати и усмјерава рад ученика. Слиједи краћа презентација групних активности.

Главне активности:

Сваки ученик добија радни лист „Аутобиографска пјесма - инструкције са упутством како писати пјесму“. Пјесма од 11 стихова (редова) треба да буде базирана на властитим искуствима, постигнућима, жељама и надама сваке особе, а не на физичким карактеристикама или групним идентитетима.

Када попуне радни лист, дати им 15 минута да напишу пјесму (они који желе могу код куће дорадити и допунити пјесму, па је донијети наредног часа, као и направити маску свог идентитета).

Завршна активност:

Ученици који то желе, читају своје пјесме.

Похвалити ученике који прочитају пред одјељењем своју пјесму и наградити их аплаузом.

Прилози:

1. Радни лист: Мој идентитет – врсте
2. Радни лист: Аутобиографска пјесма – инструкције
3. Радни лист: Структура аутобиографске пјесме

Радни лист: Мој идентитет – врсте

Визуелни идентитет – Како ме људи виде?
Примијеђени идентитет – Шта људи примијете на мени?
Наслијеђени идентитет – Шта ми је додијелила природа?
Промјена идентитета – Шта се мијења док одрастам и развијам се?
Изабрани идентитет – Шта бирам док одрастам?
Лични идентитет – Појединости које само ја знам о себи?

Радни лист: Аутобиографска пјесма – инструкције

1. Напиши седам придјева који те најбоље описују.

---

2. Напиши неке значајне везе у твом животу (нпр. кћерка/син, пријатељ/ица, рођак/родица, сестра/ брат)

---

3. Напиши пет ствари које волиш.

---

4. Напиши пет успомена које имаш и како си се осјећао тада.

---

5. Напиши пет бојазни или страхова које имаш.

---

6. Напиши три властита остварења или успјеха.

---

7. Напиши 5 жеља или нада које имаш?

---

8. Гдје живиш?

Радни лист: Структура аутобиографске пјесме

Радни лист: Структура аутобиографске пјесме

- (1. ред) Име
- (2. ред) Три или четири придјева који те најбоље описују
- (3. ред) Значајне везе (нпр. нпр. кћерка/син, пријатељ/ица, рођак/родица, сестра/
брат)
- (4. ред) Двије-три ствари, људи или идеје које волиш
- (5. ред) Три осјећаја везана за успомене или искуства
- (6. ред) Три страха или стрепње које осјећаш
- (7. ред) Три успјеха (нпр. шта си научио, урадио или савладао)
- (8. ред) Двије или три ствари које желиш да доживиш
- (9. ред) Гдје живиш
- (10. ред) Презиме

Напиши своју пјесму:

_____

(наслов)

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

Радионица 24: КО САМ ЈА, А КО СМО МИ? (Модел 1)

Циљеви радионице: Упознавање себе и других. Уочавање сличности и разлика.

Материјал: А3 папир, маказе, часописи или новине са много фотографија и љепило.

Трајање радионице: 45 минута

Структура радионице:

Уводни дио (5 минута):

Представљање теме и циља радионице. Уводна игра по избору водитеља.

Средишњи дио (30 минута):

Ученици раде у малим групама по четири ученика. Из припремљених материјала (различите слике и ријечи из часописа, магазина, новина) ученици изрезују оно што мисле да би могло представљати или описивати неку особину сваког члана њихове мале групе. На празним папирима могу се налијепити називи, слике или ријечи које су заједничке за сваког члана група, а не њихове појединачне. Након што су завршили, сви ученици сједну у круг и свака група само покаже осталима свој колаж. Представљање колажа се ради на сљедећој радионици.

Завршни дио (10 минута):

Испуњеност очекивања учесника. Завршна игра по избору водитеља.

Прилог: FESTINA LENTE, збирка радионица за групни рад са дјецом и младима у васпитно – образовном систему; Друштво психолога Републике Српске; Бања Лука 2020. година

Радионица 25: КО САМ ЈА, А КО СМО МИ? (Модел 2)

Исходи учења - ученик ће бити у стању да:

- наведе примјере шта је заједничко припадницима једне заједнице/групе,
- разумије који фактори утичу на формирање и обликовање заједнице/групе,
- спозна, вреднује и прихвати аспекте који нас чине заједницом у некој социолошкој групи.

Средства/материјал за рад: радни лист „Ко сам ја? Ко смо ми?“

Ток активности:

Уводне активности:

Увод у радионицу започети питањима:

- Шта нас у овом одјељењу чини заједницом?
- Шта нам је то заједничко?
- Како се препознајемо у школи као заједница?

Размијенити одговоре на ова питања. Најавити да ће се управо на примјеру нашег одјељења покушати сазнати шта то једну заједницу чини заједницом.

Главне активности:

Организовати ученике да направе изложбу својих аутобиографских пјесама и маски. Ако има могућности, додати наслове и украсити изложбу. Основна активност ће се састојати од обиласка изложбе и попуњавања радног листа „Ко сам ја? Ко смо ми?“

Како се у разреду не би створила гужва може се користити вјежба звана вртешка. Подијелити ученике у групе и дати им да погледају означени сегмент изложбе у року од пет-шест минута. Означити правац кретања и ротацију, тако да сви ученици стигну да погледају све експонате. Договорити знак на који ће се ученици кретати од једног до другог сегмента изложбе и користити тај знак за ротацију ка другом сегменту.

Кад сви ученици заврше, нека сједну у групама. Питати их да размотре идентитет свог одјељења као групе. Које ријечи или атрибуте можемо да користимо да опишемо одјељење. Замолити ученике да свака група направи картицу идентитета за одјељење. Нека ученици размотре исте факторе које су разматрали код индивидуалног идентитета (нпр. физичке карактеристике, интересе, искуства, ...), што им може помоћи у одговорима како желе да представе своје одјељење, које аспекте свог идентитета желе да истакну. Разговарати са ученицима:

- Да ли мислите да је ово одјељење група? Зашто јесте или није?
- Да ли мислите да је ово одјељење заједница?
- Која је разлика између групе и заједнице?

Завршна активност:

Проширити сазнања о факторима који одјељење чине заједницом на опште друштвене заједнице.

Дидактички коментар: У овој радионици ученици истражују концепт заједнице описујући своје одјељење као скуп људи са јединственим карактеристикама. Активности су усмјерене да помогну ученицима да спознају неке заједничке карактеристике које их чине групом, као и појединачни допринос којим сваки од њих доприноси одјељењу као заједници. Могуће је повезати ову радионицу са лекцијом из историје или језика, или само навођењем примјера да кад размишљамо, нпр. о Грцима или Кинезима, иако они имају заједнички идентитет, традицију и баштину, и међу њима има великих разлика. У овој вјежби ученици ће имати прилику да уоче квалитете који чине њихове другове из одјељења јединственим, као и оне који су им заједнички. Ученици ће моћи да опишу идентитет свог одјељења.

Прилог: Радни лист: „Ко сам ја? Ко смо ми?“

Радни лист: „Ко сам ја? Ко смо ми?“

Шта нам је заједничко?	Шта нас чини јединственим?

Радионица 26: РЕЦЕПТ ЗА СРЕЋНУ ШКОЛУ (Модел 1)

Циљеви радионице: Циљ ове радионице је развијање позитивних емоција везаних за школску средину, стварање позитивне атмосфере за рад и развој међусобног повјерења и поштовања.

Материјал: хамер папир, оловке, фломастери, дрвене бојице.

Трајање радионице: 45 минута

Структура радионице:

Уводни дио (5 минута):

Пјевања (рецитовање) пјесама о школи - „Првак“, „Школа“, „Ау, што је школа zgodна“.

Средишњи дио (30 минута):

Подијелити ученике у двије велике групе. Свака група добија исте материјале и једну страну хамер папира на којој ће представити своју тему. Једна група црта на тему „Добра школа“ и заједничким договором одлучује шта ће се налазити на њиховој страни хамер папира, а шта најбоље одговара овој теми, заправо како они виде добру школу. Друга група путем цртежа описује лошу школу и њене карактеристике.

Завршни дио (10 минута):

Излагање и представљање своје теме, коментарисање супротне групе и долажење до заједничког закључка како изгледа и које су карактеристике добре школе.

Аутор: професор разредне наставне Зорана Марушић,

<https://zoranamarusic.wordpress.com/2013/10/07/%D0%BC%D0%BE%D1%98%D0%B0-%D1%88%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B0/>

Радионица 27: РЕЦЕПТ ЗА СРЕЋНУ ШКОЛУ (Модел 2)

Исходи учења - ученик ће бити у стању да:

- активно промишља о свом школском окружењу и осмисли концепт срећне школе,
- буде креативан,
- развија вјештине критичког размишљања,
- боље се упозна и сарађује са друговима у одјељењу.

Средства/материјал за рад: радни листови: Сретна школа и Рецепт за сретну школу, хамер папир, бојице/фломастери/воштане бојице.

Ток активности:

Уводне активности:

Најавити ученицима да је данашња тема срећа, а посебно срећа у школи. Питати их због чега је срећа у животу важна, знају ли формулу или рецепт за срећу и како би је они дефинисали.

Записати њихове идеје, заједно их коментарисати, а потом их упознати с теоријским моделом среће и питати их шта мисле о томе.

ТЕОРИЈА СРЕЋЕ

Према савременим теоријама среће, у психолошком смислу она се састоји у испуњењу потреба које сви људи дијеле:

- 1) љубав и припадање,
- 2) способност и (само)поштовање,
- 3) независност и самосталност.

Међутим, начин на који ће испунити или задовољити те потребе може се врло разликовати од особе до особе.

Потом разговарати о томе зашто је срећа у школи важна и шта се догађа с људима који нису срећни, како се понашају и које су последице. Питати их шта мисле о томе која је разлика између срећне и несрећне школе. Подијелити им Радни лист 1, да поуне у пару. По завршетку рада у паровима, ученици презентују своје одговоре. Записати њихове најзначајније/најинтересантније одговоре на хамер папиру или табли.

Главне активности:

Подијелити ученике у мање групе. Дати им Радни лист 2 и бојице/фломастере/воштане бојице. Ученици имају задатак да свака група направи свој Рецепт за срећну школу. Подсјетити их да буду што креативнији. По завршетку рада свака група представља и излаже урађено. Након радионице, радови се могу изложити на видљиво мјесто у учионици/школи како би их видјели и други ученици.

Завршна активност:

Питања за дискусију:

- ✓ Шта бисте рекли, је ли наша школа срећна и због чега?
- ✓ Шта би могло бити боље?
- ✓ Ко највише утиче на то је ли школа срећна? Како?
- ✓ Имате ли и ви неки утицај на срећу школе?

На крају упознати ученике са моделом срећне школе према УНЕСКО-у.

Питати их да ли су знали да постоји и модел, односно својеврсни „рецепт“ срећне школе?

Према УНЕСКО-овом моделу одреднице срећне школе су:

1. Добри односи и пријатељства у школи.
2. Квалитетни услови и методе за учење.
3. Слобода, креативност и заинтересованост од стране учитеља и ученика.
4. Тимски рад и групне активности попут спорта и сл.
5. Позитивни и мотивисани учитељи.

Наравно, постоји и „рецепт“ за несрећну школу:

1. Вршњачко насиље.
2. Преоптерећеност и стрес ученика.
3. Лоша атмосфера и односи у школи.
4. Лоше методе и услови поучавања.
5. Учитељи с негативним ставовима и односом према ученицима и школи.

Прилози:

1. Радни лист 1
2. Радни лист 2

Радни лист 1

ЗА НАС ЈЕ СРЕЋНА ШКОЛА	ЗА НАС ЈЕ НЕСРЕЋНА ШКОЛА

Радни лист 2

РЕЦЕПТ ЗА СРЕЋНУ ШКОЛУ	
Састојци:	
Припрема:	

Област: Здрави стилови живота

Тема 2: Здрави начини живота

Радионица 28: ИМУНОЛОШКИ СИСТЕМ ОРГАНИЗМА

Циљ радионице: У овој радионици циљ је да се ученици упознају са појмом имунолошког система и да створе представу о томе како заштити своје здравље.

Материјал: А4 папир, оловка.

Трајање радионице: 45 минута

Структура радионице:

Уводни дио (5 минута):

Уводна игра по избору водитеља.

Средишњи дио (30 минута):

Ова радионица се ради у пару. Сваки пар добија 30 минута да одговори на задата питања:

- Како дефинишемо имунолошки систем?
- Која је његова главна улога?
- Да ли се са имунитетом рађамо или га градимо? Које врсте имунитета имамо?
- Која је најбоља стратегија за очување имунитета?
- На који начин ти чуваш своје здравље?

Завршни дио (10 минута):

Завршна игра по избору водитеља.

Прилог: <https://zonamedicine.com/fiziologija2/imuni-sistem/>

Радионица 29: ЕКОЛОГИЈА И ЗДРАВЉЕ (ВОДА, АЕРОЗАГАЂИВАЧИ, БУКА, ГЛОБАЛНО ЗАГРИЈАВАЊЕ)

Циљ радионице: Разумијевање појма екологија, упознавање са еколошким заповијестима.

Материјал: А4 папир, фломастер, марке.

Трајање радионице: 45 минута

Структура радионице:

Уводни дио (5 минута):

Уводна игра по избору водитеља.

Главни дио (30 минута):

Формирати четири групе ученика чији је задатак да објасне појам екологије и три еколошке заповијести. Преписати на празан папир своје заповијести, а затим их објаснити. Пожељно је да свака група открије на кога се односе њихове заповијести (вода, природа, планета, човјек, земља, биљке или нешто друго). Након завршеног задатка свака група објашњава остатку одјељења које је заповијести добила и на који начин је разумјела њихово значење. За домаћи задатак покушај сам да осмислиш своје еколошке заповијести.

Прилог: 12 еколошких заповијести

1. Не очекуј од природе више него што си јој дао, (природа).
2. Заштити планету ову, другу немамо нити ћемо добити нову, (планета).
3. Брини о ваздуху прије него што га угледаш, (ваздух).
4. Користи извор тако да можемо воду пити и на ријечном ушћу, (вода).
5. Знај да земља царује само када ум царује, (земља).
6. Сјети се да је живот дрвета залог за дрво живота, (биљке).
7. Не дозволи да птице селице сутра одустану од повратка ка југу, (животиње).
8. Урачунај цијену очувања природе у цијену сваког производа, (технологија).
9. Не тражи рупу у законима природе, (енергија).
10. Мисли више о отпаду да не завршимо на њему, (отпад).
11. Градећи не отимај, већ дијели са природом, (развој).
12. Чувај животну средину да би смо избјегли крај, (човјек).

Завршни дио (10 минута):

Испуњеност очекивања учесника. Завршна игра по избору водитеља.

Прилог: <https://suzanamiljkovic.wordpress.com/2016/03/04/12-ekoloskih-zapovesti-i-decje-ekoloske-zapovesti/>

Радионица 30: ИНФЕКЦИЈА И ЗАРАЗНЕ БОЛЕСТИ (КАКО СЕ ЗАШТИТИ)

Циљ радионице: Да се ученици упознају са узрочницима заразних болести, путевима и начинима преношења, као и мјерама превенције у циљу личне заштите здравља и заштите здравља других људи.

Материјал: А4 папир, маказе, љепило, маркер (фломастер), хамер.

Узраст: 12 и више година.

Трајање радионице: 45 минута

Структура радионице:

Уводни дио (5 минута):

Представљање теме и циља радионице. Уводна игра по избору водитеља.

Средишњи дио (30 минута):

Сваки ученик добија задатак да прво својим ријечима објасни шта представљају појмови као што су инфекција, болест, симптом и лијечење. Водитељ заједно са ученицима тражи тачне одговоре који се записују на таблу, а затим се прелази на други дио задатка.

Након тога се упознајемо са врстама микроорганизама, те се одјељење дијели у четири групе. Свака група добија исти материјал: четири слике, љепило, маказе и празан папир. Водитељ објашњава да свака група треба да опише једну врсту микроорганизама, да пронађе његову фотографију, изреже, залијепи на празан папир и испод запише карактеристике које су им познате. Активност је завршена када свака група пронађе тачно рјешење и залијепи свој папир на заједнички хамер.

Завршни дио (10 минута):

Завршна игра по избору водитеља.

Прилог 1:

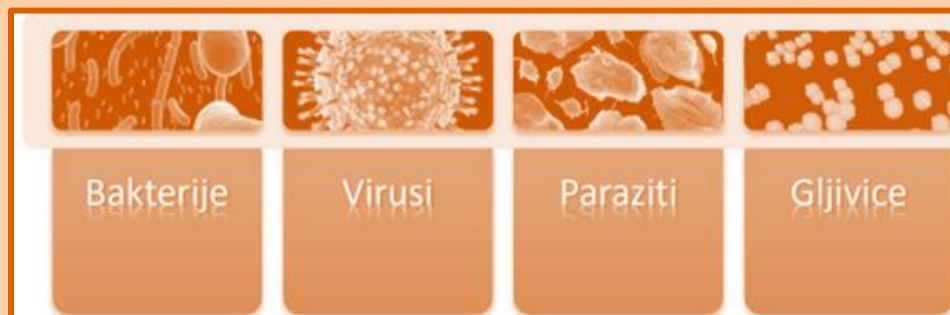
Инфекција – Улазак микроорганизама у људско тијело.

Болест – Након што микроорганизам уђе у тијело, слиједи фаза развоја болести. Особа може бити инфицирана, а да се болест не развије. Развој болести се може спријечити или пролонгирати употребом лијекова.

Симптом – Знак неке болести.

Лијечење – Поједине инфекције се могу у потпуности избацити из организма употребом лијекова.

Прилог 2:

Бактерије су микроорганизми, узрочници заразних болести, видљиви у микробиолошком препарату под обичним, свјетлосним микроскопом. Према облику, бактерије могу бити штапићасте (бацили), округле (коки) или у облику зареза (вибриони). Након уласка у организам узрокују инфекцију, болест или луче отрове који оштећују ткивне станице. Има пуно врста бактерија, нпр. салмонела и шигела као узрочници тровања храном, стрептокок узрочник шарлаха, ангине и црвеног вјетра. Бактерије су и узрочници туберкулозе, сифилиса, колере и др. Антибиотици су лијек избора за бактеријске инфекције.

Вируси су много мањи од бактерија, видљиви само електронским микроскопом. Не преживљавају изван живе станице, а узрокују велик број инфекција. У вирусе спадају узрочници дјечјих заразних болести: оспица, заушњака, рубеоле, водених козица. Вируси су узрочници прехладе - риновируси, грипе, вирусних хепатитиса, АИДС-а итд. Антибиотици не дјелују на вирусе.

Паразити - наметници су организми који величином осцилирају од микроскопски видљивих (трихинела, амеба) до оних који се виде голим оком (нпр. тракавица, дечија глистица). Дијелимо их на једостаничне паразите и црве.

Гљивице (нпр. Цандида албицанс) једностанични су организми који најчешће узрокују болести слузнице, коже, косе и ноктију, а преносе се директним контактом с човјека на човјека или са животиње на човјека.

Микроорганизми су жива бића те имају карактеристике живих бића, односно заједничка обиљежја као сва жива бића: хране се, расту, крећу, размножавају, реагују на подражаје, луче отпадне твари, старе и умиру.

Прилог: <http://www.asocijacijaxy.org/uimages/publikacije/pub56.pdf>

Радионица 31: ОДНОСИ У ПОРОДИЦИ – КОМУНИКАЦИЈА СА РОДИТЕЉИМА

Циљ радионице: Утврдити како породица, школа, пријатељи, медији и други друштвени сегменти утичу на формирање свијести о родним улогама и њихово понашање.

Материјал: флипчарт папири и маркери.

Узраст: 12 и више година.

Трајање радионице: 45 минута

Структура радионице:

Уводни дио (5 минута):

Представљање теме и циља радионице. Уводна игра по избору водитеља.

Средишњи дио (30 минута):

Након теоријског увода у појмове пол и род, те социјализација, утицај друштва на формирање наше личности, ученике подијелити у мјешовите групе од по 4 члана. Свака група треба да одреди извјештача који ће по завршетку презентовати резултате. Свакој групи дати један од задатака:

Група 1

Сјетите се шта су вам родитељи или родбина причали о данима кад сте дошли на свијет. Да ли су жељели дјечака или дјевојчицу? Како су вас дочекали? Да ли се сјећате неких порука у каснијем дјетињству, којима су вам стављали до знања како треба да се понашате и што да радите?

Група 2

На какве родне поруке сте наилазили у школи? Да ли сте морали радити нешто или вам је нешто било дозвољено само зато што сте дјечак односно дјевојчица. На који начин су вам стављали до знања како треба да се понашате?

Група 3

На какве родне поруке наилазите у медијима? Како медији извјештавају о женама, како о мушкарцима? Колико су заступљени једни а колико други? Размислите о рекламама.

Група 4

Да ли и како са својим пријатељима/цама разговарате на ову тему? Да ли сте у свом друштву разговарали, да ли сте чули неке поруке о родним улогама, стереотипима и сл.? Да ли је ваше друштво некад имало нека очекивања од вас само зато што сте дјечак или дјевојчица?

Група 5

Да ли добијате поруке како треба да се понашате зато што сте мушкарац или жена? Ко вам упућује те поруке? Да ли данас играте родно одређене улоге?

Испишите кратке поруке на флипчарт. Сваки извјештач нека сумира рад своје групе.

Завршни дио (10 минута):

Завршна игра по избору водитеља.

Прилог: FESTINA LENTE, збирка радионица за групни рад са дјецом и младима у васпитно – образовном систему; Друштво психолога Републике Српске; Бања Лука 2020. година

Радионица 32: ТОЛЕРАНЦИЈА И РАВНОПРАВНОСТ МЕЂУ ПОЛОВИМА

Циљеви радионице: Циљ ове радионице је да се код ученика освијесте јединствености, али и бројне сличности које повезују људе. Поред тога циљ је и да ученици предложе што више приједлога како развијати и подстицати толеранцију, повјерење, те поштовање различитости у цијелом друштву.

Материјал: самољепљива трака или шпага, флипчарт, велики папири и маркери.

Узраст: 14 и више година

Трајање радионице: 45 минута

Структура радионице:

Уводни дио (5 минута):

Представљање теме и циља радионице.

Уводна игра: Јединствене и заједничке склоности

Предавач самољепљивом траком или шпагом на поду подијели просторију на два дијела. Замоли учеснике да стану на ту линију. Након тога им каже: „Нека линију пређу он који ...“.

Неки од понуђених одговора могу бити:

- они који имају кућног љубимца;
- који воле плаву (или неку другу) боју;
- воле кухати;
- који трче;
- који воле природу;
- који су религиозни;
- који подржавају права хомосексуалних особа;

На крају вјежбе продискутовати:

- Како сте се осјећали кад сте сами прелазили линију показујући своју јединственост, другачију од свих других?
- Како сте се осјећали када сте видјели да неке карактеристике дијелите са остатком скупине?
- У свакодневном животу, када то волимо бити јединствени и другачији, а када имамо потребу бити исти или једнаки са осталима?

Средишњи дио (30 минута):

Вјежба: Замишљена земља

Учесници требају да у малим групама размисле о креирању пројекта замишљене земље у којој би владала толеранција. Треба да осмисле приједлоге неких правила који би владали у тој земљи и која треба да омогуће свима: да се осјећају сигурним и поштованим; подједнаку шансу за успјех (запослење, образовање итд.); да учествују у друштвеном и политичком животу, итд. Такође могу да кроз презентацију дају одговоре на питања шта би све као потенцијални лидери у земљи толеранције: створили, наставили, зауставили или затворили... Даје им се одређено вријеме (15-ак минута) да уобличи своју презентацију и онда свака група треба да представи свој рад (пожељно је да буде представљен на плакатима или кроз неки други вид визуелне презентације). Након представљања група водитељ допуњава дискусију својом теоријском презентацијом у којој наводи приједлоге за развој толеранције како на личном нивоу, тако и на нивоу заједнице (неки приједлози су у прилогу).

Завршни дио (10 минута):

Испуњеност очекивања учесника. Завршна игра по избору водитеља.

Прилог: Идеје за развој толеранције на персоналном и друштвеном нивоу

Идеје за развој толеранције на персоналном и друштвеном нивоу

У овом дијелу изложићемо неке конкретне идеје за развој културе повјерења и толеранције у заједници:

- Организовање мултикултуралних изложби које на оригиналан начин представљају теме из заједничке историје и културе народа са ових простора.
- Организовање дружења и спортских такмичења младих из различитих крајева (најбоље да се млади потпуно измијешају унутар тих тимова).
- Организовање радионица у школама на тему толеранције.
- Квиз „Колико се познајемо?” у којем се екипе такмиче у знању о другим културама.

- Медијска кампања „Мултикултурализам и толеранција” - реализација кратких видео клипова и другог видео материјала, са садржајима из традиције, културе и историје различитих националних и етничких заједница.
- Етно дани: организовање презентација појединих етничких заједница које живе на нашим просторима, са својим културним, фолклорним, историјским, гастрономским и другим карактеристикама.
- Када чујете клевету о некој особи која је другачија, оповргните је и покушајте спријечити ширење.
- Размислите понекад, како би изгледао ваш живот да сте друге нације, пола, сексуалне оријентације и слично.
- Размислите какав утисак остављате на друге. Колико имате особина које вас чине толерантним, а колико сте нетолерантни.
- Промовишите у вашем окружењу равноправно учешће дјецe и људи са посебним потребама у школи, игри, раду, итд.
- Направите листу свих поступака која одражавају предрасуде или мржњу. Упитајте се да ли ви понекад тако поступате?
- Читајте књиге и гледајте филмове који говоре о другим културама.
- Покушајте упознати неку особу која живи у другој држави, покушајте се дописивати с њом.
- Прочитајте дјеци из свог окружења неку причу са толерантном тематиком.
- Набавите себи неку умјетнину или предмет из друге културе (фотографија, књига, музички CD и сл.).
- Разговарајте са мањом дјецом ко су њихови јунаци, да ли су њихови јунаци агресивни? Укажите им да су обични и поштени људи можда и већи јунаци.
- Поклоните нешто социјално угроженим особама.
- Немојте пред дјецом испољавати бијес, агресивност, мржњу.
- Немојте куповати ствари или музику којом се велича мржња или насиље према другима.
- Направите јело које је из неке друге културе и пробајте какво је.
- Упознајте мању дјецу о томе да су људи разнобојни и различити и да је то нормално.
- Уочите и будите свјесни предрасуда које могу да шире медији.
- Прославите на неки начин дан толеранције, 16. новембар.

Прилог: FESTINA LENTE, збирка радионица за групни рад са дјецом и младима у васпитно – образовном систему; Друштво психолога Републике Српске; Бања Лука 2020. година

Радионица 33: ВОЛОНТЕРИЗАМ КОД МЛАДИХ

Циљеви радионице: Главни циљ радионице је да се ученици подстакну и охрабре да буду активни млади људи, који ће се према проблемима у свом окружењу постављати активно, а не пасивно. Ово подразумева да ученици осмисле одређене грађанске акције које могу да донесу позитивне промјене у окружењу.

Материјал: А4 папири, оловке, велики папири и маркери.

Узраст: 12 и више година

Трајање радионице: 45 минута

Структура радионице:

Уводни дио (5 минута):

Представљање теме и циља радионице. Уводна игра по избору водитеља.

Средишњи дио (30 минута):

Водитељ дијели ученике у мале групе (4-7 ученика). Ученици требају да у групама, на бази претходне радионице продискутују о могућим акцијама у заједници које могу допринијети изградњи боље заједнице. Треба да идентификују бар пет акција које се реално могу остварити у њиховом окружењу, а не захтијевају велика материјална улагања. Ове идеје треба записати на велики папир. Када је завршен рад у малим групама, представници група представљају идеје из малих група пред свим ученицима. Након тога ученици још мало дискутују које од свих наведених акција су им најреалније за реализацију. Радионица се завршава тако што водитељ охрабрује ученике да вјерују у себе и могућност промјена у свом окружењу те да у сарадњи са другима пробају реализовати неку од споменутих акција.

Завршни дио (10 минута):

Испуњеност очекивања учесника. Завршна игра по избору водитеља.

Прилог: FESTINA LENTE, збирка радионица за групни рад са дјецом и младима у васпитно – образовном систему; Друштво психолога Републике Српске; Бања Лука 2020. година

Радионица 34: ОПАСНОСТИ У ОКОЛИНИ КОЈЕ МОГУ ДА УГРОЗЕ ЗДРАВЉЕ И ЖИВОТ

Циљ радионице: Препознати опасности из околине који су штетни не само по здравље људи, већ и по друга жива бића.

Материјал: А4 папир, картице са сличицама. **Трајање радионице:** 45 минута

Структура радионице:

Уводни дио (5 минута):

Представљање теме и циља радионице.

Средишњи дио (30 минута):

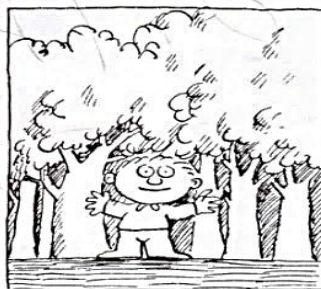
Водитељ дијели одјељење у шест група и свака група добија картицу са сличицом. На понуђеним картицама су нацртане: кртица, риба, жаба, голуб, Сунце и планета Земља. Осим тога, групе добијају и празан папир од кога ће направити облачиће (знак да неко нешто говори). Задатак групе је да се ставе у улогу лика који су добили и да говоре из те улоге с обзиром на то да живе у загађеној средини. Након што сви заврше задатак, група бира представника који ће да се постави у улогу свог лика и одглуми ситуацију у којој се налази с обзиром на загађену средину. Свака група треба да се представи, а за завршну активност ученици уз помоћ већ припремљених сличица стрипа, које свједоче о нарушеној природној равнотежи, треба да додавањем порука у облачићима измијене постојећу слику нарушене природе и тако као заштитници и чувари природе учине свијет љепшим и бољим за сва жива бића. Овај задатак се ради у виду стрипа, а као основа послужиће пјесма Љубивоја Ршумовић „Имао сам,сада немам..“

Прилог: Илустровао Радивој Гвозденовић из „Полетарца“

Љ. Ршумовић

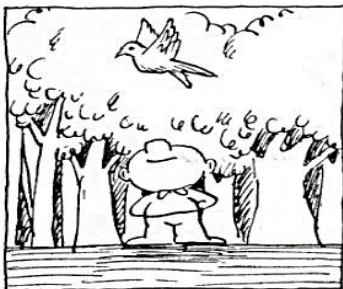
ИМАО САМ...

Имао сам једну шуму.

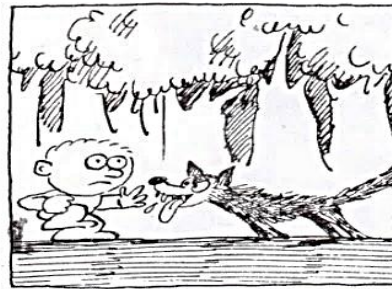
Дође медвед: дај мало!

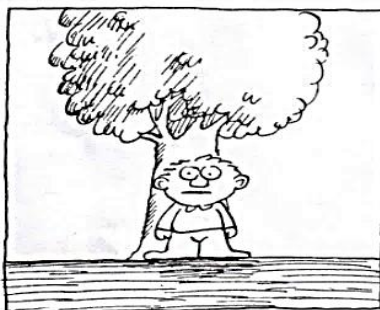
Дође птица: дај мало!

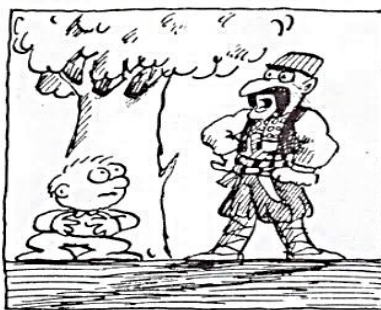
Дрвосеча: дај мало!

Дође и вук: дај мало!

Свима дадох помало,
Мени мало остало.

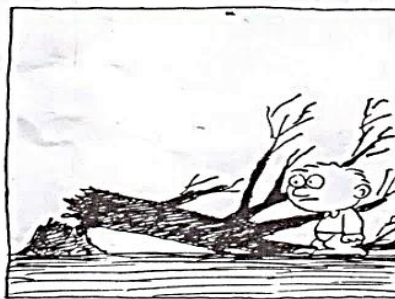
Остало ми једно дрво.
Дође хајдук: дај мало!

Дође ветар: дај мало!

Севну муња: дај мало!

Па ми и то дрво пало..

..САДА НЕМАМ

Илустровао:
Радивој Гвозденовић
Из "Полетарца"

Аутор: Милијана Петровић

<https://www.slideshare.net/milijanampetrovic/dan-planet-e-zemlje-40754257>

Област: Здрави стилови живота
Тема 3: Учење учења

Радионица 35: ЛИЧНА ПСИХО - ФИЗИЧКА ПРИПРЕМА ЗА УЧЕЊЕ

Циљеви радионице:

- анализирати своје досадашње школовање,
- припремити се за предметну наставу и нове облике учења.

Материја: глина.

Узраст: 12 и више година

Трајање радионице: 45 минута

Структура радионице:

Уводни дио (5 минута):

Уводна игра по избору водитеља.

Средишни дио (30 минута):

Представљање теме и циља радионице. Водитељ подијели ученицима комад глине. У позадини се чује тиха музика док ученици раде. Даје се довољно времена да ученици размисле и крене са радом. Задатак је да размисле како су се осјећали на претходном часу, на свим досадашњим часовима код одјељењског старјешине, али и током школовања у разредној настави код свог учитеља /учитељице и да на основу тога обликују глину и пренесу своја осјећања на тај предмет. Посљедњих 10 минута ученици презентују своје радове и објашњавају шта њихова глина представља.

Завршни дио (10 минута):

Завршна игра по избору водитеља.

Прилог: Етика и антикорупција: Курикулум и приручник за 6-9. разреда основне школе, измијењено и допуњено издање; Сарајево, 2017

Радионица 36: МОТИВАЦИЈА ЗА УЧЕЊЕ И СТРАТЕГИЈЕ МОТИВАЦИЈЕ

Циљеви радионице: У овој радионици циљ је да ученици препознају нове технике учења, да размијене искуства и да схвате значај правилног учења за даље образовање.

Материјал: А4 папир, маркери (фломастери), Књижевни текст „Учимо се“, Јован Ј. Змај.

Трајање радионице: 45 минута

Структура радионице:

Уводни дио (10 минута):

Изражајно рецитовање књижевног текста: „Учимо се“, Ј. Ј. Змаја

УЧИМО СЕ

УЧИМО СЕ, ВРЕМЕ НАМ ЈЕ,
У МЛАДОСТИ СВЕ СЕ МИЛИ.
СВАКО СЕМЕ ДА ЋЕ ПЛОДА
КАД БУДЕМО ОСТАРИЛИ.
ПРОПУСТИМО'Л ОВЕ ДАНЕ
ОСТАЋЕМО ДУХОМ ГЊИЛИ.
КАЈАЊЕ ЋЕ БИТИ ГОРКО
КАД БУДЕМО ОСТАРИЛИ.
ТРУДИМО СЕ САДА БИТИ
ТЕЛОМ КРЕПКИ, ДУШОМ ЧИЛИ.
ТО ЋЕ БИТИ И ТАД НАШЕ
КАД БУДЕМО ОСТАРИЛИ.

- Јован Јовановић Змај

Средишњи дио (30 минута):

Ученике подијелити у групе и дати им кратка упутства. Све групе раде на истом задатку.

Задатак за групни рад:

- ИНДИВИДУАЛНИ РАД У ОКВИРУ ГРУПЕ - Сваки ученик ће на листу папира написати неколико правила која користи при учењу тј. која му помажу да лакше научи градиво.

- ИНТЕГРАТИВНИ ГРУПНИ РАД - Ученици унутар групе читају та правила, дискутују о њима, и на једном листу папира пишу правила (правила своје групе).
- ИЗВЈЕШТАВАЊЕ ГРУПА - Представник групе извјештава пред цијелим одјељењем, тј. чита правила учења своје групе. Након тога слиједи одјељењска дискусија. Даље извјештава наредна група, слиједи дискусија, и тако редом.

Завршни дио (10 минута):

Испуњеност очекивања учесника. Завршна игра по избору водитеља.

Аутор: Ивана Зупур; ЈУ Основна школа „ Свети Сава“ Зворник

<file:///C:/Users/WIN10/Downloads/docsity-ucenje-ucenja-pismena-priprema-za-nastavni-cas.pdf>

Радионица 37: КО САМ ЈА - КАКО ДА УЧИМ?

Циљеви радионице:

- анализирати своје способности рјешавања проблема и процјењивати рјешења,
- препознавати изворе подршке и помоћи себи и својој околини.

Материјал: картице с проблемским ситуацијама, „подсјетник за оптимизам“.

Трајање радионице: 45 минута

Структура радионице:

Уводни дио (5 минута):

Представљање теме и циља радионице. Уводна игра по избору водитеља.

Средишњи дио (30 минута):

Подијелите ученике у пет група. Свака група добија неку проблемску ситуацију тако што извлаче један од пет листића које им нудите и свако за себе записује своје рјешење проблема. Очекује се да рјешења буду различита, али их упутите да о њима разговарају на толерантан начин, у оквиру својих тимова. Потом вама и осталим другарима из одјељења коментаришу сваки одговор. Ако буде неконструктивних рјешења, трагајте за бољим рјешењем.

Завршни дио (10 минута):

Испуњеност очекивања учесника. Завршна игра по избору водитеља.

Прилог: Радни лист за активност „Мој подсјетник за оптимизам“

Мој подсјетник за оптимизам

Живот је саткан од лијепих и ружних догађаја. Када се десе лоше ствари, склони смо да негативно гледамо на све оно што се тада дешава око нас. Тада занемаримо оно што смо добро урадили или у чему смо били успјешни. Стога предлажемо да напишете свој подсјетник за оптимизам који ће вам у тим тренуцима бити при руци. Како би вам било лакше, можете користити радни лист који садржи сљедећа упутства:

1. Направи списак ствари у којима си добар/добра! То може бити било шта: цртање, писање, неки спорт, пјевање, причање вицева, прављење фигурица... Ако не можеш да се сјетиш ствари у којима си добар/добра, питај родитеље, баку, деку, другаре. Затим додај на списак ствари у којима би волио/вољела да будеш добар/добра.
2. Дај себи три комплимента сваки дан! Обрати пажњу! Немој себи само рећи „Ја сам сјајан/сјајна!“, већ буди одређенији/одређенија, нпр. „Данас сам Ивану објаснио/објаснила задатак из математике који није разумио.“ или „Данас сам пазио/пазила млађег брата док су родитељи били у куповини.“ Свако вече, прије спавања, сјети се шта си добро урадио/урадила тог дана.
3. Прихвати себе онаквог/онакву какав/каква јеси! Живот не зависи од тог како изгледаш. Прихвати себе баш таквим/таквом и потруди се да нађеш предности у томе што изгледаш баш тако. Постоје ствари које не можеш промијенити и треба тако да их и прихватиш, нпр. боју коже, очију, величину ципела, облик главе, висину, ...
4. Заустави лоше мисли које ти се „мотају по глави“! Када уочиш да постајеш превише критичан/критична, да проналазиш мане код себе и да више размишљаш о лошим него о добрим стварима које су се десиле током дана, застани и почни да набрајаш позитивне чињенице о самом/самој себи.
5. Бави се спортом! Бавећи се спортом ослобађаш се напетости, учиш како да се носиш с поразима и постајеш срећнији/срећнија и здравији/здравија. Можеш и сам/сама вјежбати код куће.
6. Забављај се! Издвој вријеме које ћеш да проведеш с људима које волиш, радећи ствари које волиш.
7. Не очекуј немогуће! Добро је да имаш високо постављене циљеве, али је важно и да будеш реалан/реална, како би имао/имала више шанси за успјех.

Прилог: Моје вриједности и врлине – развој социјалних и емоционалних вјештина ученика и ученица; Приручник за наставнике и наставнице у основној школи; UNICEF Црна Гора, 2018

Радионица 38: МАПА УМА - ЈЕДНА ОД ТЕХНИКА УСПЈЕШНОГ УЧЕЊА (ИЗРАДА МАПЕ УМА НА ОСНОВУ ТЕКСТА)

Циљ радионице: Упознавање мапе ума као једне од најуспјешнијих техника учења. Учење основних компоненти и закона.

Материјал: А4 папир, фломастери, маркери, дрвене бојице.

Узраст: 10 и више година

Трајање радионице: 45 минута

Структура радионице:

Уводни дио (5 минута):

Представљање теме и циља радионице. Уводна игра по избору водитеља.

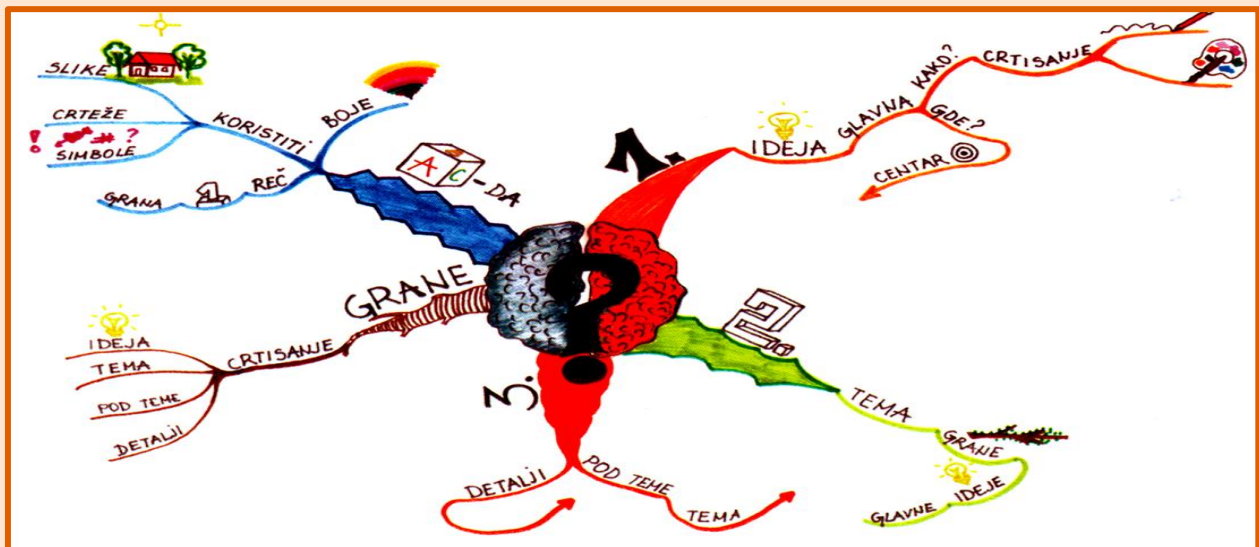
Средишњи дио (30 минута):

Наставник упознаје ученике са мапом ума као средством учења и објашњава њене предности приликом учења и понављања лекција. Појашњава структуру и основна правила, као и основне карактеристике док сваки ученик добија примјер како изгледа мапа ума једне мапе ума који ће да користе и приликом учења других предмета. Ученици се дијеле у три групе, а задатак сваке је да направи мапу ума на тему *Интерпункцијски знакови* коју ће да презентује свака група посљедњих 10 минута часа.

Завршни дио (10 минута):

Презентација радова и испуњеност очекивања ученика.

Прилог: Мапе ума

Шта је мапа ума?

- алат који као основу има радијални приказ информација и користи функције десне половине мозга нарочито примијењујући асоцијативност и машту.

Од чега се састоји мапа ума?

- Централне теме
- Главних подтема (поднаслово)
- Подтема (детаља)
- Слика
- Симбола
- Боја

Прилог: Сајт ученика ОШ „ОКтоих“ Подгорица

<http://vragolanioktoih.weebly.com/mape-uma---primjeri.html>

**Радионица 39: МАПА УМА - ЈЕДНА ОД ТЕХНИКА УСПЈЕШНОГ УЧЕЊА
(ИЗРАДА МАПЕ УМА НА ОСНОВУ ТЕКСТА, НПР. „ДЈЕЦА СРЕЋЕ И
ВРЕМЕНА“ ...) - (Модел 2)**

Исходи учења - ученик ће бити у стању да:

- препозна предности учења уз примјену мапа ума,
- примијени мапу ума на конкретном садржају,
- лакше и занимљивије учи.

Средства/материјал за рад: папир А4 формата, бојице, фломастери, текст: „Дјеца Среће и Времена“

Ток активности:

Уводне активности:

Наставник ученицима објашњава појам мапе ума и на који начин ова техника може побољшати процес учење. Појам мапе ума обухвата сљедеће:

1. Метод (вјештина) ефикаснијег учења и рјешавања проблема вишестепеним повезивањем главних и споредних идеја.
2. Пут ка бољем размишљању, памћењу и успјешнијем учењу.
3. Вјештина (техника, начин, систем) боље организације и разјашњавања текста.
4. Систем (техника) за организацију властитих мисли у кључне ријечи и слике.
5. Техника (начин) организације информација и владања већим количинама информација.
6. Средство за приказивање мисли и информација помоћу слика и ријечи користећи асоцијацију и машту.
7. Начин организације (записивање) биљежака уз употребу боја, слика и текста.

Вриједности мапа ума:

Лијева страна мозга	Десна страна мозга
<ol style="list-style-type: none"> 1. Функције у вези са ријечима, 2. Функције у вези са логиком, 3. Функције у вези са бројевима, 4. Функције у вези са редослиједом, 5. Функције у вези са линеарним размишљањем, 6. Функције у вези са анализом, 7. Функције у вези са листама. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. „Одговорност“ за ритам, 2. „Одговорност“ за машту, 3. „Одговорност“ за способност замишљања, 4. „Одговорност“ за осјећај за боје и простор, 5. „Одговорност“ за цјеловитост слике.

Употреба што више и једне и друге мождане хемисфере развијају се обје, а то утиче на развој креативније личности.

Мапе ума – комбинација „видим и радим“.

Након теоријског излагања на табли, у сарадњи са ученицима, нацртати примјер једне мапе ума, на ком ће се објаснити начин цртања мапе (узети неку тему, за коју ће ученици брзо и лако наводити асоцијације, нпр. здравље).

Правила израде мапе ума

ЈАСНОСТ	ИСТИЦАЊЕ	АСОЦИРАЊЕ
<ol style="list-style-type: none"> 1. Израђује се на папиру А4 формата (при писању не окретати лист, да ријечи не буду написане наопачке). 2. Јасно истаћи назив теме (велика штампана слова, са сликом или сама слика). 3. Гране мапе цртати заобљеним (вијугавим) линијама, а по распореду казаљке на сату (прва на положају 1 сат) – бочне гране се настављају из њеног завршетка (који је јасно назначен). 4. На једној линији по правилу писати једну ријеч тако да дужина линије буде као дужина ријечи. 5. Дебљину бочних линија и слова смањивати удаљавањем од центра мапе. 6. Користити оптималне и равномјерне размаке између појединих линија и ријечи. 7. Користити машту (при избору различитих боја за поједине дијелове – главне гране мапе затим, при избору врста линија и стрелица за повезивање занимљивих симбола, слика и илустрација, итд.). 8. Нумерисати поједине гране бројевима како би структура мапе била јаснија и лакша за памћење.		

Осим тога, објаснити им и **начин читања мапе ума**:

1. Сагледавање опште структуре мапе ума и упознавање са централном темом:
  - анализа главних грана (које „додирују“ централну слику) и кључних појмова који су на њима написани,
  - анализа илустрација које „скрећу пажњу“ на поједине кључне појмове.
2. Детаљна анализа појединих грана и под грана (креће се од прве).
3. Анализа издвојених и наглашених дијелова мапе (важне и посебно истакнуте информације и поруке).

Главне активности:

Ученицима дати задатак да у паровима, ураде мапу ума на основу текста „Дјеца Среће и Времена“ (видјети прилог).

По завршетку рада, парови који желе показују своје мапе ума. Наставник прати да ли при изради испоштована правила и указује им на који начин се може побољшати њихова мапа ума, како би им олакшала процес учења. Истаћи да се током процеса израде мапе наставни садржаји усвајају, а добро је средство за лако понављање наставних садржаја кад се једном науче.

Завршна активност:

Ученицима показати примјер једне компјутерски израђене мапе ума на текст који су радили.

Питати ученике:

- Да ли вам се свиђа ова техника учења?
- Мислите ли да уз примјену ове технике можете побољшати своје учење, односно, лакше памтити наставни садржај?
- Шта су по вама предности, а шта недостаци ове технике?

Ученици најчешће као недостатак наводе да захтјева доста времена. У том случају им рећи да процес успјешног учења захтијева вријеме, те да се на овај начин наставни садржај лакше понавља, памти и обезбјеђује се трајност усвојених знања.

Прилози за час:

1. Текст „Дјеца Среће и Времена“
2. Мапа ума (компјутерска)

Текст „Дјеца Среће и Времена“

ДЈЕЦА СРЕЋЕ И ВРЕМЕНА

Моје је име Срећа и саставни сам дио живота - живота оних који вјерују у снагу љубави и живота, оних који вјерују да је љубав бесконачна.

Давно сам се вјенчала за Вријеме и оно вам је одговорно за рјешење многих проблема који вам на почетку изгледају велики и нерјешиви. Оно израђује срца и карактер, лијечи ране и побјеђује тугу. Вријеме и ја имамо заједно троје дјеце: Пријатељство, Мудрост и Љубав.

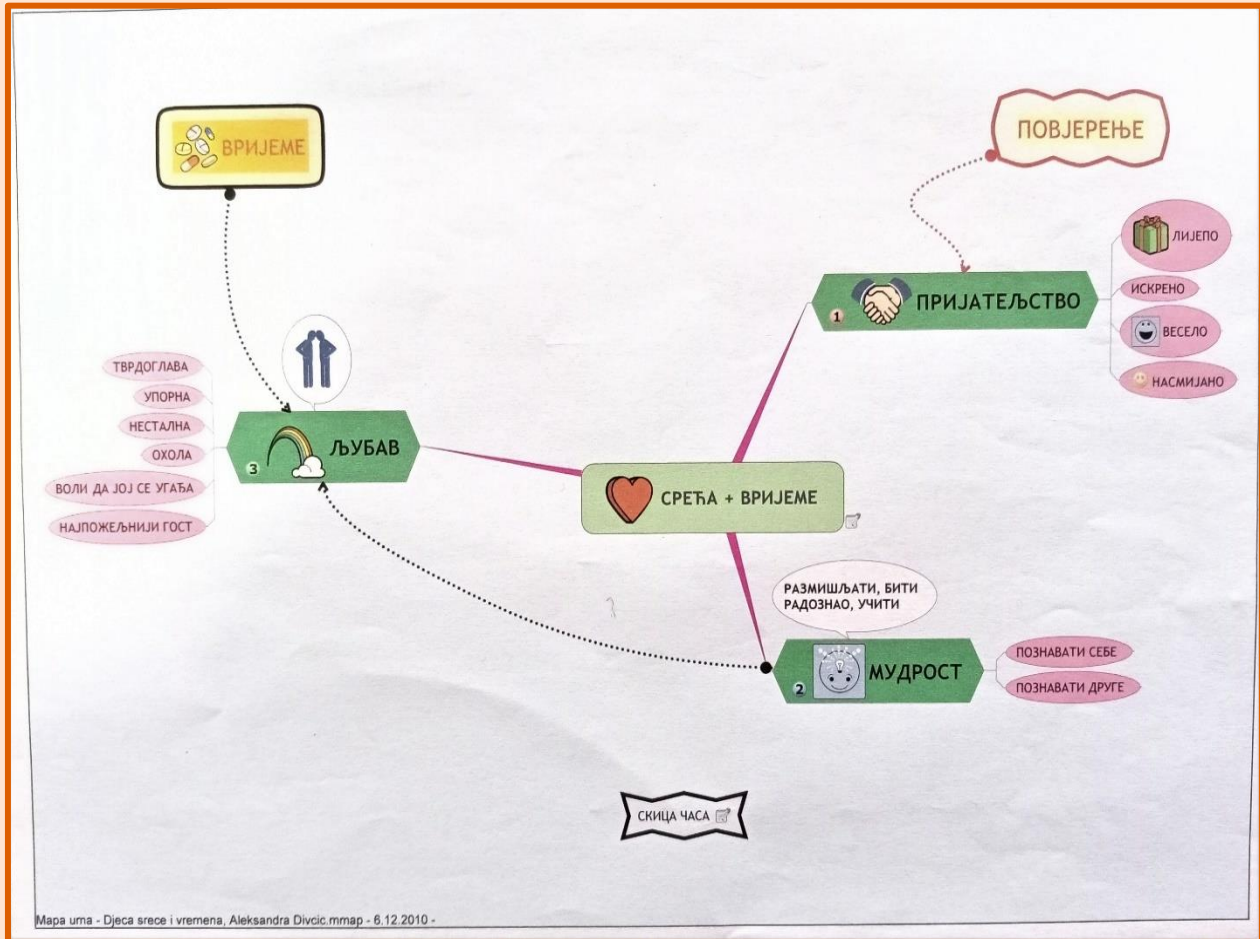
Пријатељство је најстарије дијете - лијепо, искрено, весело и насмијано. Зближава људе, а да при томе никога не рањава, већ утјеша свакога коме се приближи држећи га за руку. Пријатељство се најрадије дружи са својим вјерним другом Повјерењем.

Мудрост је наше друго дијете. Говори само кад има шта да каже. Она је паметна, много размишља, све је занима и непрестано учи. Тако ми је једном рекла: „Мама прочитала сам нешто занимљиво о мудрости, желиш ли да ти то кажем“. Моје одушевљење је охрабрило и она озбиљно настави: „Познавати друге је мудрост; познавати самога себе врхунска мудрост“.

Најмлађа је Љубав. Тврдоглава је и упорна, понекад и нестална. Тако понекад и каже: „Створена сам да живим у два срца, а не само у једном“ послије чега зна и неку несмотреност починити. Кад неко њу јако заволи, често постане охола и тражи да јој се све угађа. И поред тешке нарави веома је омиљена. Догађа се да и она некога јако заволи, па ако није све по њеном настају велики проблеми. Када до тога дође највише ми помаже њезин отац. Често у помоћ прискочи и Мудрост, мада није у свим случајевима од велике користи са својом памећу. Ипак, на крају све дође на своје - на овај или на онај начин. И моја Љубав буде најпожељнији гост гдје год да се појави.

Једном ми је једна особа рекла: „Ако се ствари још нису средиле и посложиле значи да још нисмо на нашем правом путу“. Зато, кажем вам, вјерујте мојој породици - мом супругу Времену и мојој дјечи: Пријатељству, Мудрости и Љубави. Будете ли имали повјерења у њих, знајте да ћу и ја, Срећа, једног дана свакако покуцати на ваша врата. И никад не заборавите да се смјешите.

Мапа ума (компјутерска)

5.2.5. Литература

Списак литературе кориштене за моделе радионица у IV, V и VI разреду

1. Bin, Alan L.(2004). Учионица без насилништва. Београд: Креативни центар.
2. „Фестина Ленте“ , Збирка радионица за групни рад са дјецом и малдима у васпитно-образовном систему; Група аутора; Издавач: ДПРС; Бања Лука 2020. година
3. Радоњић, Б. (2021): Учим живот. Приручник за развој животних вјештина код дјече, Бања Лука: Арт принт
4. „Развој животних вјештина код дјече узраста од 12 до 18 година“, приручник; „World Vision“ Босна и Херцеговина
5. „Зашто радим то што радим“, приручник за групни рад са дјецом и младима; група аутора; Издавач: Удружење грађана „Виве Жене“, 2015.
6. „Демократија и људска права“, зборник радова, Издавач; Цивитас Босне и Херцеговине; Сарајево, 2002.
7. Марић, Т. (2011): Ненасилна педагошка комуникација – као превенција конфликта у школи, Лакташи: Графомарк
8. Слободан Станојловић (2003): „Знати комуницирати“, Завод за уџбенике и наставна средства, Српско Сарајево
9. Приручник за наставнике, Здрави животни стилови; Министарство за образовање, науке и младе Кантона Сарајево; 2013
10. Приручник за наставнике о превенцији насиља које укључује дјецу, аутор: Save the Children UK, Бања Лука 2010. године
11. Моје вриједности и врлине – развој социјалних и емоционалних вјештина ученика и ученица; Приручник за наставнике и наставнице у основној школи; UNICEF Црна Гора, 2018
12. Приручник о правима дјетета и социјалној инклузији, https://genesisbl.org/wp-content/uploads/2013/10/Djecja_prava_i_socijalna_inkluzija_SRSPKI.pdf
13. Слободан Станојловић (2002): „Разумијевање младих: унапређивање социјалних и емоционалних компетенција“, Филозофски факултет, Бања Лука
14. Група аутора (2017): Збирка радионица „Покрени промјену“, Форум за слободу одгоја, Загреб
15. Група аутора: „Водич за наставнике основних школа – Модул интеркултурализам“, Образовни центар за људска права „Цивитас“, програм „Култура за развој“